

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

פר' בשלח • ג - י שבט

תשפ"ג • שנה כ"ג • גליון טז (תתשס"ח)

לקראת 'טהרינו' - פר' יתרו הבעל"ט

- התעוררות רבה בקרב אנ"ש לרגל ימי החיזוק שנקבעו מול פגעי הטכנולוגיה בפר' יתרו בקרב אנ"ש בכל אתר ואתר, כשכולם מקבלים על עצמם לעמוד כצור איתן מול רוחות פגעי הטכנולוגיה.
  - בבתי החינוך לבנים וכן בבתי החינוך לבנות יתקיימו בימים אלו תוכניות מגוונות להחדרת המודעות על החובה לעמוד על המשמר בזהירות בשמירת כל הגדרים והסייגים שנקבעו ע"י גדולי ישראל.
  - בכל ריכוזי אנ"ש יתקיימו כינוסים ומעמדים מיוחדים לחיזוק והתעוררות ליניאל מכל המכשולות המכרסמים בכרם בית ה', כשהכינוסים יתקיימו אי"ה בשבוע שלאחר פר' יתרו. פרטי הכינוסים יבואו ויפורסמו בכל ריכוזי אנ"ש.
  - בישיבה"ק יתקיימו מעמדי חיזוק מיוחדים בימים הללו בכינוסים מיוחדים להתחזקות ולעמידה על המשמר.
- השבוע זימן כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א אליו את רבני הועדה הרוחנית לקראת 'טהרינו', ודן עמהם שעה ארוכה לעמוד על משמרת הקדושה בכל עניני פגעי הטכנולוגיה, דברי הקודש יבואו אי"ה בכל כינוסי ההתחזקות בכל אתר ואתר, בסוף הכינוס הודיע כ"ק מרן שליט"א:
- "תכניסו אלי את הרשימות של אלו שמקבלים על עצמם להתחזק משמעותית בעניני פגעי הטכנולוגיה, ואי"ה בל"נ כל יום מדי בוקר אעתיר עליהם בברכת התורה שייזכו לאידיש נחת מהצאצאים"

יום רביעי פר' בא ג' שבט

בערב קיבל מרן שליט"א קהל. באמצע נערך שמחת הווארט של הבה"ח החתן אהרן צבי מוטצען נ"י העומד לימיננו בכל עת, בן הרה"ג ר' אשר ישעי' מוטצען שליט"א דומו"צ בבי"ד זכרון מאיר בב"ב (ב"ר זלמן מוויליאמסבורג, וח"ר חיים שמעון הרבסט מקרית הבעש"ט), ע"ב הרה"ח ר' שלמה יצחק הרשקוביץ מפעיה"ק (בה"ר דוד מפעיה"ק, וח"ר צבי שנק מפעיה"ק).

בין הנכנסים היום היה הגאון המפורסם רבי שרגא שטיינמן שליט"א ראש ישיבת ארחות תורה, וזהו תוכן השיחה:

מרן שליט"א: עלי אמרו (אבות ד, י) 'אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך'...

הגר"ש שטיינמן: הרי זהו 'חסד'... יושבים ומקבלים

קהל, הרי אנשים מחפשים את מי לשאול...

מרן שליט"א: צריכים סייעתא דשמיא לידע מה להשיב. הגר"ש שטיינמן: בפרשת השבוע רואים שהיה וויכוח בין משה רבינו לפרעה מי ומי ההולכים, שפרעה טען (י, יא) 'לכו נא הגברים', והיינו שרק חשובי העדה צריכים לצאת לקבל התורה, אבל משה רבינו טען שכל בני ישראל בלי יוצא מן הכלל יש להם חלק בתורה.

מרן שליט"א: על הפסוק (שם, ט) כי חג לה' לנו, כתב רבינו בחיי דהמכוון על חג מתן תורה [ויש מביאים (ברכת שמואל, פרשת בא, בשם מדרש) דקאי על חג הסוכות הנקרא 'חג' סתם]. והיינו שנתכוון לומר לפרעה שכל ישראל יצאו, בנערינו ובזקננו ובבנותינו, כי לכולם יש חלק בתורה.

וזה אמור עד היום הזה, כי הלא 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים'

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

(פסחים קטז, ב).

הגר"ש שטיינמן: בפרשה נאמר (יב, לט) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ'. ובתרגום יהונתן כתוב שהניחו על ראשם ונאפה מחום השמש. ולכאורה יש בזה שאלה, כי אפיה בחמה אינו בגדר אפיה ואינו מחוייב בחלה (רמב"ם, הלכות ביכורים ו, יב), ואין מברכים עליו המוציא לחם מן הארץ (שו"ע אורח חיים קסח, יג), ואם כן איך יצאו יד"ת. ותירץ מו"ח הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בספרו דרך אמונה (הלכות ביכורים שם), דבגמ' (בבא בתרא פד, א) איתא שהשמש מאדימה בבוקר מכח אש של גיהנום, ואמרו עוד חז"ל (שבת לט, א) שחמי טבריה נחשבים לחמי האור, משום שעוברים על פתחה של גיהנום. הרי שחום הגיהנום הוא אש ממש. והנה יציאת מצרים היתה עם שחר (ברכות ט, א) וא"כ י"ל בדעת התרגום יונתן שעיסה הנאפית בחום השמש עם שחר, דינה כנאפית באש וממילא חייבת בחלה וברכתה המוציא ויוצאים בה ידי חובת מצה.

מרן שליט"א: זהו חידוש נחמד.

אולי יש לומר דאף דסתם אפיה בשמש אינה אפיה,

אבל אז שלטה החמה ביתר שאת, כי נתקיים אז 'לילה כיום יאיר' כמובא בזוה"ק (פרשת בא, ח"ב דף לח, ב) שהיה אור כל הלילה, וזהו סוג אחר של שמש. אני אומר תמיד על הלשון בהגדה של פסח "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ", והיינו כי כדי לזכות שהמצות יהיו בתכלית הכשרות צריכים לאפות בלא שום שינוי ממה שהיה בדור המדבר.

הרי בכל מצה ומצה כשלעצמה צריכים סייעתא דשמיא ממלאכי השרת. ידוע מה שהביא המגן אברהם (תנט, ס"ק ב) שהרמב"ן היה מוליך את המצה עד לתנור מרחק כט"ו בתים, וכהיום אין מי שיעשה כזאת, ואעפ"כ הלוואי יהיו לנו המצות של הרמב"ן.

היו צדיקים שלא אכלו מצה בכל הפסח, רק הכזיתי מצוה בליל פסח, כמו זקני הישמח משה זי"ע, ועוד צדיקים.

הגר"ש שטיינמן: משום חששות שמא אינם בתכלית הכשרות.

מרן שליט"א: לא כל צאצאיו של הישמח משה המשיכו בזה.

הגר"ש שטיינמן: הוא אכל רק אגוזים?

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

תנצב"ה.

וראה בשו"ת שם עולם (ח"א סי' סח): וע"ד אשר שאלת מאתי במה שהביא בשערי תשובה שם שיש מחמירין שאין אוכלין מצה כלל אחר ליל ראשון של פסח, רק אוכלין מיני תבשילין, ושאלת איך החמירי חששה רחוקה לאסור עליהם המצות ומה יעשו בסעודות שבת דצריך פת ולחם משנה וכן סעודות יו"ט צריך פת. תשובה, ידידי כנפשי לולי אהבתך מאז אשר ידעתי כי יראת ד' מעודך ואך זה חפצך כל היום לא הכנסתי עצמי להשיב בזה מכמה טעמים, אך לגודל אהבתך והפצרתך אענה אותך בזה מה שנראה בעיני ללמד זכות על כמה חסידים ואנשי מעשה אשר ידעתי אשר נהגו בזה להיותם יראים וחרדים לדבר ד' ושומרים נפשם ממשוהו חמץ וכל לבבות דורש ד'... ממילא מכ"ש מי שרוצה להחמיר על עצמו להיות נשמר מחשש חמץ שלא יזיק לו את הנפש ע"י כל השנה כאשר מבואר בדברי קודש של האריז"ל דהנזהר ממשוהו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, בוודאי הדבר ההוא יהיה לו לעונג ולמשיב נפש, ובפרט שיכול לקיים שמחת שבת ויו"ט בבשר ודגים ושאר מטעמים דאין בזה שום חשש כלל, וכן ראיתי שנהגו כן מורנו הגאון הקדוש מהר"ל ז"ל בעהמ"ח ארי שבחבורה (הוא הגה"ק בעל אדב"ע) וכו'.

¹ ראה מש"כ מרן הדברי חיים לנכדו של האדב"ע, הרה"צ רבי ירוחם טייטלבוים מטארנא, שיפסיק מלנהוג כן, וז"ל מכתבו (נדפס בהוספות לתשובות 'דברי חיים' ח"א סי' ד', מהדורת באבוב): 'בה"י, יום ג', ח' ניסן תרכ"א לפ"ק צאנז. שו"ר לידידי הרבני החסידי ירא"ב שלשלת היוחסין הנגיד המפורסם ש"ב מהו"י ירוחם נ"י. מכתבו הגיעני, ובנדון מנהגו שלא לאכול מצות ולא שום תבשיל בחג המצות, הנה לא נכון הדבר כן בזמנינו שהדור חלש, ויש שמכך בוטל שמחת יו"ט, ולכן אל יעשה... רק להתיר לו תיכף, ויעיין בשערי תשובה סי' תקי"א ס"ק ה' שזקני הח"ץ ז"ל גזרו עליו חכמי זמנו להתיר מנהגו שה' לו שלא לשאוף טאבק ביו"ט, והתירו לו שלא לבטל עונג יו"ט, מכש"כ שלא לאכול דבר ביו"ט שהוא צער גדול שצריך התרת נדר, בוודאי מחוייב להתיר לו, והשם הטוב ישמרוהו ממשוהו חמץ. והיה שלום וברכה כנפש ידיו ש"ב מחו'. הק' חיים הלברשטאם.

² בספר הללו עבדי ה' מביא שמרן הדברי חיים היה רגיל לחזור על המובא בספה"ק אור לשמים (פרשת צו) וז"ל: לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותם מאשי קודש קדשים הוא כחטאת וכאשם. נ"ל דאיתא בכתבי האר"י זלה"ה הנזהר ממשוהו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, ע"כ צריך האדם לשמור עצמו בכל מה דאפשר ולכן נקרא מצה שמירה, וזה א"א לאדם שיזוהר ממנו כ"א הקב"ה ישלח מלאכים ממונים על השמירה וישמרו אותו. וז"פ לא תאפה חמץ חלקם, לשון חלק בלי שום נדנדוד חמץ, נתתי אותה מאשי, דהיינו שאשלח לך מלאכים שישמרו אותך, שמלאכים נקראים אישי.

³ הטעם הפשוט היה כיון שאכילת מצה כל שבעה היא רשות, לכן היה עדיף אצלו שלא לאכול מצה מחשש שמא אינם בתכלית הכשרות.

כן כתב תלמידו הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע במכתב (הובא בדרכי הישר והטוב): והנה מה ששאל מעכ"ת"ה בענין הנהגת אכילת מצה, הנה הרב הגאון מאוהעל זצ"ל ידעתי בבירור גמור שלא אכל מצה רק בבי' לילות של החג כ"כ זיתים כפי המבואר בש"ע או"ח, והרב הגאון מאונגוואר זצ"ל הוא אכל גם בשבת וביו"ט, לפי שרצה לקיים סעודת שבת ויו"ט בפת, הגם שמסתמא גם זה לא אכל רק לצאת ידי חובתו ולא יותר, ע"כ בזה כל הרוצה לבחור יבחר אם לנהוג כפי שנהג הרב הצדיק מאוהעל או כפי הרב הצדיק מאונגוואר, אבל שלא לאכול בחוה"מ ודאי הוא ראוי ונכון לנהוג כן, כן נראה לדעתי הקלושה. וכן האריך כ"ק מרן זי"ע (בעידן רעד"ר פרשת צו תשכ"ו) בענין זה ולבאר טעם המנהג, ושם בתוה"ד: ושמעתי מכ"ק אאמור"ר זי"ע שאמר, גם אני היה ברצוני להימנע מלאכול מצה כי אם בלי הסדר, אך אינני יכול לשנות ממנהג זקה"ק מצאנז.

⁴ ראה באמרי פנחס (ח"ב עמ' קטו): מעשה רב מזקנינו הקדוש רבי פנחס מקאריץ זצ"ל שדרכו בקודש היתה שלא אכל מצה רק בשתי הלילות הראשונות מחמת גודל הזהירות וכו'. וכן ידוע מעוד כמה צדיקים ואכהמ"ל, ועיי' שו"ת התעוררות תשובה (סי' רסג).

העמוד ניגש הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א בן כ"ק מרן שליט"א, בעליות התכבדו, כהן - הר"ר ישראל אהרן כהן מפעיה"ק, לוי - הר"ר אברהם יצחק צבי קליין מפעיה"ק, שלישי - מרן שליט"א, הגבה - הרה"ג רבי משה גדליה לנדאו שליט"א רב ביהמ"ד ישמח משה בנתניה וראש רשת כוללי יו"ד, גלילה - הבה"ח מורנו יעקב (ב"ר נחמן) וורובל נ"י מפעיה"ק. מיד לאחר הסליחות התפללו תפילת מעריב, לפני העמוד התפלל - הרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה ור"מ בישיבה"ק.

בערב נערך שמחת הווארט של הבה"ח החתן מורנו אליעזר יצחק נ"י בן הרה"ח ר' יעקב שליסל מירושלים (ב"ר מרדכי יוסף מב"ב), ע"ב הרה"ח ר' חיים המרמן מפעיה"ק.

יום שישי פר' בא ה' שבט

בשעה 6.00 לפנות בוקר נכנס מרן שליט"א להיכל המתכתא לאמירת כל ספר תהלים כנהוג בחצרות קדשנו בימי השובבי"ם, לפני העמוד עבר הרה"ח ר' אליעזר דיקשטיין מפעיה"ק. לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה יחזקאל שרגא ברוך נ"י בן הרה"ח ר' מאיר דוד אקרמן מב"ב.

שב"ק פר' בא ו' שבט

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' לוי יצחק אסטרייכר מנה"ר בישיבה"ק. בזמירות בשוה"ט התכבדו, כל מקדש - הרה"ח ר' דוד שמרלר מירושלים, מה ידידות - הרה"ח ר' אלכסנדר בריכטא מביתר, וזמרו תנו שבח. בברהמ"ז על הכוס התכבד - הרה"ג רבי צבי מיכאל גולדשטיין שליט"א רא"כ יששכר באהלך בירושלים, שבע ברכות (להחתן החבר מיכאל יהושע פאלק נ"י ב"ר חיים בלומנטל מפעיה"ק, עם ב"ר יצחק פסח שמרלר מחיפה, ולחתן שלום אפרים רוטנברג נ"י) - בירך מרן שליט"א, וזמרו 'צמאה נפשי וי"ה אכסוף'.

ונערך שמחת השלום זכר לבן הר"ר יקותיאל יהודה בריכטא מפעיה"ק (ב"ר אלכסנדר מביתר, וח"ר משה שאטן מפעיה"ק), ולבן הר"ר מנחם מענדל טאובר מפעיה"ק (בה"ר יהודה מביתר, וח"ר אברהם דוב כהן מפעיה"ק). ועברו הקהל לקבל פירות.

הפלפול היה עה"פ ויאמר ה' אל משה נטה את ירך על השמים ויהי חושך על ארץ מצרים וימש

מפי מו"ח ז"ל שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומע ישמע וגו', ולכן בדרך החלט אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה הוא חמץ גמור, עיי"ש.

מרן שליט"א: ביצים, קארטאפל, וכדומה. ומה שאנו אוכלים מצות הוא כי אנו משתדלים לאפות כמו שאפו כל הדורות. הלא מלבד כל החששות שישנם במאשין מצות, הרי המצות יד הם כמו שהיו אופים המצות בדור המדבר, וכמו שאפו אבותינו בכל הדורות, וכל זמן שאין משנים מדרכיהם הרי זכותם מגינה שיהיו המצות בתכלית הכשרות, משא"כ אם משנים מדרכיהם. אביכם זצ"ל אכל מצות עבודת יד? **הגר"ש שטיינמן:** כן. הוא עוד זכר את המאשין מצות מלפני המלחמה שהיו בהם הרבה חששות, ולא פלא שאסרום.

מרן הדברי חיים כתב שזה אסור 'מטעם הכמוס' וממילא אי אפשר לעשות כלום בנידון... **מרן שליט"א:** הטעם הפשוט שהיה אומר מרן אאדמו"ר זי"ע הוא משום שהמצות עבודת יד עושים כמו שהיהודים עשו כל הדורות...

מטעם זה גם היה קפידא שלא לאכול שום דבר חדש מה שלא ראו אצל האבות, ויש על זה 'חסידישע מעשה' שהיה בבעלזא, שהביאו להרה"ק מהרי"ד מבעלזא 'איגערקעס' עבור כרפס, ולא רצה לקבלם, ואמר שמה שאבוה"ק אכלו התפללו שלא תצא תקלה עי"ז, ואח"כ נודע שהיה חשש חמץ באופן שגידלו את הירקות.

הגר"ש שטיינמן: אין לשנות... גם בנידון צליית 'כבד', הרי צריכים לצלות על אש, ויש שעושים על גז... **מרן שליט"א:** באפיית מצות הקפיד מרן אאדמו"ר זי"ע שלא יהיה תנור של גז אלא של עצים. בדיעבד הסכים שיהיה גם גז, אבל תמיד צריך להיות עצים, שהאש תהיה בעיקר מעצים. **הגר"ש שטיינמן:** כך מקובל אצלנו.

מרן שליט"א: הרי יש שבח עצים בפת (פסחים כו, ב), והיינו שיש ענין שיהא עם עצים. מלבד הענין של אל תטוש תורת אימך. ובאמת שכל היהדות היא באופן כזה של מסורת אבות. וזהו החסרון אצל מי שקרא ולא שימש...

הגר"ש שטיינמן הביא ספר שי"ל על חמיו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל. ונפרדו לשלום.

יום חמישי פר' בא ד' שבט

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה יחיאל יהושע נ"י בן הרה"ג ר' משה ברגר שליט"א ראש כולל משכנות יעקב ברמת שלמה ירושלים (בה"ג מנחם מראשי ישיבה"ק לצעירים בב"ב, וחתן הגר"ש רבינוביץ בעל הפסקי תשובות).

אחה"צ נכנס מרן שליט"א להיכל המתכתא, לתפילת מנחה וסדר הסליחות לימי השובבי"ם. לפני

^ה ראה שו"ת דברי חיים (ח"א, או"ח סי' כד): גם לדעתי הרבה טעמים על פי דין לאיסור, אך הם כמוסים אתי, כאשר כן קבלתי

להם נסים, והיה משמיע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חמה ובקש למבען, מיד השיב לו הקב"ה שומה שבעולם וכי לדעתם עבדוה והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת ואתה דן שונג כמזיד ואונס כרצון עי"ש, והנה כתב הרמב"ם (פ"ה מיסוה"ת ה"ד) לענין פטור האנוס לעבור על ע"ז, אבל אם יכול למלט נפשו ולברוח מתחת יד המלך הרשע ואינו עושה הנה הוא ככלב שב על קיאו, והוא נקרא עובד עבודת כוכבים כמזיד והוא נטרד מן העוה"ב ויורד למדרגה התחתונה של גיהנם, עכ"ד, [ברמב"ם הנדמ"ח (מהדו' פרנקל) הושמטו הדברים הללו, כיון שאינו בכת"י והובא על הגליון בשינוי נוסחאות, אמנם בב"י יו"ד (סי' קנ"ז ד"ה כתב הרמב"ם) הביא כן להדיא בלשון הרמב"ם, וכ"ה גם ברמ"א שם (סוף ס"ב)].

על כן כל זמן שהיו משועבדים במצרים היה להם האמתלא דהמה אנוסים ואין להענישם, אבל כאשר כבר ניתן להם הברירה לצאת והמה ברצונם רצו להשאר שוב לא היה להם פטור דאנוסים, לכן אז נתחייבו למפרע על עון ע"ז שבידם, [דאי מטעם דהיו שונגין, כבר כתב הפרשת דרכים (דרוש א') דהך אמתלא אהני רק אם היה להם דין ישראל דב"נ חייב גם בשונג, עי"ש], ודו"ק [וכע"ז כתב מהר"ח פאלאג'י בס' ברכת מועדיך לחיים, ח"ב דרוש א' לשה"ג].

ברם לכאו' אכתי יש לפקפק בזה, דהיאך נאמר דעד עתה היו פטורים על מה שעבדו ע"ז משום דעבדו באונס, הרי ע"ז הוא בכלל יהרג ואל יעבור, ואולם א"נ דקודם מ"ת היה להם דין ב"נ ולחד צד בגמ' סנהדרין (דף ע"ד ע"ב) אין ב"נ מצווים על קידוש השם, לכן רק כאשר היו יכולים לצאת ומיאנו נתעורר עליהם הדין. נמצא דאי ב"נ אין מצווים על קדוה"ש שפיר י"ל דעד עתה לא נענשו כי עבדו באונס, אבל אי ב"נ מצווים על קדוה"ש ע"כ דליתא להאי טעמא דמכת חושך היה כדי שלא יראו במיתת הרשעים שלא רצו לצאת, דמפנ"מ נענשו רק הם הרי כולם חטאו במה שלא מסרו נפשם, ובהכרח צ"ל דהחושך היה כדי

חושך וכו', ויהי חושך אפילה בכל ארץ מצרים וגו', ובמד"ר (פי"ד ס"א) הה"ד (תהלים קה, כח) שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו, וצ"ב מה מלמדנו המדרש בהאי קרא הלא מקרא מפורש ויהי חושך אפילה וגו'.

במדרש (ב"ר פל"ג ס"ה) ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה וישלח את העורב הה"ד שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו, והוא פלאי, ויעויין מה שהאריך בזה אא"ז בישמח משה (בפרשתו ובפרשת נח) לבאר בדרכו בקודש.

ויתכן בזה בדרך דרוש, בהקדים דברי אאדמו"ר זצלה"ה (דרוש לפרשתו, ונדפס בשפ"ח חו"פ לפסח דרוש ע"ז) בביאור המדרש הנ"ל, ותו"ד דהנה ברש"י (י, כב) כתב לבאר טעם מכת חושך לפי שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפילה כדי שלא יראו המצרים במפלתם וכו', ועוד שחיפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום ואומר לו אני ראיתו בביתך ובמקום פלוני הוא, ומקור הדברים במדרש (שמו"ר פי"ד, ג).

ובאלשיך הק' ביאר דשני הטעמים צדקו יחדיו, דעל כן היה ב' חלקים במכת החושך, שבתחילה היה ג' ימים של חושך אפילה שלא ראו איש את אחיו, כדי לקבור פושעי ישראל והספיק שיהא חושך של אופל שימנע מהמצרים אור ותחשכנה עיניהם מראות במתי ישראל, ועוד שלשת ימים אחרים חושך כפול שלא קמו איש מתחתיו וכו', כדי שיוכלו לחפש ולראות בבתי המצריים וע"ז הוצרך שיהא חושך עב כפול שלא יוכלו המצרים לחוש כלל במה שבני ישראל באים לתוך רשותם, ולא יוכלו לעמוד נגדם כשיכנסו לבתיהם, עי"ש וכ"ה בשפתי חכמים מהמהרש"ל, ודברי דוד למ"ז, וכ"ה בלבוש ובגור אריה.

והנה ראוי לבאר למה נענשו אותן רשעים שלא היו רוצים לצאת בעונש מיתה, וכי על זה שסירבו לצאת מגיע להם עונש מיתה, וי"ל עפמ"ד בילקוט (בשלה, רמז רל"ד) שקיטרג הם"מ ואמר לפניו רבש"ע לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה

שיראו מטמוניות שלהם.

והנה הק' המפוי' (עי' פני"פ פר' אחרי, שיר מעון בתו"מ פר' אחרי) בהא דילפינן (יומא דף פ"ה ע"ב) דפיקו"נ דוחה לכל התורה מדכתיב (ויקרא יח, ח) אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ודרשינן וחי בהם ולא שימות בהם, הרי פרשה זו בעריות מישתעי ובג' עבירות החמורות יהרג ואל יעבור, והאיך מצינן למידרש מהאי קרא דפיקו"נ דוחה לכל איסורי תורה.

ויש לבאר בזה, דהנה הקשו עוד (משכיל לדוד שם, פרס דוד פר' בלק בהפטורה) מגלן ללמוד מהאי קרא לפיקו"נ, לפי"מ דפרש"י שם וחי בהם לעוה"ב, א"כ י"ל דאדרבה אמרה תורה שימסור נפשו כי עיקר חיותו של אדם בעוה"ב, וי"ל דעל כן אמרה תורה דג' עבירות יהרג ואל יעבור כי עיקר חיות נשמות ישראל היא בעולם הנצחי בעוה"ב, מעתה יל"פ דלכך נאמר גבי עריות אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם היינו לעוה"ב, להורות שעל איסורי ג"ע חייבים למסור הנפש כי החיים האמתיים הם בעוה"ב, וע"ז אמר הכתוב אלה המצוות דרק באלה אמרתי שלא ישגיח בחיי עולם הזה אלא יתן נפשו עליהם, וחי יחיה לעולם הבא, וכמו כן בע"ז ושפ"ד שחמורין כמותן ימסור נפשו עליהם, מה שאין כן בשאר מצוות התורה אין לו למסור חייו בעולם הזה. ואתי שפיר דמהא גופא נפקא לן שבכל התורה וחי בהם ולא שימות בהם, ודו"ק.

ממוצא דבר אתה למד שכל עיקר הציווי למסור נפשו על קידוש השם הוא לפי שיחיה לעולם הבא, מעתה נשכיל לדעת דהך ספיקא אם בן נח מצווה על קידוה"ש תליא בפלוגתא דתנאי (סנהדרין דף ק"ה ע"א, מדרש תהלים ט') אם הגויים יש להם חלק לעוה"ב, דרבי אליעזר ס"ל דאין לעכו"ם חלק לעוה"ב ורבי יהושע ס"ל דיש להם חלק, דאליבא דר"א דלא שייך בהו וחי בהם לעוה"ב אין לנו גילוי דמצווים למסור נפשם, אבל לר"י דהם בני עוה"ב גם הם בכלל מה דאמרה תורה וחי בהם לעוה"ב ומצווים על קידוה"ש, ודו"ק.

והנה בגמ' סנהדרין (דף נ"ח ע"ב) אמר ר"ל עכו"ם

ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישובתו וכו', והרמב"ם (פ"י ממלכים ה"ט) כתב דעכו"ם ששבת חייב מיתה אבל אינו נהרג, וכבר נתחבטו הנו"כ לבאר שימתו עי"ש, וי"ל דהנה בגמ' שם על דברי ר"ל הללו, אמר רבינא אפילו שני בשבת עי"ש, ומשמע דרבינא חולק על ר"ל דאמר עכו"ם ששבת משמע דרק ביום השבת הוא דאסור לשבות, ורק רבינא הוא דס"ל דאפי' בשני בשבת.

וי"ל פ' בטעמיה דר"ל, עפי"ד המדרש (דב"ר פ"א, כ"א) שהביא ע"ז משל למלך ומטרוניתא שיושבים ומסיחים זה עם זה מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה כך השבת וכו' עי"ש, והאי טעמא שייך על יום השבת בלבד כי אות היא ביני וביניכם, (וע"ע שו"ת דברי יציב או"ח סי' ק"ט אות ד' וה'). ויש להטעים הדברים דמשו"ה הוי השבת כמלך ומטרוניתא שא"א להכניס עצמו ביניהם, לפי שיטת רבי אליעזר דגוי אין לו חלק לעוה"ב, לכן כיון דיום השבת הוא מעין עוה"ב (ברכות דף נ"ז ע"ב), ממילא דאין לגוי שום שייכות לשבת דבמנוחתו לא ישכנו ערלים כי לישראל עמך נתתו באהבה, ולפי"ז דייקא ביום השבת הוא דאסור להם לשבות אבל בשאר ימי השבוע לא אסרה תורה.

ויבואר בזה המשך דברי הכתוב שם, עוד כל ימי הארץ היינו בעולם הזה, אשר בו זרע וקציר וגו' ויום ולילה לא ישובתו, דאתי למעט ימי עוה"ב שכולו שבת ומנוחה, וכן כשבא שבת בא מנוחה לזרע יעקב אשר במ בחרת להטעימן בעוה"ז מעין עוה"ב, ולא נתתו לגויי הארצות שאין להם חלק אלא בימי הארץ ולא לעולם הבא, לפיכך באזהרה הם עומדים משביתת השבת ויום ולילה לא ישובתו (עיין בני יששכר מאמרי השבתות מאמר ז' אות ט"ו).

וי"ל דרבינא דאמר שאסורין לשבות אפי' בשני בשבת, ולא ס"ל הך סברא דשבת הוא בחי' עוה"ב, משום דס"ל כרבי יהושע בסנהדרין שם דגם גוי יש לו חלק לעוה"ב וליתא לטעם הנ"ל, לכך ס"ל לרבינא דאיסור שביתה לב"נ אינו אלא אסמכתא בעלמא, ואין מקום לחלק בין שביתת עכו"ם ביום השבת לשני בשבת, ומעתה א"ש

ובהכרח צ"ל דמכת חושך היה כדי שיוכלו לחפש בכליהם ומשום זה הוצרך להיות חושך כפול אשר לא כמו איש מתחתיו, וז"ש המדרש הה"ד שלח חושך ויחשיך שהיה חושך כפול ומכופל (וכן פי' האלשיך הק'), כדי שיוכל ליקח את רכוש מצרים וינצלו את מצרים, ודו"ק עכתוד"ק.

*

ע"פ דרכו י"ל עוד באו"א, דהנה כתבו המפוי' (עי' יושב אהלים בפרשתן) דלכן נצטוו בני ישראל ליקח תחילה את רכוש מצרים בשאלה, כאמור דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו', דלכאו' הרי היו יכולים לתבוע את שכרם בעל כרחם אחר שעבדו אצלם ונשלם זמן שכירותם, דהטעם בזה משום דנגזר עליהם להיות ד' מאות שנה ועל דעת כן נשכרו אצלם לעבודה, וכיון שיצאו קודם הזמן לא חל עדיין ההבטחה. אכן מצינו כמה אופנים במפוי' לבאר שכבר נשלם הזמן אי משום דקושי השעבוד השלים הזמן, או שהתחיל החשבון מלידת יצחק וכדו', אלא שהמצרים הו"ל מקום לטעון כנגדם אייתי ראי' שאכן תירוץ נכון הוא וראוי לדון אתכם כמי שנשלם הזמן, דהא הו"ל ישראל כמוציאן מידם, והמוציא מחבירו עליו הראיה, לכן הוצרכו בני ישראל שיתנו להם מרצונם דרך שאלה, וכיון דכבר בא לידם בהיתר שוב לא מפקינן מינייהו דהו"ל בני ישראל כמוחזק בכה"ג, ולא היו יכולים המצריים להוציא מהם דהמוציא מחבירו עליו הראיה, והיה על המצריים להוכיח שלא נשלם הזמן, עכת"ד.

אלא דכל זה ניחא רק אי נימא דגול עכו"ם אסור, אבל אם גול עכו"ם מותר לא הוזקקו לכן ענין ההשאלה שיגיע אליהם בדרך היתר, דשפיר היו רשאים להוציא מהם על כרחם, וכמו"ש בצפנת פענח החדש (ערך רכוש גדול אופן הב') דמה שלקחו רכוש מצרים היה בהיתר גמור כיון דגול עכו"ם מותר, עי"ש.

והנה כתבו המפוי' (בנין דוד פר' מקץ אות ג"ח) דטעם המ"ד דגול עכו"ם מותר הוא דס"ל כרבי

דברי הרמב"ם דאזיל לשיטתו דס"ל (פ"ג מתשובה סוף ה"ה) דחסידי אוה"ע יש להם חלק לעוה"ב, וא"כ האי פירושא דקרא ליתא, וקרא כי אתא לענין איסור שביתת המזלות שלא ישבתו מלשמש עוד, כמש"כ רש"י שם, וא"כ כל איסור שביתת עכו"ם הוא רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא היא, לכן אינו נהרג, ודו"ק.

והנה בספר נתיב הישר בפרשתן (הובא בישמח משה פר' נח) כתב דסיבת הדבר ששלח נח את העורב לראות הקלו המים מעל פני האדמה, ולמה לא היה יכול לראות זאת מעצמו מתוך החלון, משום דנאמר להלן עוד כל ימי הארץ וגו' ויום ולילה לא ישבותו, ופרש"י ששבתו כל ימות המבול שלא שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה, לכן הוכרח לשלח את העורב לבדוק את פני האדמה, כיון שהיה חושך על פני כל הארץ מחמת שלא שמשו המזלות והמאורות.

ובכן יבואר דברי המדרש כמין חומר, דכיון דאמה"כ וישלח את העורב לראות וגו', והיינו משום שהיה חושך על פני כל הארץ ולא היה בידו להבחין בעצמו אם הקלו המים, והיינו דבימי המבול לא שימשו המזלות, ובאשר לכך לאחר המבול נשבע השי"ת ואמר עוד כל ימי הארץ וגו' יום ולילה לא ישבותו, דמכאן ואילך שוב לא ישבתו המזלות וישמשו לעולם ועד, מעתה לא דרשינן לה לאסור שביתה בב"ג, דהרי שפיר יל"פ הכתוב לפי פשוטו של מקרא דקאי על מה שעד עתה לא שימשו המזלות בימי המבול.

וכיון דמה"ת שפיר מותר לגוי לשבות ע"כ דנקטינן דיש להם חלק לעוה"ב, ולפי"ז בדידהו נמי שייך הציווי וחי בהם לעוה"ב וי"ל דמצווין על קידוש השם, ומעתה אין לומר דמש"ה היה מכת חושך כדי שלא יראו במיתת הרשעים שלא רצו לצאת, כי אין להעניש כ"כ על שמיאנו לצאת, ואי משום דנענשו על שעבדו ע"ז א"כ היה ראוי שיחול מדה"ד על כולם, דהשתא דס"ל דב"ג מצווה על קדוה"ש תו לא שייך להליץ על ישראל שעבדו מתוך אונם כי היה להם למסור נפשם על ע"ז,

שמעון (יבמות דף ס"א ע"א) דדרש קרא ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם (יחזקאל ל"ד, ל"א) אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם, ובאשר לכך דהן דומין לבהמה ממילא דלא שייך בהם קנין ובעלות, נמצא לפי"ז דהך דינא דגזל עכו"ם תליא בפלוגתת התנאים אם עכו"ם בגדר אדם, דאליבא דרבי מאיר דגם עכו"ם בכלל אדם (עיין יבמות שם וברש"י סנהדרין דף נ"ט ע"א), גזל עכו"ם אסור.

והנה בגמ' יומא בסוגי' דפיקו"נ דילפי תנאי בכמה דרשות דין פיקו"נ, מסיק עלה בגמ' א"ר יהודה אמר שמואל אי הוואי התם הוה אמינא דידי עדיפא מדידהו וחי בהם ולא שימות בהם, אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו' אשכחן ודאי ספק מנלן, ונתחבטו המפוי מפני מה לא ניח"ל לכל הנך תנאי בהאי דרשה דשמואל דכתיב וחי בהם דהוא כמבואר מעצמו.

ואפ"ל, עפי"מ שהקשה בפרדס דוד הנ"ל (בהפטורת פר' בלק) במאי דאמר רבא דלשמואל לית ליה פירכא, הרי גם לשמואל קשיא מנ"ל לדרוש ולא שימות בהם, לפרש"י בחומש (ויקרא יח, ה) שם וחי בהם לעוה"ב שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת, א"כ י"ל דאדרבה הכי קאמר קרא שיקיים המצוות אפי' במס"נ כי בכך יזכה לעוה"ב שהם חיים הנצחיים.

וי"ל דטעמא דשמואל, דס"ל כיון דבהאי קרא כתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וקרא האדם כולל עכו"ם כדעת רבי מאיר הנ"ל, ומעתה בהכרח דלא קאי קרא לחיי עוה"ב, שהרי עכו"ם אין להם חלק לעוה"ב כדעת רבי אליעזר, וא"כ לא יתכן לאוקמי קרא על חיי עוה"ב, וע"כ דקאי לחיי עוה"ז, ומכאן דפיקו"נ דוחה שבת.

וי"ל דכל הני תנאי דלא דרשי מהך ילפותא דוחי בהם, משום דס"ל דקרא אשר יעשה אותם האדם וחי בהם שפיר מיתוקמי על חיי עוה"ב כפרש"י, משום דס"ל דגם עכו"ם יש להם עוה"ב כרבי יהושע, ושפיר מתפרש הכתוב אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם דכולל עכו"ם, על חיי עוה"ב,

לכך אין להוכיח מינה לענין פיקו"נ. ואולם הרי רבא קאמר דלכולהו הנך ילפותות אית להו פירכא דא"כ ספק מנין, והיאך ילפינן פיקו"נ משאר קראי, וכבר ביאר בזה הגה"ק הרמ"ד מהורנסטייפל זצ"ל בעמק החכמה (דרוש לשבועות), די"ל דכל הך מילתא דבעינן קרא מיוחד לענין ספק פיקו"נ קאי רק למ"ד דספד"א מה"ת לחומרא לכך בעינן קרא דשרי לחלל שבת גם בספק, משא"כ א"נ דספד"א מה"ת לקולא לא בעינן קרא לספק פיקו"נ דהרי בלא"ה כל ספיקא לקולא, ואע"ג דבאיקבע איסורא אזלינן לחומרא י"ל דלמ"ד דשבת הותרה אצל פיקו"נ א"כ כאשר חולה בפנינו הו"ל החילול שבת היתר גמור ולא הוי בגדר איקבע איסורא כיון דהתורה התירה את השבת אצל חולה, וממילא דגם בספק חולה מותר כבכל הספיקות, ועפי"ז א"ש די"ל דהני תנאי דילפי לפיקו"נ משאר לימודים ס"ל דספיד"א מה"ת לקולא וס"ל דשבת הותרה אצל פיקו"נ ולא איצטרך קרא לספק עי"ש ודו"ק, (וכבר קדמו בפרדס דוד פר' מצורע, ועי' שו"ת דברי יציב ח"ז סי' ל"ה).

*

נקדים עוד מ"ש כ"ק אאדמו"ר זצוללה"ה (דרוש פר' תשא י"ם גליון ל', תשו' דברי"צ חו"מ סי' מ"ט אות ו'), לבאר מה שנאמר אצל רעיא מהימנא (שמות ל"ב, י"א) ויחל משה את פני ה' אלוקיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה, והקשה מהר"ם אלמושינינו למה הזכיר יציאת מצרים הרי אדרבה בזה תגדל החטא ביותר על שלא זכרו בני ישראל את רוב נפלאותיו אשר עשה עמם בהוציאו אותם ממצרים.

ותו"ד עפימ"ש הרמב"ם (בפ"ה מיסוה"ת ה"ד) דכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם וכו', ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו וכו', ובעריות הוא אומר ולנערה לא תעשה דבר וכו'. ושם בה"ו כתב הרמב"ם, כענין שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים וכו' ומתרפאין בכל איסורין שבתורה במקום סכנה חוץ מע"ז וג"ע

לאדם לקיים המצוה בשום פנים מחמת אותו אונם ואפי' ירצה למסור עצמו אנו למדין משום שהוא פטור, לא במי שיכול לקיים המצוה ועובר עליה מחמת פחד מיתה וכו', עכ"ד הנצרכים לעניינינו.

ומסגנון דברי המל"מ משמע דרצ"ל דהריב"ש לא ס"ל כהרמב"ם, דכתב שם שהוא עצמו במקו"א נקט כהרמב"ם עי"ש, ואמנם י"ל דאדרבה דברי הריב"ש תואמים לדברי הרמב"ם, דס"ל דרק כאשר הגוי אונסו על העבירה עצמה שאם לא יעבור יתרגנו פטור גם אם עבר על ג' העבירות, דילפינן מולנערה וגו', ועי"ז ביאר הריב"ש דאין ללמוד משם לפטור גם בכה"ג שעצם המעשה ברצונו אלא שעושה להציל עצמו ממיתה, דרק בנערה המאורסה שאפי' תמסור עצמה למיתה אין בידה להציל עצמה מן העבירה שהרי האנס יבוא עליה בעל כרחה ואין מושיע לה, בכה"ג פטרה הכתוב בכל אופן (גם אם לא צעקה), כיון שסו"ם לא היתה יכולה להמלט ולהציל עצמה מן העבירה, משו"ה אפי' אם בע"כ הסכימה כדי להציל עצמה ממיתה פטורה, אבל במי שבידו למנוע עצמו מהעבירה, ועושה מרצונו כדי להציל את עצמו, בכה"ג עונשין אותו, וזה כשיטת הרמב"ם, ודו"ק. [ועיין בריב"ש הנדמ"ח שציינו המהדירים לכמה אחרונים שהלכו בדר"ז, עי"ש].

וי"ל דהרמב"ם יליף הכי ממה דחזינן שהתורה האריכה לומר ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא משפט מות כי כאשר יקום איש עם רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה כי בשדה מצאה צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה, דיל"פ דהכתוב בא לפרש מפני מה אין לנערה חטא ופטורה בודאי ולא חיישינן אולי מסרה את עצמה ברצונה מפחד מיתה, עז"א כי כאשר יקום וגו' צעקה וגו' ואין מושיע לה היינו כמ"ש הרמב"ן עה"ת שם שגם אם היתה צועקת לא היתה יכולה להציל עצמה מן העבירה, לכך היא פטורה, כי התורה ירדה לסוף הענין שלא היה בידה להנצל מן העבירה. ולפי"ז יש להוכיח דרק בכה"ג פטור גם באופן שמציל עצמו ע"י העבירה משום דממילא אין בידו להנצל

ושפיכות דמים שאפילו במקום סכנה אין מתרפאין בהן ואם עבר ונתרפא עונשין אותו בי"ד עונש הראוי לו עכ"ל, ונתקשו המפוי' לבאר הנפק"מ אמאי בעבר על ג' עבירות חמורות מחמת אונם פטור מעונש, ואילו בנתרפא בג' עבירות חמורות חייב אף שגם הוא חליו אונסו ולמה יתחייב.

ובדרך המלך על הרמב"ם (שם בפ"י הארוך אות ב') ביאר בזה דהיכי דאנסוהו על העבירה עצמה ועצם המעשה היה שלא ברצונו בכה"ג שפיר נחשב לאונס גמור ופטור, משא"כ בחולה נהי נמי דאנוס מחמת חוליו מ"מ סו"ם מעשה העבירה הוא עושה מרצונו ומדעתו, בכה"ג לא נחשב לאונס וחייב, [ועד"ז כתב האור שמח שם, ותו"ד דסברא הוא דדוקא היכי דאונסין אותו על העבירה עצמה שאם לא יעשנה יתרגוהו שבוזה מיתתו בא מחמת מניעת העבירה בכה"ג הו"ל אונס דפטריה רחמנא, משא"כ בחולה שמיתתו אינו מחמת מניעת העבירה אלא שיכול להציל עצמו בדם פלוני או בע"ז פלונית, בכה"ג מיקרי חפץ גמור מרצונו בחייו, ויש לדמות הדבר למה שמצינו כיוצ"ב לענין מסור, עיין חו"מ (סי' שפ"ה ס"ב) ובש"ך (סקכ"ב), עי"ש].

אמנם הגם דהוי מילתא בטעמא לחלק ביו הנושאים עדיין צריך מקור ושורש לסברא זו לחלק בדבר, (עי"ש באור שמח מש"כ בזה), וי"ל דהנה במל"מ (שם בהלכה ה') הביא מתשו' הריב"ש (סי' שפ"ז) לענין הנשבע שרוצה לפטור את עצמו מחמת אונס, דבתו"ד שם ובעל הדין הרוצה לפטור עצמו מחמת אונס ממון נשאל לו אם דין זה נוהג אצלו בכל המצוות או הוא דין מיוחד בשבועות, ואם יאמר שהוא דין נוהג בכל המצוות נשאל לו מאין יצא לו היתר זה, ואם יאמר מולנערה לא תעשה דבר נאמר לו שאין בדבריו ממש, שאין אנו למדים משם למי שעובר מחמת פחד וכו', אדרבה אם היה בידה להנצל מן העבירה בשתמסור עצמה למיתה תהרג ואל תעבור וכו', אלא התם אנוסה היא לגמרי שא"א לה להנצל מן העבירה בשום ענין דקרקע עולם הוא, וכל אונס שהוא כיוצ"ב שא"א

שמציל עצמו ממיתה מקרי אונס שהרי אינו עושה ברצון הלב ודו"ק, ועי"ש דבריו באריכות (ועיין מ"ש כעי"ז בשו"ת חמדת שלמה או"ח סי' ל"ח אות כ"ד ל').

והנה כבר הבאנו מה דאחו"ל דבעת קריעת ים סוף טען השר של מצרים הללו עובדי ע"ז והללו עוע"ז מה נשתנו אלו מאלו, והשיב לו הקב"ה שומה שבעולם וכי לדעתם עבדוה והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת ואתה דן שוגג כמוזר ואונס כרצון, ובמכילתא (בשלה פ"ו ובמד' תהלים קי"ד) והמים להם חומה אל תקרי חומה אלא חמה, וצריך להבין דהיתכן דשר המצריים לא ידע לחלק בין אונס לרצון, וביותר יל"ע דהיכן מצינו שהמצרים היו כופין את בני"ל לעבוד ע"ז, וצריך לומר דאמנם לא היה אונסים ממש את בני"ל לכופם לעבוד ע"ז, אלא שהמצרים היו נוגשים ומעבידים את בני"ל בעבודה קשה ובפרך וכו', ומי שהתחבר עליהם להיות כמותם בע"ז היו מטיבים לו ומקילין ממנו עול השעבוד, [וכן אי' בתנדר"ר (פכ"ג) כשהיו בני ישראל עובדין את אביהן שבשמים לכדו במצרים, היו המצרים אומרים להם למה לא תעבדו את אלהי מצרים ויקל עבודתו מכם], נמצא דמה שעבדו ע"ז היה כדי להציל את עצמם מן הסכנה, ועל כן טען שר מצרים דכה"ג שלא אנסום על עצם ע"ז לא מקרי אונס, והקב"ה השיב לו דאף בכה"ג הו"ל בגדר אונס ופטורים.

וכענין הזה היה באותו מעשה במדבר דבני"ל האמינו בה' שהרי ראו עין בעין כי ה' הוא האלקים וכו', אבל כאשר ראו כי בושש משה לבוא והראה להם השטן דמות משה מוטלת במטה, נתמלאו בפרך ורעדה בהיותם נמצאים במדבר הגדול והנורא מקום נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין שם מים, ובכל רגע המה בסכנת נפשות מגדלם ועד קטנם ללא מנהיג ומורה שילך לפניהם וידריכם, או אז התפתו לעצת הערב רב שהדבר הזה יהא להם לפתח הצלה על ידי שיהא להם ממוצע להורות להם הדרך וכמש"כ המפוי' לפרש טעותם. וזה אשר התחנן מרע"ה רעיא מהימנא להשי"ת

ולהשתמט מן העבירה, משא"כ אם בידו להשתמט מן העבירה ועושה ברצונו כדי להציל עצמו ממיתה בזה לא פטרו הכתוב, נמצא דמקרא זה הוא מקור מספיק לדברי הרמב"ם, ודו"ק.

אולם בשיטה מקובצת בכתובות (דף כ"ז ע"ב, ד"ה וז"ל הרמב"ן) אחר שהביא מש"כ התוס' שם (ד"ה ועל ידי נפשות) באשה שנחבשה שאסורה לבעלה ישראל משום שפחדה מרצה אותה, כתב דהרמב"ן חולק ע"ז דס"ל דכל ריצוי שמחמת פחד מותרת לישראל עי"ש, וכתב בדרך המלך (שם) דלשיטת הרמב"ן פשיטא דה"ה במתרפא עצמו באחד מג' עבירות דפטור דהרי גם הריצוי דבא מחמת פחד מיתה חשוב אונס, נמצא דמי שאינו אונס על עצם העבירה אלא שעושה ברצונו כדי להציל עצמו ממיתה, אם הו"ל בגדר אונס דפטריה רחמנא, תליא ברבוותא, דלהרמב"ם והתוס' אם הציל עצמו בג' עבירות חייב ולהרמב"ן פטור.

וי"ל דדב"ז תליא בשורש הסברא דאונס רחמנא פטריה, דנודע חקירת ההאחרונים (בית האוצר ח"א כלל כ"ד, שפת הנחל להגר"א מסלאנימא דרוש י"א, וע"ע בדברי"צ או"ח סי' ר"ס אות ו') בעבירה באונס אם עצם המעשה עבירה הוא אלא דחס עליו רחמנא לפטרו מן העונש כיון דהוי אונס, או דלא הוי מעשה עבירה כלל משום דמה שנעשה באונס אינו בגדר מעשה כלל.

וי"ל דהרמב"ם והתוס' ס"ל דגם מה שנעשה מתוך אונס הו"ל בגדר עביד איסורא משום דעצם המעשה אין נגרע בכך שנעשה מחמת אונס, אלא דגויה"כ דפטור מן העונש, לכך לא מיפטר אלא היכא שאונסין אותו על המעשה עצמה ולא שייך להימלט מן העבירה דבכה"ג אמרה תורה ולנערה לא תעשה דבר וגו' צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה, אבל כשלא נאנס על גוף המעשה אע"פ שעושה כדי להציל עצמו ממיתה, מ"מ כיון דסו"ס עצם המעשה עשה ברצון בכה"ג לא פטריה רחמנא וחייב עונשו, אבל הרמב"ן ס"ל דאונס לא מוחשב איסורא כלל, משום דכל מה שאינו עושה מרצונו אינו בגדר מעשה איסור, לכך גם בכה"ג

וזה כעין שאמרו חז"ל (ע"ז דף י"ז ע"א) במינות שכל הפורש ממנו מת, אלא די"ל דכה"ג הו"ל בגדר תחילתו באונס וסופו ברצון, דנחלקו בזה בגמ' (כתובות דף נ"א ע"ב) אי הוי כאונס.

והנה כ"ק אאמו"ר וצללה"ה (שפ"ה חו"פ לשבועות דרוש י"ז) ביאר דדין תחילתו באונס וסופו ברצון תליא במה שהבאנו חקירת האחרונים בגדר הפטור דאונס, אם הטעם לפי שמעשה אונס אינו מתייחס אל האדם ואינו אלא כמעשה קוף בעלמא וממילא שאינו בגדר מעשה עבירה, או שבאמת גם האונס מתייחס אל האדם ונחשב למעשה עבירה גמור אלא דאונס רחמנא פטריה. דאם אונס לא נחשב כלל כמעשה אדם אי אפשר לחייב על הרצון שבסוף כי גם זה נגרר אחר המעשה שבתחילה, וכיון שתחילתה באונס נחשב כאילו לא היה מעשה כלל. אבל אם גם עבירה באונס נחשב כמעשה רק שפטור מעונש, סגי לן במה שפטרה תורה על האונס ממש אבל על מה שעשה אח"כ ברצון חייב.

ביאור הדברים דכשם דלגבי טהור שנכנס למקדש בהיתר, ואח"כ נאנס ונטמא ושהה חייב בגין המעשה שבתחילה אע"פ שכניסתו היה בהיתר, וכמ"ש המל"מ (ביאת מקדש פ"ג הכ"א ד"ה גרסינן בגמ'), דאין נפק"מ בכך אם ההתחלה היה באיסור או בהיתר, בכל גווני שדינן המעשה דמעיקרא אל הסוף, וכיוצ"ב כתב השאג"א (סי' ל"ב) לענין הנזיר שנכנס לבית הקברות בשידה בהיתר ופרעו את המעזיבה, דכל שהיה יכול לצאת חייב משום דנחשב כעושה מעשה, דהמעשה דמעיקרא מתייחס אל הסוף, כמו"כ לענין כל תחילתו באונס וסופו ברצון אמרינן דהמעשה שתחלתה באונס מצטרף אל הרצון שלבסוף להחשב כמעשה ברצון, אלא דכ"ז רק א"נ דעבירה באונס נחשב כמעשה רק שפטור מעונש, דלפי"ז יש לדמות תחילת מעשה באונס להך דתחילת מעשה בהיתר, דהאיסור נגרר לאחר שעה אל המעשה שבתחילה, והכי נמי בסופה ברצון הרי היא כאילו עושה מעשה לרצונה, דהכונה שבסוף

למה ה' יחרה אפך בעמך, וא"ת מפני שעבדו ע"ז, הלא גלוי וידוע לפניך כי לא מרצונם עשו אלא מחמת יראה פחד והו"ל בגדר אונס, ושמא יאמר המקטרג דכה"ג לא מיקרי אונס כיון דלא נאנסו על עצם המעשה, עז"א אשר הוצאת אותם מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה, ופי' היש"מ דיד חזקה היינו שהכריע הש"ת נגד מדה"ד שקיטרגו כי הם עו"ז, והקב"ה השתיק את המקטרג באמרו מה אתה מדמה אונס לרצון, הרי דנקבע הדין דגם כה"ג הו"ל דין אונס, וממילא דה"ה עתה שעשו רק בגין שחשבו כי עי"ז יינצלו מרדת שחת הו"ל בכלל אנוסים, לכן שוב מחרון אפך כי אונס רחמנא פטריה, עכתוד"ק עי"ש.

והנה כ"ק א"א וצללה"ה, נקט בדרכו דבמצרים לא היו אנוסים ממש אלא שהצילו עצמם עצמם בכך שנתחברו אל הגוים בע"ז, אבל בפשטות המדרש הנ"ל משמע שהיו אנוסים ממש, וכ"כ בשבלי הלקט (סדר הפסח סי' רי"ח, דף צ"ו ע"ב מדפ"ה) בשם המדרש עה"פ למען ענותו בסבלותם, בסבלות ע"ז, שהיו משעבדין אותן לע"ז כמה דתימר ישאוהו על כתף יסבלוהו. וכ"כ בפירוש הריטב"א (על הגש"פ) לפרש מ"ש ואת לחצנו זה הדחק, כי כאשר ראו שלא היו יכולים לכלותם התחילו לחבל ולדחוק אותם שיחזרו לאמונתם ויתערבו בהם, ודחק זה שמד, וכן פירש שם במ"ש במה שנא' ויאנחו בני ישראל מן העבודה דבמדרש שהתחילו להעבידם לע"ז.

ולפי"ז הא דלא נענשו על ע"ז היינו משום דאונס רחמנא פטריה, ורק אותן רשעי ישראל אשר סירבו לצאת אף שכבר ניתן להם הברירה לצאת, וברצונם רצו להשאר, לא היה להם פטור דאנוסים, וכמש"כ הרמב"ם דכשיכולין לימלט ואין נמלטין הו"ל כמזידין, לכן נתחייבו למפרע על עון ע"ז שבידם.

ואמנם לכאן גם על מה שלא ביקשו לצאת ולמלט נפשם יש על כך צד אמתלא לדונם כאנוסים, דכיון שכבר הרגילום המצרים באונס לעבוד ע"ז ונטמעו ביניהם, על ידי שכבר טעמו טעם חטא היו אנוסים ביד יצרם, ולא הו"מ לפרוש,

דאונס רחמנא פטריה הוא כלל מוסכם השוה לכל, ובכל הש"ס נקיט לה לדבר פשוט ללא חולק [זולת בחיובי ממון דרבי רחמנא מפצע תחת פצע לרבות אונס כמזיד בב"ק (דף כ"ו ע"ב)], וביותר יל"ע דהרי בגמ' בב"ק (דף כ"ח ע"ב) מיייתי הך מילתא דאונס רחמנא פטריה בשיטת דרבי מאיר, הרי דגם רבי מאיר נקיט להאי כללא, וע"ע בכתובות (דף י"ט ע"א) דמסיק בשיטת ר"מ דאונס אין בו עון עי"ש, והלא רבי מאיר ס"ל בעלמא דשנ"כ הבכ"א אין מלמדין (עיין קידושין דף ל"ה ע"א), ומ"מ נקיט להאי כללא, ולפי דברי הכתר יוסף והעיר דוד הו"ל לומר אליבא דר"מ דאונס לא פטריה רחמנא.

על כן אמינא בזה די"ל דהני קראי לא הוי שנ"כ הבכ"א משום דתרווייהו צריכי, דאמנם על אונס גמור לא בעינן קרא למיפטריה, אלא דהו"א דדין אונס רחמנא פוטריה אינו אלא כשנאנס על המעשה עצמו, אבל אם שחט מרצונו כדי להציל עצמו ממיתה לא יהא נידון כאונס אלא כמזיד, ויהא ענוש כרת, קמ"ל קרא דכה"ג נמי הוי כאונס, וזה גופא נלמד משחוט חוץ דגם כשעושה מרצונו מיראת מיתה הו"ל בכלל אונס, ומינה ידעינן גם לג' עבירות שאם עבר מיראת מיתה הוי אונס ואינו נענש עליה, ודו"ק.

ומעתה יש לומר, דהני קראי לא הוי שנ"כ הבכ"א משום דתרווייהו צריכי, דמקרא דולנערה לא תעשה דבר ידעינן דפטריה רחמנא למי שנאנס על עצם המעשה, ולא עשה כלל ברצונו אלא שלא מסר עצמו למיתה, וכה"ג דנערה המאורסה דצעקה הנערה ואין מושיע לה, אבל באופן שעושה מדעתו וברצונו כדי להציל נפשו מפחד מיתה או להתרפא מחליו וכדו' בכה"ג הו"א דאינו בכלל אונס לפוטרו, ע"ז אתיא אידך קרא דשחוט חוץ ההוא למעט אונס דאפי' בכה"ג שהולך מעצמו לשחוט כדי להציל עצמו גם בזה פטריה רחמנא דהו"ל בכלל אונס וכדעת הרמב"ן.

וביתר שאת נראה, לפי מה שהבאנו לעיל מאאמו"ר זצללה"ה דסברת הרמב"ן הוא משום דאונס לא הוי מעשה עבירה, וע"כ אין נפק"מ אם

מצטרף למעשה האונס שבתחילתה, אבל אם אונס לא נחשב כלל כמעשה אי אפשר לחייב על הרצון שבסוף עקב היותו נגרר אחר המעשה שבתחילה, דכיון שתחילתה באונס נחשב כאילו לא היה מעשה כלל. עי"ש הדברים באריכות עפי"ד דברי הפוסקים.

עוד נקדים מה שאמרנו בימי החנוכה העעל"ט, לבאר פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן הנ"ל במי שאינו אונס על עצם המעשה, אלא עושה מרצונו כדי להנצל מפחד מיתה כגון מתרפא בע"ז וכדו' אם חשיב אונס ופטור מעונש, דהנה מבואר בש"ס בכמה מקומות (נדדים דף כ"ז ע"א, בבא קמא דף כ"ח ע"ב, עבודה זרה דף נ"ד ע"א, ועוד) דאונס רחמנא פטריה מדכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אמנם בגמ' בקידושין (דף מ"ג ע"א) ובזבחים (דף ק"ח ע"ב) דריש קרא דכתיב בשחוטי חוץ (ויקרא יז, ד) [איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה וגו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו], דם יחשב לאיש ההוא, למעוטי שוגג אונס ומוטעה. והקשו הראשונים (תוס' בזבחים שם, הרמב"ן, והרשב"א שם בשם הראב"ד, וכן המאירי בקידושין שם) אמאי אצטרך קרא בשחוטי חוץ למעט אונס והא בכל התורה אונס רחמנא פטריה.

ואמרנו די"ל עפי"מ שכתב בס' כתר יוסף (על תהלים (גדפס תנ"ט) מזמור ס"ח, דף נ"ב מדפה"ס) דהא דאונס רחמנא פטריה תליא בכך אי שני כתובים הבכ"א מלמד, דהרי איכא ב' כתובים לפטור אונס מן העונש, ולנערה לא תעשה דבר, ובשחוט חוץ דם יחשב לאיש ההוא דממעטינן אונס ושוגג ומוטעה, ולכן אי שנ"כ הבכ"א אין מלמד, לא גמרינן מינייהו לכל התורה לפטור את האונס, ורק אי שנ"כ הבכ"א מלמד גמרינן מינייהו דבכל התורה אונס רחמנא פטריה, וכ"כ בעיר דוד (בית המלך חדר י"ב, דף ל"ח טו"ד מדפה"ס), עי"ש מש"כ בזה לענין מודעא רבא לאורייתא.

ולכאו' קשה להלום הדברים, דהלא הא מילתא

הרמב"ם ס"ל דמלמדין עיי"ש, ולכן הרמב"ם לשיטתו אין הכרח מקרא דשחוטאי חוץ דהעובר ברצון כדי להציל עצמו הרי"ז בכלל אונס, לפיכך ס"ל דכה"ג אינו נידון כאונס, ודו"ק.

ובכן יבואר דברי המדרש בפר' נח, דכיון דאמה"כ וישלח את העורב לראות וגו' כי היה חושך על פני כל הארץ ולא היה יכול לראות אם הקלו המים, והיינו דבימי המבול לא שימשו המזלות ולכך לאחר המבול אמר הקב"ה עוד כל ימי הארץ וגו' יום ולילה לא ישבותו, דמעתה שוב לא ישבתו המזלות לעולם, ולפי"ז לא דרשינן לה לאסור שביתה בב"ג, דהרי שפיר יל"פ הכתוב כפשוטו דקאי על מה שעד עתה לא שימשו המזלות בימי המבול. והיינו דמה"ת שפיר מותר לגוי לשבות כיון דיש להם חלק לעוה"ב, ואתיין מהא דכתיב אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, דגם עכו"ם בכלל אדם, ואמה"כ וחי בהם בעוה"ב, ומוכח דעכו"ם בגדר אדם ומינה דגזל עכו"ם אסור, ועל כן הוצרכו תחילה ליקח רכוש מצרים בשאלה, ולא הו"מ ליקח בעל כרחך דגזל עכו"ם אסור, לפיכך בא להם עונשם במכת חושך באופן שלא קמו איש מתחתיו כדי שיוכלו למשמש בכליהם, ולזה הסמיך המדרש תה"ד שלח חושך ויחשיך רצ"ל דבכך יובן מה שהוצרכו למכת חושך ולא נטלו מהם בכפיה, ודו"ק.

זאת ועוד, דמהא דנקטינן דעכו"ם יש לו חלק לעוה"ב כנ"ל, ועז"א אלה המצות וגו' יעשה אותם האדם וחי בהם, א"כ עכצ"ל דילפינן לפיקו"ג משאר ילפותות, ובהכרח דלא קשיא קו' דרבא דא"כ ספק מנין, דכיון דעל ודאי פיקו"ג מחללין שבת ה"ה בספק, משום דבכל ספק אזלינן מה"ת לקולא כדילפינן מספק ממזר דשנ"כ הבכ"א מלמד, מעתה ילפינן להא דאונס רחמנא פטריה מולנערה וגו' ומשחוטאי חוץ, ואין הכרח לומר דקרא דשחוטאי חוץ ממעט גם בכה"ג שעשה מדעתו ורצונו כדי להציל עצמו.

מעתה בכה"ג שעובר מדעתו כדי להציל עצמו אינו בכלל פטור דאונס, והיינו דגם עבירה באונס

אונסין אותו על עצם המעשה או שעושה המעשה מרצונו לינצל על ידה ממיתה, וי"ל דלכך אשמועינן הך מילתא דהו"ל בכלל אונס בשחוטאי חוץ שאין בה עונש בי"ד אלא עונש כרת שהוא בידי שמים, דאילו אשמועינן בדבר שיש בו מיתת בי"ד הו"א דכה"ג אין בי"ד של מטה מענישין אבל איסורא מיהא קעביד ומעשה עבירה בידו, על זה קמ"ל דלא נחשב כלל עבירה דכל מה שהאדם אינו עושה ברצונו אלא מתוך פחד מיתה אינו בגדר מעשה עבירה כלל ואין בה פגם אפילו בידי שמים, ודו"ק.

אלא דכ"ז למ"ד דשנ"כ הבכ"א אין מלמד, וקשיא דא"כ היאך נקטינן בכלי תלמודא דאונס רחמנא פטריה, ועכצ"ל דאינו שנ"כ הבכ"א דתרווייהו צריכי דקרא דשחוטאי חוץ אתיא להורות דאף כשעושה העבירה ברצון כדי להציל עצמו הרי הוא בכלל אונס, ומזה הוכחה לדעת הרמב"ן הנ"ל דמתרפא מעצי אשירה וכדו' הרי הוא פטור מעונש כי נחשב אונס, ומעשה איסור באונס לא חשיב עבירה, אבל למ"ד דשנ"כ הבכ"א מלמד אין שום הכרח לאוקמי קרא דשחוטאי חוץ בכה"ג שעושה מעשה להציל נפשו, וי"ל דכל שאינו אונס על עצם המעשה וכגון במתרפא בע"ז וכדו' אינו כאונס ועונשין אותו, והיינו משום דמעשה איסור באונס הוי חטא אלא שאינו נענש עליה, נמצא מעתה דדב"ז אם בכה"ג שאינו אונס על המעשה עצמו אלא שמציל עצמו ממיתה א"ה בכלל אונס דרחמנא פטריה, הך מילתא הוא דתליא בדין שנ"כ הבכ"א, ודו"ק.

עפי"ז א"ש שיטת הרמב"ם דס"ל דבמתרפא בג' עבירות עונשין אותו עונש הראוי לו, דהנה בפרי חדש (יו"ד סי' ק"י כללי ס"ס ד"ה ועוד כתב) כתב דפלוגתת הראשונים אם ספד"א מה"ת לקולא תליא אם שנ"כ הבכ"א מלמד, דהרמב"ם דס"ל דספיקא מה"ת לקולא משום דילפינן לכל התורה מספק ממזר דשריא (קידושין דף ע"ג ע"א), והרשב"א ס"ל דלא ילפינן מהתם כיון דאיכא תרי קהלי חד למישרי ממזר בשתוקי וחד למישרי שתוקי בישראל והו"ל שנ"כ הבכ"א דאין מלמד, משא"כ

ב' סוגי חושך, יען אשר ולא מרו את דברו לעבור על איסור גזל, ונמנעו מלקחת מהם בעל כרחם דגזל עכו"ם אסור (ועד"ו ביאר גם בחת"ם בליקוטים), ודו"ק.

התורה היה עה"פ בפרשתן (שמות י, ה-יב) ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלקיכם מי ומי ההולכים, ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בכנינו ובכנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו, ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם ראו כי רעה נגד פניכם, לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים ויגרש אותם מאת פני פרעה. ויש לתמוה מה ראה פרעה על ככה אחרי שכבר הסכימה דעתו לדעת עבדיו וראה כי אבדה מצרים, להגביל היציאה ושאל מי ומי ההולכים, ורצה לעכב את הטף ואת הבהמות מלצאת.

ויבואר, ובהקדם מש"כ בספה"ק תפארת שלמה (פר' פנחס, עה"פ צרור את המדינים) לפרש הפסוק (משלי יט, כא) רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. עפ"י המובא בספרים ענין אור המקיף, כי דרך הסט"א כאשר האדם רוצה לגשת אל התורה ומצות המה אורכים עליו ללכדו במצודתם להכשילו בדבר קל אשר האדם דש בעקביו, ועל ידי זה עבירה גוררת עבירה להפילו לרדת שחת, וכמעט כל העצות ותחבולות לא יועילו. אך זאת תורת האדם בעשותו המצות אשר הם סגולות בבחינת אור המקיף להנצל מן החיצונים כמ"ש במצות ציצית במלית גדול והטלית יפרוש כנפיו עליהם, להיות אור המקיף בעמדו בתפלה. גם מצות תפלין הוא תועלת לטהרת המחשבות. וזהו פירוש רבות מחשבות בלב איש ועצ"ת ה' היא תקום הם המצות כמ"ש בזוה"ק (ח"ב דף פ"ב ע"ב) תרי"ג מצות הם תרי"ג עיטין, כי הם הנותנים עצה נכונה להנצל מיד הקמים עלינו לבקש את נפשותינו.

ובזה ביאר מה שנאמר (במדבר כו, ד) עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו, דהנה כתיב (תהלים יב, ט) סביב רשעים יתהלכון, ולכן כאשר ראו אז בני מואב במעלת בני ישראל שהיה להם אור המקיף על ידי משה ואהרן ועגני כבוד, ולא יכלו לגשת אליהם,

הו"ל מעשה עבירה, ולפי"ז גם אם תחילתו באונס אם סופו ברצון הוי כרצון, ומהאי טעמא כל זמן שלא היו יכולים לצאת ממצרים היו פטורים מחמת אונס, אבל כשהיו יכולים לצאת ולא רצו שוב נתחייבו דהו"ל כרצון, ולכן הוצרך להיות חושך בג' ימים ראשונים כדי שלא יראו במיתת הרשעים, וז"ש שלח חשך תחילה בג' ימים ראשונים כדי שימותו רשעי בני ישראל כמ"ש האלשיך, וכיון דאתיין הא מילתא דאין זה בגדר אונס מהא דשנ"כ הבכ"א מלמדיו, ומינה דספיד"א מה"ת לקולא, וא"כ שפיר ילפינן פיקו"נ משאר קראי, ומ"ש אשר יעשה אותם האדם כולל גם עכו"ם שהוא בכלל אדם, ומינה דגזל עכו"ם אסור מה"ת, לכך שוב ויחשיך שהיה חושך כפול ומכופל כדי למשש בבתי מצרים וליקה רכושם בדרך שאלה ולא ע"י גזילה, ודו"ק.

מעתי יובנו דברי המדרש בפרשתן, דכיון דאמה"כ נטה את ירך על השמים ויהי חושך' על ארץ מצרים 'וימש חושך', שהיו ב' סוגי חושך, דבתחילה היה חושך בלבד שהספיק בכך שלא יראו מיתת הרשעים וכו', והיינו דאע"פ שהיו מתחילה אנוסים בע"ז, מ"מ כיון שהיה בידם לצאת ולא רצו נחשב להם כרצון, דתחילתו באונס וסופו רצון הוי כרצון, משום דגם מעשה באונס הו"ל מעשה עבירה אלא דפטור מעונש, דגדר פטור דאונס הוא רק אם נאנס על העבירה ממש וכו' דלא ילפינן משחומי חוץ דמעשה באונס אינו בכלל עבירה כלל, דאין שום הכרח לאוקמי הך דשחומי חוץ בכה"ג דהרי גם שנ"כ הבכ"א מלמדיו.

מעתי ילפינן מספק ממזר דספיקא מה"ת לקולא, ושפיר ילפינן לפיקו"נ משאר קראי דהרי לא בעינן קרא לספק פיקו"נ, ומ"ש אלה הדברים וגו' וחי בהם קאי על חיי עוה"ב, ומינה דגם עכו"ם בכלל אדם שהרי יש לו חלק לעוה"ב, וממילא דגזל עכו"ם אסור, ולכך לא יכלו לכופם ולקחת מידם הרכוש, והיה צריך להיות ע"י שאלה, ובגין כך הוצרך להיות וימש חושך כדי שיוכלו לחפש בכליהם וכו', וז"ש הה"ד שלח חושך ויחשיך שהיו

*

א"י באופן אחר, ובהקדם מ"ד במדרש (בס' פני אריה זוטא בפרשתן הביאו בשם ספר ב"ש) עה"פ (שמות י, ט) ויאמר משה בנערינו ובזקננו בבנינו ובכנותנו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו, זה חג הסוכות, ואין לו מובן, וראה קדושת יו"ט (לסוכות, אות יז) מ"ש במדרש זה.

ויבואר עפ"י מש"כ הגה"ק בעל התניא זי"ע (בסידור, שער חג המצות), והביאו בייטב פנים (שפת הים, אות א), דהנה חזינן הבדל אצל בני ישראל בין זמן מתן תורה לזמן יציאת מצרים, דבעת יציאת ישראל ממצרים זכו גם קטני הדעת ופשוטי העם להתגלות השכינה, כאמז"ל (ילקוט פר' בשלח, רמז רמד) דראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, וכתוב נמי (שמות יד, לא) וירא ישראל את ה' הגדולה וגו', דהיינו שכל בני ישראל היו במצב מרומם בהתקרבות להשי"ת באופן שוה פשוטי העם והצדיקים ואנשי המעלה, לא כן בעת שקרבו בני ישראל לקבל התורה בהר סיני, כמ"ש (שמות יט, כד) ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל ייהרסו לעלות וגו', ופרש"י אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והכהנים מחיצה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מן הכהנים והעם כל עיקר אל ייהרסו את מצבם לעלות אל ה'. ויש להבין מפני מה נשתנה מעמד מתן תורה שאז לא זכו כולם להתגלות עליונה באותה מדרגה כמו שהיה בעת שעמדו אצל הים.

ומבאר, ותו"ד דכאשר סדר העבודה הוא בבחי' אתערותא דלתתא והיינו דהאדם צריך תחילה לפתוח ולהתקרב בעבודת השי"ת, ושוב זוכה להארה עליונה במעלות החכמה וכו', אז לא יתכן שיהיו כולם שוין שהרי כל אחד ואחד זוכה לפי הכנתו ועבודתו, לפי עמלו באהבת ה' ויראת ה', וכפי מיסת עבודתו במצוות ומעשים טובים, נמשך עליו השגת גבוהות בגילוי אלוקותו ית"ש, לא כן כאשר הקב"ה מאציל מהודו אורות יקרות על בני ישראל באתערותא דלעילא משמי שמים שאז אין שום נפק"מ והבדל בין אדם לחבירו שהרי האורות אינו משלהם כלל אלא מתנת השי"ת לכן אז כולם

זו"ש ילחבו הקהל את כל סביבותינו הם הסט"א כנ"ל. זו"ש (שם קכה, ב) ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו להיות להם אור המקיף, אתוד"ק יעו"ש. והנה פרעה הרשע בגודל טומאתו ידע שכשבני ישראל יצאו למדבר שהוא מקום משכן לקליפות וכוחות הסט"א כדאיתא בזוה"ק (ראה ח"ב, דף קנ"ז ע"א; וראה רמב"ן, פר' אחרי, ועוד), וכמו שנאמר (דברים ה, טו) נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, וידע ששם הם עלולים לפגוע בנפשות ישראל ולהורידם ממדרגתם, על כן עשה עצמו לפני משה כמצטדק ומתכוין לטובת ישראל ואמר למשה לכו עבדו את ה' אלוקיכם, הנה הבנתי שרצונכם לצאת המדברה להתעלות שם בעבודת ה' ובקבלת עול מלכות שמים, אבל שם עלולה להיות נגדכם מלחמה כבידה מאד עם כוחות הסט"א שוכני המדבר, ולכן אפשר לשלוח לשם רק את הצדיקים בעלי הנפש המסוגלים לעמוד בקשרי מלחמה כזו ולא את כולם, ולכן שאל מי זמי ההולכים.

אבל משה רבנו שידע והשיג את מעלת בחי' אור המקיף ששומר ומגין על כל נפשות ישראל, וכל אחד ואחד מישראל יש לו תקווה בהארת אור המקיף, לכן ענה את פרעה בנערינו ובזקנינו נלך שגם קטני הדעת ישוּו לגדולי הדור וזקנינו, ואף בבנינו ובכנותינו השפלים ביותר, ואף אם בצאננו ובבקרנו כשכבר כמעט דומין לבהמה, מכל מקום כולם יעשו שכם אחד לעבוד את ה' כי חג ה' לנו, חג מלשון מחול וסיבוב (וראה חגיגה דף י' ע"ב ובתוד"ה חוגו חגא) כי ה' סביב לעמו בהארת אור המקיף, ולכן אין אנו חוששין מפגיעתן הרעה של שוכני המדבר.

אך פרעה ברוב רשעתו הרהיב עוז בנפשו לחלוק על משה רבינו בזה כי כפר בעניין אור המקיף, ולכן היה מתמה ואומר יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח ואת טפכם כי אלו קטני הדעת בחי' טף אין ראוי שילכו, כי ראו כי רעה נגד פניכם שעלול לפגוע באלו, ולכן לא כן לבו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים, כי רק בעלי הדעת והצדיקים הם באפשרותם לעבוד את ה' מבלתי יכולת הקליפות עליהם, אבל אין העבודה הזאת ראויה לפשוטי העם.

שוין בדבר.

משל למה הדבר הזה דומה, הנה כאשר אנשים עומדים על קרקע שוה ומביטים לנוכח אז האיש גבה הקומה יכול להביט למרחוק אבל ילד קטן אין ראייתו רחוקה כל כך, אמנם כאשר ישא האב את העולל על כתיפו אז יוכל גם הילד לראות במדרגה שוה עם הגבוה ממנו, וכן כשאדם מגביה את חבירו יוכל חבירו להשקיף רחוק יותר ממנו.

והנה מקרא מלא כתיב (הושע יא, ג) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועתי, כן היה בבקיעת ים סוף שרומם הקב"ה את ישראל למקום גבוה והאיר עליהם באורות עליונים בלי שום אתערותא דלתתא ופעולה עצמית אך רק מתנה שמימית, ולכן היתה השגת כולם שוה בשוה, והיינו דיציאת מצרים היה בבחי' בחפזון יציאתם (דברים טו, ג) ובבחי' דילוג כנודע, שכל ההתעוררות היתה באתערותא דלעילא מחמת שמצד עצמם לא היו ראויים, וכיון שהשי"ת אבינו אב הרחמן ראה שאינם יכולים להתמהמה אפילו עוד רגע אחד כנודע מהאריו"ל (בסידור, הגדה של פסח, פסקא מצה זו), נתעורר הכרח להוציאם תיכף ומיד, באופן של אתערותא דלעילא, לכן כיון שכל ההארה לא באה כתוצאה מההכנה שלהם אלא בהשפעה ממרומים, זכו לה כולם כאחד במדרגה שוה.

לא כן במתן תורה שבני ישראל נצטוו להכין עצמם, ורק בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים באו מדבר סיני, כי ניתן להם שבעה שבועות לתקן עצמם שיהיו ראויים לקבל התורה כדאי' בזוה"ק, והקב"ה אמר למשה לך אל העם וקדשתם (שמות טו, י), בהכנה דרבה משך ג' ימים, ואז זכו לאורות העליונים בהשגת שפע החכמה ממרומים כל אחד לפי מדת ההכנה שהכין עצמו, ולפי מדרגתו ויגיעתו השיג את גילוי אלוקותו, ולכן לא היו שוים במדרגה, עכתודה"ק.

ועל דרך זה ביאר מרן אאדמו"ר זי"ע בענין חג הסוכות, דהוא לזכר ענני הכבוד שהיו מקיפים את כל בני ישראל כאחד, בלי מחיצות בין האנשים והיו כל בני ישראל שוים זה לזה. כי בני"ז זכו לענני הכבוד לא מכח עצמם באתערותא דלתתא, אלא באתערותא דלעילא כביציאת מצרים, וכיון שהדבר

לא היה תלוי בהם ולא נצרכו להכנה, ממילא לא היה הבדל בין הצדיקים לפשוטי העם. וכיון שהסוכה הוא זכר לענני כבוד (סוכה דף י"א ע"ב), לכן זוכים כל ישראל להיכנס אל הסוכה וכל ישראל יוצאים בסוכה אחת (שם דף כ"ז ע"ב), וגם קלי דעת ומגושמים עומדים יחדיו עם הצדיקים, עכתוד"ק.

וכמו"כ מצינו במצוות ארבעת המינים שנוטלים יחד את הערבות המרמזים על הפשוטים ביותר כנודע ממדרשי חז"ל ומפיוטי הראשונים, עם האתרוג שמרמזו על הצדיק המושלם, ולכא' מאי שייכות זה עם זה, אלא ללמדך על ההתעוררות שבחג הסוכות שאין שום הבדל ומחיצה, אלא כולם יחד יאוגרו אלה עם אלה ויעבדו את ה' אלוקיהם. ולכן איתא מהאריו"ל (פרע"ח, שער הלולב פרק ג) להיכנס עם ד' מינים ולכרך עליהם בתוך הסוכה, כי שניהם עניין אחד להם, כי ראויים לישיב כל ישראל בסוכה אחת מאוגדים אלה עם אלה.

ולזה כששאל פרעה מי ומי ההולכים ורצה לומר למשה שאין כולם ראויים לעבוד את ה', אמר לו משה בנערינו ובזקנינו נלך וגו' ואין שום הבדל ביניהם, כי חג ה' לנו הרי עתידים אנו להתכסות בענני הכבוד שיכסו את כולנו כאחד ללא שום מדריגות ומעמדות באתערותא דלעילא של חג הסוכות.

אבל פרעה שלא הבין במה יזכו ישראל לאתערותא דלעילא אמר יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם, שאין זה טוב לשפלי הדעת כי ראו כי רעה נגד פניכם, ובא להוכיח להם שהרי אני רואה שעתיד הסט"א להתגבר עליכם במדבר בזה שתחטאו ב'אלה אלהיך ישראל', והרי זה הוכחה למענתי שאין כולם ראויים לצאת לשם, ואם תלכו רק הגברים אז תתגברו עליו, אבל אם כולם ילכו אז ראו כי רעה נגד פניכם, וכדאיתא במדרש (ילקוט שמות לב, רמז שצב) שראה אותו חטא שעתידים לחטוא במדבר, שיגרום להם הריגה ודם, ולכן כפר בכל העניין של ענני הכבוד וענין חג הסוכות.

אך משה רבינו ידע כי היא הנותנת, כי הרי לא היו ישראל ראויים לאותה מעשה אלא להורות תשובה (ע"ז דף ד' ע"ב) וכל מעשה זה גלגל עליהם הבוכ"ע רק

הגבה - הרה"ח ר' נח אברהם שטרובל מבארא פארק, גלילה - הר"ר בנימין רוזנברג מליקווד.
תפילת מוסף לפני העמוד התפלל - הדומו"צ הרה"ג רבי מרדכי לוינשטיין שליט"א.

התורה בשוה"ט דעתיקא קדישא היה עה"פ בפרשתן (שמות י, ה-יב) ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלקיכם מי ומי ההולכים, ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובכנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו, ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם ראו כי רעה נגד פניכם, לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים ויגרש אותם מאת פני פרעה. וצריך להבין מה היה הדין ודברים בין משה רבינו ע"ה לפרעה הרשע, ומפני מה מיאן פרעה לשלח את הכל ממצרים, ואף כי בוודאי הקשה הקב"ה לב פרעה, אכן איזה טעם וסברא היתה לו לפרעה הרשע מה שהתעקש שלא לשלח את כולם ממצרים.

ואפ"ל בהקדם דבר יקר שכתב בספה"ק חמרא מבא בפרשתן, עה"פ (שמות י, ז) עד מתי יהיה זה לנו למוקש, עפ"י מה דאיתא ברמזו 'ולא נלד לבהלה', דבהל"ה עולה בגימטריא כמנין בהל"ה, וידוע כי זה השם מעלה ניצוצות הק', על כן על ידי כוונת זה השם לא נלד לבהלה (עיין בס' אמרי נועם, פר' שמות, עה"פ וכאשר יענו). והנה מצרים היה יניקתם מפגם הזה רח"ל כי נקרא ערות מצרים, על כן צעקו עד מתי יהיה זה אשר תיבות יהי"ה ז"ה גימ' מ"ב, שעל ידי זה ולא נלד לבהלה ר"ת לנ"ו, והוא טעם 'יהיה זה לנו למוקש' כי בכח שם זה ניצולים מערות מצרים, ולא זו בלבד אלא הטרם רצ"ל גם הניצוצות הק' שהיו במצרים טרם בואם תדע כי אבדה מצרים כי ע"י שם מ"ב שגימ' כ"י אבד"ה על ידי זה אבדה מצרים כל הניצוצות הק' ונלקח בלעם מפייהם והוחזרו להקדושה.

ועוד ביאר שם באופן אחר עפ"י המבואר בספה"ק (אמרי נועם, פר' וארא) כי משה רבינו ע"ה המתיק במצרים הדינים משם אלקי"ם ע"י שם של אתוון שלפני אלקי"ם שעולה ע"ד, כדאיתא בספה"ק (ראה זוה"ק פר' פקודי, דף רס"א ע"א) כי המתקת שם אלקים הוא באותיות הקודמין לו, והוא השם הקדוש

להורות תשובה ושלכולם מועיל תשובה, ורביה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע היה מכנה אותו המעשה במדבר 'די אונטער גיווארפענע מעשה', וזהו היפך טענת פרעה, ואף בנערינו ובזקנינו בצאננו ובבקרנו נלך, היינו אף אלו המנוערים מן המצוות והדומין לבהמה יועיל תשובה, כי חג ה' לנו בו מתעורר אתערותא דלעילא.

ולכן אחר מעשה העגל כשהתפלל משה אמר (שמות לב, יב) למה יאמרו מצרים ברעה הוציאם וגו', שאם לא תקבל תשובתם ח"ו תתאמת טענת פרעה, ולכן קבל תשובתם כי מעשה זה לא אינה לדינו כי אם להורות תשובה לכולם. ולכן גם אהרן שבנה המזבח שם אמר חג לה' מחר (שם פסוק ה), וכבר תמהו בזה המפ' והאריכו בזה לדרכם, ולהנ"ל יבואר, כי הבין שכל מעשה זה לא אירע כי אם להורות תשובה לכולם בלי יוצא מן הכלל, וכמו שאמר משה לפרעה כי חג ה' לנו, ולכן אמר גם אהרן את אותו הלשון 'חג לה' מחר' כדי שלא ליתן פתחון פה למקטרגים, ולעורר עליהם אתערותא דלעילא של חג הסוכות בו מקבל הבוכ"ע בתשובה כל אחד ואחד ומתגלה הענין כי ועמד כולם צדיקים.

יום שב"ק

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ניסן רייך מפעיה"ק רא"כ 50 דף גפ"ת במרכז התורה. בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' ישי לוינשטיין מגבאי בית מדרשנו בשכונת רמת אלחנן בב"ב, לוי - הרה"ג רבי יצחק אייזיק לוי שליט"א מרבני קרית צאנז, שלישי - הרה"ג רבי אברהם מתתיהו למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא אלעד וראש כולל מבצר התורה באלעד, רביעי - החתן מיכאל יהושע פאלק בלומנטל נ"י, חמישי - החתן שלום אפרים רוטנברג נ"י, שישי - מרן שליט"א [ונערך מי שברך וקריאת השם לרגל הולדת הבת להר"ר ניסן מרמורשטיין מחיפה (בה"ר שמואל מפעיה"ק, וחה"ר שלמה לאבל מי-ם), להר"ר יקותיאל יהודה לוינשטיין מפעיה"ק (ב"ר ישכר דוב מפעיה"ק, וחה"ר מרדכי לוינשטיין שליט"א דומו"צ קרית צאנז), ולהר"ר נתן דוד גרין מקרית צאנז טבריה (בה"ר אהרן מרדכי מפעיה"ק, וחה"ר אברהם אבא פיליפ מפעיה"ק)], שביעי - הרה"ג ר' יצחק בלומנטל שליט"א משפיע בישיבה"ק, הרה"ח ר' משה טורנר ממאנסי, הרה"ח ר' יוסף דוד רוזנברג מבארא פארק, אחרון - הרה"ח ר' יצחק פסח שמרלר מחיפה, מפטיר - החתן מורנו אהרן דוד נ"י בן הרה"ג ר' יצחק בלומנטל מפעיה"ק,

דלרשעים יתוסף מספר זה ועי"ז אשר ירשיען אלקים במדה"ד, ולבנ"י ישלם שנים לרעהו הם בנ"י הקרוים רעים שאצלם ינוכה מספר זה מאלקים ויומשך חסד ורחמים. וז"ש ואל הזקנים, בחי' זקן מלא רחמים, אמר שימשיכו בחי' הרחמים ע"י אשר שב"ו לנ"ו בז"ה, רצ"ל שישיבו וינכו ממנין לנ"ו מנין ז"ה (ע"ד עד אשר נשוב אליכם), ובכך יתבטל מדה"ד ונהפך לחסד ורחמים, עי"ש ודפח"ח.

והנה בקדושת יו"ט (בפרשתן) פירש דברי המדרש, ותוד"ק, דאיתא בספה"ק (ראה הקדמת הזוה"ק, פר' בראשית, דף א' ע"ב) דתיבת מ"י רומז למידת בינה, ומ"י הנכתב עם וא"ו רומז למידת יסוד מדת יוסף הצדיק, צדיק יסוד עולם (ראה זוה"ק פר' ויצא, דף קס"ב ע"א), היינו הצדיק שלא פגם מימיו, ואותם הצדיקים לרוב קדושתם הם דבקים כל כולם להשי"ת ואין מסיחין דעת מדביקות בו ית"ש, ועל כן אמר פרעה מ"י ומ"י ההולכים, היינו רק המ"י אותם הצדיקים שלא הסיחו דעתם מעולם מהשי"ת, אכן להם ראוי ונאה ללכת לעבוד את ה', אך מה לחומאים ומקלקלים מעשיהם להתקרב אל הקדושה הלא יורקו ויושלכו בבושת פנים, יעו"ש מה שביאר בזה לדרכו.

ולהנ"ל יבוארו היטב מקראי הקודש דפרשתן, דכיון שהבין פרעה שעיקר תכלית ירידת בני ישראל מצרימה הוא להעלות משם כל ניצוצי הקדושה, לכך טען כי אין עבודה זו מסורה כי אם לצדיקים, ועל כן שאל לאמר מ"י ומ"י ההולכים, כי רק הצדיקים הם צריכים לצאת ממצרים, ואילו אותם שלא באו עדיין למדריגות רמות ונשגבות הרי שאין להם שיג' ושייכות בעבודה קדושה זו. וכנגדו נענה משה ואמר בנערינ"ו ובזקננו נלך, נערינו רומז לנערים המנוערים מן המצוות, שגם אלו בוודאי יצאו ממצרים ולא ישארו שם, והיינו טעמא כי ח"ג ה' לנ"ו, ח"ג עם הכולל עולה בגימטריא ז"ה, ועל ידי שמפחיתין מנין ח"ג (עה"כ) מלנ"ו שפיר נמתק שם אלוקי"ם ושפיר יכולים להעלות כל הניצוצות הק'. וכן רמוז לנ"ו נוטריקון ו'לא נ'לד ל'בהלה, כנ"ל מהחמרא טבא, והבן. ופרעה שלא הבין בזה אמר 'ראו כי רעה נגד פניכם', כי לא הבין ענין זה שכל אחד ואחד מישראל יכול לשוב את השי"ת ובכך יוכל לתקן ולהעלות כל הניצוצות הקדושה להחזירם לשורשם.

אכרט"מ (האות אל"ף שאין אותה לפניה נשאתה, והאות האחרונה היא מ"ם פתוחה הקודמת למ"ם סתומה בסדר האותיות), העולה בגימטריא ע"ד, בסוד (ישעיה כו, ד) בטחו בה' עדי ע"ד. וכנודע מה שפי' עפי"ז בספה"ק מאור ושמש (פר' משפטים, ד"ה עוד על פסוק) הפסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (משפטים כא, א), דרמו הכתוב עצה טובה להמתיק הדינים, על ידי שיכוון לשם הקדוש באותיות הקודמין לשם אלקי"ם וז"ש התרגום ואלין דיניא די תסדר קדמיהון, רצ"ל כאשר יהיו ח"ו דינים תסדר אותיות שהם קדמיהון, יעו"ש בדבה"ק.

ומספר שם קדוש דאותיות הקודמין לשם אלוקי"ם הוא מספר י"ב פחות ממספר אלוקים. והוא טעם 'למה ז"ה שלחתנו' (שמות ה, כב), זה גימ' י"ב עי"ש באריכות. ועפי"ז י"ל שאמרו 'עד מתי יהיה ז"ה לנ"ו למוקש', כי משה רבינו ע"ה היה מכוון השם שגימ' ע"ד ופוחת ממספר אלקים שבגימ' לנ"ו במנין י"ב שבגימ' ז"ה, וכוננה זו הם למוקש כי נמתקו דינים של אלקים שגימ' לנ"ו בפחות ממנינו י"ב כמנין ז"ה ונשאר ע"ד שם הממתיק. והיינו טעמא ע"ד מת"י יהיה ז"ה לנ"ו למוקש ובהיות שם הנזכר הוא אתוון שלפני אתוון אלקים ודבר שלפניו נקרא טרם והיינו טעמא הטר"ם תדע היינו מאותיות המוקדמים תדע כי אבדה מצרים, כי נמתק הדין לרחמים כן יהי רצון אמון, אתוד"ק יעו"ש.

ושם בפר' משפטים עה"פ (כג, יד) ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה וגו', דיל"פ ע"ד שפירשו מאה"כ (תהלים עה, ח) כי אלקים שופט זה ישפיל זוה ירים, כי המתקת שם אלקים הוא באתוון הקודמים גמטרי' ע"ד, שהוא פחות י"ב ממספר אלקי"ם. על כן לעורר הדין על אוה"ע צריך להוסיף על שם העולה ע"ד מנין י"ב ויהיה מספרו אלקים בחי' הדין, ובכך ישפילו ויכמיעו את רשעי הגוים. ולאידך גיסא להמתקת הדינים מישראל צריך לפחות מנין י"ב אלקים וישאר שם העולה ע"ד שבכך נמתק שם אלקים וירים קרן עמו ישראל, וזהו כי ז"ה ישפיל וז"ה ירים, ודפח"ח.

וזה רמז הכתוב (כב, ח) אשר יאמר כי הוא זה עד האלקים יבא דבר שניהם, דמנין ז"ה הוא ההפרש בין ע"ד לאלקי"ם, ובכך יומשך לשני הצדדים,

לחזור על דבריו הק' שוב ושוב. בדבריו הק' שם עמד לבאר מאמר הכתוב כי אני הכבדתי את לכו ואת לב עבדיו, ותורף דבריו הק', דהנה הקשו הראשונים (ראה פירוש בעלי התוספות עה"ת, שמות י, א, ועוד) דמאחר והקב"ה הוא שהכביד לב פרעה שלא ישלח את בני ישראל מארצו, וכדמצינו כמה פעמים במקראי קודש בפרשיות הללו כן, וכמו שאמר הקב"ה (שמות יד, ד) וחזקתי את לב פרעה וגו', ואם כן מדוע נענש במכות אלו, והלא לא בו תלוי האשמה, וודאי לא חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא (ברכות דף ה' ע"ב), ומה עונש יאתה לו. וכבר נענו ונאמרו בזה בכמה וכמה אופנים.

וביאר מרנא הדברי חיים זי"ע לדרכו ענין נורא, כי האף אמנם שכל העולם נברא באופן שיהיה לו לאדם בחירה בהתנהגותו, והכל הוא לפי בחירת לב האדם אם לטוב ואם למוטב, כי כן ברא השי"ת את עולמו, ותכלית הבריאה היא שיהיה הברירה ביד כל אחד ואחד לבחור באיזהו הדרך אשר רוצה לילך בה, אם חפץ הוא לילך בדרך התורה ולקבל על עצמו עול מלכות שמים כראוי וכנכון או שמא ח"ו להיפך, ולפי בחירתו החופשית אם בוחר בטוב הרי שנאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך (אבות ב, יט), ולפומא דעבידתא עבידן מטללתא, וכשזוכה לקיים מצוותיו ולעבדו ית"ש כעבד נאמן הרי שיקבל שכרו משלם, כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה כקמין כגדול. וכן למוטב רח"ל שאם חוטא האדם יבוא על ענשו, כי הבוכ"ע גומל טוב לעושי רצונו והמעניש לעוברי רצונו, וכל האומר הקב"ה ותרו יוותרו חייו (ב"ק דף נ' ע"א). כי לא יוכל האדם לזכך ולטהר עצמו מזוהמת החטא כי אם על ידי עונשים ויסורים הממרקים בעולם הזה, ואם לא זכה הרי שיבוא על ענשו בעולם העליון עד שיזכה לזכך ולטהר עצמו לגמרי.

ואמנם כנים הדברים בהנהגת הטבע אשר בו ברא הקב"ה את העולם שתהא ביד כל אחד הברירה לבחור את אשר לכו חפץ. אמנם ישנה הנהגה שהוא למעלה מדרך הטבע ודרך נס, והנהגה זו היא ההנהגה העליונה אין שייך בה בחירה. והבורא ב"ה מאהבתו את ישראל אשר הוא בוחר בעמו ישראל

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הרה"ח ר' ישכר דוב לוינשטיין מפעיה"ק, לוי - הרה"ג ר' מנחם לוי ר"מ בישיבה"ק לצעירים שפע חיים באלעד, שלישי - הרה"ח ר' אברהם שפיצר מירושלים, גלילה - הר"ר חיים רייך מבארזא פארק. בזמירות בשוה"ט התכבדו, ברוך א"ל עליון - הרה"ח ר' משה מאיר וינברגר מגבאי בית מדרשנו בשכונת רמת אלחנן בב"ב, דרוו יקרא - הרב אהרן מרדכי גרין מפעיה"ק, שבת היום - הרב גבריאל שנק מנהל ת"ת דרכי אבות באלעד. לפני אמירת התורה, זימרו ניגון התעוררות מהרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה עה"פ בפרשתן (שמות י, א-ב) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לכו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבך, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים במ יודעתם כי אני ה'.

נודע מה שהקשו הקדמונים (ראה רמב"ם, הל' תשובה, פרק ו, הלכה ג; שמונה פרקים להרמב"ם, פרק ח; רמב"ן פר' וארא, ז, ג; עקידת יצחק, שער לו; ועוד) שאם הכביד השי"ת את לב פרעה, ואעפ"כ הגיע עונש לפרעה, א"כ איפוא מפני מה ציוה לו למשה ללכת אל פרעה לדבר עמו ולהתרות בו, דמה יועיל בהליכה זו, והיה יכול להביא עליו את המכות בלא שיתרה בו משה רבינו ע"ה. ויש במפרשי התורה (ראה נחל קדומים להחיד"א, ריש פרשתן) שפירשו בלשון 'כי' שהוא מלשון על אף, כלומר שיבוא אל פרעה להתרות בו על אף שאני הכבדתי את לכו. ואמנם גם לפי פירוש זה צריך ביאור דמהו איפוא ענין הליכתו של משה לפרעה כאשר לא יועיל בכך מאומה.

בזוה"ק (ח"ב דף ל"ב ע"ב) פתח לאמר בנו פרשתא דא, רבי יהודה פתח, אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון (תהלים פט, טז). וכבר הילכו בה נמושות (ראה עטרת ישועה, פרשתן) דלכאורה אין לו מובן מה שסמך פסוק זה לכאן.

- הקב"ה יכול ליטול הבחירה מהאדם לטובה או לרעה -

ועפ"י פשטות לבאר השייכות, יתכן עפ"י מה שכבר הזכרנו כמ"פ מדברי קדשו של רביה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע בתחילת הפרשה, - ומן הראוי

במצרים ואת אותותי אשר שמתני כם, להורות ענין זה שאם לרעה נטל השי"ת וביטל מפרעה הבחירה החופשית, ואף על פי כן הענישם, הרי שמוזה ילמדו וידעתם כי אני ה', ויש ביד כל אחד ואחד לזכות לידיעת הבורא ית"ש ודביקות בו בקבלת עול מלכות שמים שלימה, כי כאמור הדברים קל וחומר שבאם להרע נוטל הקב"ה את כח הבחירה מן האדם הרי שמרובה מדה טובה עשרת מונים להתקרב אל השי"ת שמסייעים מלעילא למעלה מדרך הטבע, ויערה עליהם הקב"ה רוח טהרה ורוח תשובה מלעילא עד אשר יקבלו על עצמם עול מלכותו בשלימות, ובכל עת אל יתייאש האדם מן התשובה, ואף אם נפל מטה מטה מכל מקום בתפילה ובכיה רבה יזכה ויעשה לו השי"ת ניסים ליטול הימנו הבחירה לטובה שיוכל להתגבר על יצרו הרע וכנ"ל, עכתוד"ק בתוספת נופך ביאור.

עפי"ז יבואר היטב מה שדרש רבי יהודה בפסוק זה והסמך לכאן הכתוב 'אשרי העם יודעי תרועה', דהנה 'תרועה' 'מורה' על תשובה, וכדאיתא במדרשי חז"ל (ראה ויק"ר כט, ו; פסיקת"ר פסקא כג, ח) דענין השופר הוא לעורר בתשובה, והוא מלשון 'שפרו מעשיכם', עיי"ש, וכנודע מש"כ השל"ה הק' (מסכת ראש השנה, פרק תורה אור, אות ג) לבאר סדר התקיעות, תקיעה שברים תרועה ותקיעה, דתרועה מורה על שהאדם בוכה ומיילל בגנוחי גניח וילולי ליל לפני השי"ת על כל מעשיו המקולקלים, יעו"ש. וז"ש אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את בוראם בתשובה שלימה בכיה ולב נשבר, ומבקשים ה' באור פניך יהלכון, שהשי"ת הוא ינהלם וינהיגם, וישפיע עליהם רוח טהרה לקרבם אליו ית"ש על ידי שיטול מהם הבחירה לטוב ללכת בדרכי ה', אחר אשר נפלנו כל כך עד אשר אנו כשיכורים שאין אנו יכולים מעצמנו להתעורר, והשי"ת הלא הוא כל יכול ובידו להכניע היצר הרע שיוכל להתגבר עליו באמת.

***

ואפ"ל עוד בזה, בהקדם האמור להלן בפרשתן (יב, א-ב) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא

באהבה, הרי שלטובתן של ישראל הוא מנהיגן שלא על פי סדר הבריאה. והיינו לפי שכל העולם כולו נברא בשביל ישראל, על כן מסבב השי"ת את הטבע בעבורם מגודל אהבתו שהוא אוהב את עמו ישראל וחפץ שיתקיימו לפניו לעולם.

ועל זה אנו מבקשים ומתפללים (תפילת שמו"ע ליוהכ"פ) 'וכוף את יצרנו להשתעבד לך והכנע את ערפנו לשוב אליך באמת', כי אף שאכן ישנו לכל אחד יצר טוב ויצר הרע, ובידו הבחירה לבחור בטוב ולמאוס ברע או ח"ו להיפך, מכל מקום הוא מבקש ומתחנן בכיה רבה לפני השי"ת שיצילהו מיד היצר הרע, אחר שהוא לעצמו אינו מוצא כל עצה לנפשו היאך להמלט מידו ולא לפול לרשתו אשר טמן לדגלו, ואחת שאלתו שיטול השי"ת הבחירה הימנו ויכוף את יצרו הרע ויכניע ערפו לשוב אליו באמת, וינהלו וינהגו בדרך טוב וישר לפניו. ובוודאי שבעת רצון ורחמים יש כח לפעול ענין זה אצל הבורא ב"ה. על כן בכדי לעורר ענין זה, הרי שכשעלה ברצונו ית"ש להוציא את עם בני ישראל עם קרובו מזוהמת מצרים שידד הקב"ה כל סדר הבריאה ושינה סדרי העולם באופן של למעלה מדרך הטבע, ונטל את כח הבחירה לרעה מפרעה הרשע, ואף שכסדר הטבע ישנה בחירה לאדם, אך אז הנהיג הקב"ה למעלה מדרך הטבע ונטל כליל את כח הבחירה מפרעה, ואמר 'ואני אקשה את לב פרעה', ואף שלא היתה הבחירה ביד פרעה אף על פי כן שלח אותות ומופתים באדמת בני חם והעניש את המצריים. וכל זה הוא לטובתן של ישראל, שמכך יהיה להם לישראל חיזוק גדול, כי הדברים קל וחומר ומה עם לרעה נטל הבורא ב"ה הבחירה מפרעה הרשע ואעפ"כ הענישו, אם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר אשר מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, וכאשר יתחנן האדם לפני השי"ת יזכה ויטול הימנו הבחירה לטובה לכוף את יצרו לעבודתו ית"ש.

עפי"ז ביאר מרנא הדברי חיים זי"ע מאמר הכתוב בא אל פרעה ואם תאמר מה מעם יש בהליכה זו אחר שכי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו על זה אמר למען שיתי אותותי אלה בקרבנו למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי

מטה מטה רח"ל, עד שלא רק שלא העלו הניצוצות הק' אלא הוסיפו לאבר עוד, שבגין החטא נתקיים בהם בחי' הכתוב (איוב כ, טו) חיל בלע, והטומאה והסט"א ינקו יניקתם מהם, על כן הוכרח הקב"ה להוציאם ממצרים בחפזון טרם נשלם הזמן.

לכך גם גלו בני ישראל ממקום למקום ממדינה למדינה וגלו לכל קצות תבל וקצה ארץ, דמאחר ולא תיקנו והעלו כל הניצוה"ק בארץ מצרים, הרי שנתפזרו המה בכל העולם, ובהשגחתו ית"ש מגלגל שיבואו בני ישראל לכל אלו המקומות שבהם שוכנים הניצוצות הק', ועל ידי עבודת השי"ת בתורה ותפלה מעלים את הניצוה"ק למקור שורשם והדברים עתיקין בספרי אמת.

- כח התורה שהיא למעלה מן הזמן וכאבן השואבת לתקן על ידה כל הניצוה"ק -

ונודע מש"כ האור החיים הקדוש (פר' יתרו, עה"פ והייתם לי סגולה מכל העמים), וז"ל, עוד ירמוז סתר עליון, לפי מה שקדם לנו כי ענפי הקדושה נתפזרו בעולם, ואין מציאות להם להתברר זולת באמצעות ישראל, וביותר באמצעות עסק התורה, שהיא כאבן השואבת ניצוציה במקום שהם, ואותם ניצוצי הקדושה גם להם יקרא סגולה, והוא אומרו והייתם קרינן ביה והייתם, פירוש בה"א מלאפ"ם, כי הם יהיו היות סגולה, מכל העמים אשר נפוצו שם, באמצעות התורה, כמאמז"ל, וכמו שכתבנו כמה פעמים הדברים במעשה מצרים, ואומרו כי לי כל הארץ, כאן רמז שיש לו סגולה מפוזרת בכל הארץ, וזה טעם פיזור ישראל בארבע רוחות העולם, לחזור אחר הסגולה שהיא אבידתם, והנה זולת עונם של ישראל היו יכולים השנת הדבר בלא פיזור בעולם, אלא בכח עוצם תורתם היו מולכים בכל העולם, ושואבים כל בחינות הקדושות מכל מקום שהם, ובאמצעות החטא תש כוחם וצריכין לרדת שמה לברר הטוב ההוא, עכדה"ק.

והיינו כי אלמלי זכו ישראל והיו עוסקים בתורה בטהרה הרי שהיתה כח התורה כאבן שואבת לשאוב אליה כל ניצוצות הקדושה למרחוק, ושוב לא היו צריכים לגלות מארצם גולה אחר גולה, אלא היו זוכים וכל הניצוצות הק' היו באים אליהם לארץ

לכם לחודשי השנה. ובמדרש (שמו"ר טו, י) הה"ד (תהלים קה, מד) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים ירשו בעבור ישמרו חוקיו וגו', וצ"ב שייכות פסוק זה להכא.

עוד במדרש (שמו"ר טו, כה) החודש הזה לכם, הה"ד (תהלים קמה, יט) מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל. ותמוה שייכות פסוק זה להכא.

- ענין גלות ישראל ממקום למקום להעלות הניצוה"ק שנדחו ונפלו -

ויתבאר, דהנה נודע מהאריה"ק (ראה ספר הליקוטים, פרשת ויחי, ד"ה גור אריה יהודה; וראה מגלה עמוקות, פר' קרח; שם, פר' ואתחנן, אופן נח, בשם ספר כנפי יונה, ח"ג סי' נו; ייטב לב, פר' חוקת) שיש רפ"ח ניצוצי קדושה שנפלו בין הקליפות ע"י חטא הקדמון, ונרמז בהא דכתיב (בראשית א, ב) ורוח אלוקים מרחפת, אותיות 'מת רפ"ח'. ובכדי להעלותם ולהחזירם למקור שורשם שיבואו על תיקונם השלם, היה הראשית בגלות מצרים (ראה ספר הליקוטים, פרשת ויחי, ד"ה גור אריה יהודה), וההמשך הוא בשאר הגלויות אח"כ, ועל זה מתארכת הגלות עוד ועוד, כי לא יזכו לגאולה ותיקון השלם, רק אחר שיתקנו כל הני רפ"ח ניצוה"ק, שאז יתקון עולם במלכות שד"י, ומלאה הארץ דעה את ה' (ישעי' יא, ט), ואז יתגדל ויתקדש שמייה רבא, כאשר העיד הנביא (יחזקאל לח, כג) והתגדלתי והתקדשתי לעיני העמים, כפי מה שהיה בראשית הבריאה.

ואיתא בספה"ק (ראה בני יששכר, חודש ניסן, מאמר ה, דרוש ו, ע"ד הסוד) לכאור ענין ירידת בני ישראל למצרים, כי היו במצרים ר"ב ניצוצין מן הרפ"ח, כנודע מסוד הכתוב (בראשית מא, מט) ויצבור יוסף ב"ר, ומהכתוב (שם מה, כה) ר"ב עוד יוסף בני חי, ואותם הניצוצות הק' אכן תיקן והעלה יוסף הצדיק, אלא שבכדי לבוא לשלימות התיקון נצרכו בני ישראל לירד למצרים להעלות ולתקן שאר הפ"ו ניצוצות שלא העלה יוסף הצדיק, ואילו היו משלימים את כל שנות גלות מצרים היו ממלאים השליחות לגמרי, ואז אז היו יכולים להביא ולהחיש את עולם התיקון. ברם מאחר ונתקיים בהם ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם (תהלים קו, לה) ונפלו ישראל

ועתידים לקבל התורה, אשר בכח התורה הק' יוכלו לשאוב אליהם כל הניצוצות הק' ולהעלותם על אף שלא יהיו נמצאים באותו המקום ממש, כי כח התורה הוא למעלה מן המקום והזמן, ואין לה שום גבול ומסך, וממילא על אף שיצאו טרם נשלם הזמן, מכל מקום יוכלו בכח התורה לתקן כל הניצוצות הק' אף בהיותם בארץ אבותיהם ארץ ישראל.

וזהו נמי סוד הדבר שמצינו ביעקב שלימא כאשר יצא מבית אביו וילך חרנה, וכתוב התם (בראשית כח, יא-יז) ויפגע במקום וילן שם וגו', והנה ה' נצב עליו וגו' הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך וגו', ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים, וברש"י מהמדרש (ב"ר סט, ד) הארץ אשר אתה שוכב עליה - שקיפל כל ארץ ישראל תחתיו ואמר לו לזרעך אתננה, ומכאן חזינן דניתן כביכול להעתיק ה'מקום' ממקום אחד למשנהו. וסוד הדבר, כי הנה יעקב שלימא אשר הוא עמוד התורה בחי' תפארת כנודע (ראה זוה"ק פר' תולדות, דף קמ"ו ע"ב), וכאמור שכח התורה הוא למעלה מן המקום ולמעלה מן הזמן, וזהו שקיפל כל ארץ ישראל תחתיו.

ועכ"פ לעניינינו למדנו דבכח התורה ניתן למשוך ולהעלות הניצוצות הק' מכל מקום, אף בלא שיהיו שם ממש. ומעתה יובן היטב דרשות חז"ל במדרש, דהנה כשעמד הקב"ה להוציא את בני ישראל ציוה אל משה ואל אהרן לאמר החודש הזה לכם ראש חדשים וגו', וציוה על בני ישראל להקריב לפניו קרבן פסח טרם יציאתם ממצרים, והנה יעלה על דעת האדם לשאול ולתמוה על כל אותם הניצוצות הק' אשר נותרו במצרים היאך יבואו אל תיקונם אחר שיצאו ישראל מארץ מצרים. וביותר יקשה לפי מה שנודע מה שדרשו חז"ל (ברכות דף ט' ע"ב) עה"פ (שמות יב, לו) וינצלו את מצרים מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן וכמצולה שאין בה דגים, וכתב האר"ה"ק (ראה ליקוטי תורה, פר' תצא) דהכוונה שרוקנו את ארץ מצרים מכל ניצוצי הקדושה אשר נתבררו כולם. ומעתה כיון שיצאו טרם נשלם הזמן היאך זכו כל אותם פ"ו ניצוצים לבוא אל תיקונם ולחזור למקור שרשם. על זה הסמיכו במדרש הפסוק ויתן להם

הקדושה, והיו זוכים להחיש התיקון השלם בלא שיצטרכו לצאת לגלות. ברם מאחר וגרם החטא ואין עוסקים בתורה כראוי שוב הוכרחו להתפזר לד' רוחות השמים.

וי"ל בביאור עומק הענין, כי הנה נודע דהתורה הק' הוא למעלה מן הזמן (ראה תפארת שלמה מועדים, לשמיני עצרת, עה"פ מראשית השנה; ועוד), ומודעת זאת שכל בחינה היא בעולם שנה ונפש (ראה ספר יצירה, פרק ו, משנה א), וכשם שהתחלקות הזמנים היא רק בעולם הגשמי, כן הוא בענין המקום, שרק במושג הגשמי בעולם הזה שייך התחלקות המקומות מה שאין כן בפנימיות הרוחנית בשורש העליון הכל באחדות השלימה ללא שום התחלקות והבדל, ומעתה כשם שהתורה הוא למעלה מן הזמן כן הוא נמי למעלה מן המקום, ולזה כשעוסק האדם בתורה בטהרה הריהו שואב בכך בכח התורה הק' הניצוצות הק' מכל העולם כולו, ותו אינו צריך להגיע אל המקום ההוא אשר לשם נדחה אותם הניצוה"ק להעלותם.

ויפורש מאמר משה רעיא מהימנא ע"ה להקב"ה (שמות ג, יא) מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים. דלכאוף הוא תימה והלא הקב"ה מצוה אותו לילך בשליחותו באמרו אליו 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל' (שמות ו, ה), וחפץ הקב"ה לגואלם ולהוציאם ממצרים, ומפני מה מסרב משה לילך בשליחותו של מקום לגואלם מהשעבוד המר ושואל על זכותם של ישראל.

ולהנ"ל יבואר שפיר, כי כאשר ראה משה שהקב"ה מחשב את הקץ להוציאם ממצרים טרם נשלם זמן הגלות, הבין כי לא יזכו לתקן כל הניצוצות הק' שנדחו לבין הטומאה, וממילא לא יהיה הגאולה גאולת עולם בתיקון השלם. על זה שאל ואמר מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, דהלא אם ילך כבר עתה טרם נשלם הזמן נמצא שלא יוכל להוציא כל הניצוצות הק' הנדחים, ומעתה יהיה זה רק כגאולה זמנית, ומה כדאית היא גאולה כגון זו.

אכן על זה השיב לו הקב"ה (שמות ג, יב) כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על החר הזה,

ארצות גוים בעבור ישמרו חוקיו ותורתיו ינצורו, ורצ"ל שעל ידי שיעסקו בתורה במהרה יכולים למשוך ולשאוב אליהם כל הניצוצות הק' מכל קצוות תבל, אף שלא יהיו נוכחים שם במקום שהוא בפועל ממש, וכנ"ל.

ולזה הסמיכו עוד הפסוק מניד דבריו ליעקב, היינו מה שמצינו גבי יעקב שקיפל השי"ת כל ארץ ישראל תחתיו, ובוזה הורה שבכח התורה הרי שנמצא האדם למעלה מן המקום, ובכחי' זו יכולים גם למשוך ולשאוב כל ניצוצי הקדושה שנתפזרו בד' קצוות תבל שיבואו אליו ויוכל לתקנם ולהעלותם אל מקור שורש מחצבתם.

על זה רמז רבי יהודה בריש פרשתן בא אל פרעה הה"ד אשרי העם יודעי תרועה, דהנה בסידור (כתר נהורא, קאפיטל הללויה הללו א"ל בקדשו) כתוב 'תרועה' אתון תורה ע', רצ"ל תורה שניתנה בשבעים לשונות, וזה שבא ר' יהודה לרמוז 'אשרי העם יודעי תרועה' היינו שיודעים שעל ידי התורה הק' יכולים להוציא הניצוצות הק' מכל שבעים לשונות ושבעים אומות, ולשאוב ולהחזיר כל הניצוצות הק' עד אשר ה' באור פניך יהלבון, ויחזרו כולם אל מקור שורשם.

- עיקר תיקון החטא הוא דייקא ע"י עסק התורה - מכל זה למדנו כי עיקר תיקון החטא הוא דייקא על ידי לימוד התורה, וזהו יסוד מוסד מפי ספרים וסופרים שהאריכו בזה הרבה למענייתם בתורת אמת כי עיקר שלימות התשובה הוא בתורה הק', דהלא אם דעת חסרת מה קנית (ויק"ר א, ו), וכשירצה האדם להחזיר כל הניצוצות הק' אל הקדושה בכחי' 'חיל בלע ויוקיאנו' וגו', אין לנו עצה אחרת זולת על ידי עסק התורה הק'. ומה מאוד גדלה מעלת עסק התורה הק' שניתן ללמוד בבית המדרש במקום אחד, ואין צריך האדם בשביל כך לכתת רגליו ולנסוע מהכא להתם, והרי בעצם הנסיעה יכול האדם לבוא לידי מכשול אשר עין רואה ואוזן שומעת וכו', ויבוא האדם לידי הרהור רע, ואמנם על ידי לימוד התורה הק' שהוא למעלה מן הזמן ומן המקום, יוכל האדם להחזיר כל הניצוצות הק' שבכל מקום ומקום אל הקדושה ואף יהיה משומר מן התקלה.

***

ועוד בה שלישיה לבאר מקראי קודש דפרשתן ומדרשי חז"ל, ונבאר מ"ד עוד במדרש בפרשתן (שמו"ר יט, ד) זאת חוקת הפסח (שמות יב, מג), הדא הוא דכתיב (ישעיה נג, ג) ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו, אמר איוב (איוב לא, לב) בחוץ לא ילין גר שאין הקב"ה פוסל לבריה אלא לכל הוא מקבל, השערים נפתחים בכל שעה וכל מי שהוא מבקש ליכנס יכנס, לכך הוא אומר בחוץ לא ילין גר כנגד (דברים לא, יב) וגרך אשר בשעריך. דלתי לאורח אפתח כנגד הקב"ה שהוא סובל בריותיו, ע"כ, וצ"ב השייכות, ומה גם דבפרשת פסח כתיב (שמות שם) כל בן נכר לא יאכל בו, ואילו בפסוק שהסמיכו במדרש כתיב בהיפך 'ואל יאמר בן הנכר וגו' הבדל יבדילני ה'".

עוד במדרש (שם יט, ב) יהי לבי תמים בחוקיך (תהלים קיט, פ) זה חוקת הפסח וחוקת פרה אדומה, למה ששניהם דומים זה לזה, בזה נאמר (שמות יב, מג) זאת חוקת הפסח, ובוזה נאמר (במדבר יט, ב) זאת חוקת התורה, ואי אתה יודע איזו חוקה גדולה מזו, משל לשני מטרונות דומות שהיו מהלכות שתיהן כאחת נראות שוות, מי גדולה מזו, אותה שחברתה מלווה אותה עד ביתה והולכות אחריה. כך בפסח נאמר בו חוקה ובפרה נאמר בו חוקה, ומי גדולה, הפרה, שאוכלי הפסח צריכים לה שנאמר (במדבר יט, יז) ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגו' ע"כ.

ראוי לבאר דברי חכמים וחידותם, דהנה לכאן לאיזה צורך ביקש דוד מלכא משיחא ע"ה שיהא לבו שלם ב'חוקות' התורה, ומפני מה לא ביקש שיהיה לו שלימות בכל שאר מצוות התורה. כן במה ששאלו חז"ל 'אי אתה יודע איזה חוקה גדולה מזו', לכאן הוא פלא דלגבי קיום המצוות מה נפק"מ יש אם חוקת הפסח חשובה או חוקת פרה אדומה חשובה, דבוודאי אין לנו לעשות כלל חשבונות כאלו להעדיף קיום מצוה אחת על חברתה מפאת חשיבותה וכדו'. ואף אי נימא דיש איזה נפקותא בדבר, הרי שאז ראוי לנו לבאר תירוץ המדרש במה שאמרה שחוקת הפרה גדולה.

- יסוד האמונה דאין הידיעה מברחת הבחירה

ואין סותרים זא"ז -

ובהקדם, מה שכבר הזכרנו בדברינו כמה פעמים

ופעולותיו מראש, כי הוא מגיד מראשית אחרית וקורא הדורות מראש, והקב"ה חזה כל אחד ואחד מה יהיה עמו משך כל ימי חלדו עלי אדמות, מכל מקום בל ידמה כי מאחר וכן הוא אינו יכול עוד להשתנות, דלא כן הוא, אלא על האדם לידע שהבחירה ניתנה ביד האדם, וביד כל אחד ואחד לבחור בטוב ולעשות רצון הבוכ"ע, וחלילה בידו לבחור בדרך האחרת. והוא שהנביא אמר (ישעיה נה, ה) כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, וכיון שכך הוא, אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים, אבל נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם, ואין הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, וכאשר האריך בזה הרמב"ם שם יעו"ש.

והרבה האריכו בספה"ק בענין זה של הידיעה והבחירה, וביארו בזאת מה שנאמר (בראשית א, כז) ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אותו, שזה קשה מאוד להבנה שאיך יתכן צלם אלוקים, והלא אני מאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש אינו גוף ואין לו שום דמיון כלל, וכיצד נאמר אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו. אלא שהאדם נברא בבחי' זו, שכשם שאצל הבורא ית"ש הרי הוא בוחר להיטיב או להרע ומי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, הרי שעל כוונה זו נברא האדם שיהיה דומה ליוצרו בזאת שיש לפניו ב' דרכים ועליו להבדיל ביניהם, וברצונו יבחר בטוב, וברצונו להיפך ח"ו, ואין מונע בידו. וכאשר יהיה לו באמת רצון אמיתי ויגמור בלבו בענין אחד לעשות כן, הרי שאין לך דבר העומד בפני הרצון (ראה זוה"ק ח"ב, דף קס"ב ע"ב), ובוודאי יעלה בידו לעשות כפי רצונו ומחשבתו.

ואם יחזה האדם שלא עלתה מחשבתו ורצונו בידו, הרי זה אות וסימן ברור כי לא עשה השתדלות מספקת, כי האדם כאמור נברא בצלם אלוקים, וניתנה בידו הבחירה, אם יחפוץ ויבחר בדרך המוליכה אבדון יכול לירד עד לדיוטא התחתונה ואין מעצור ואין מעכבין בידו מעשות כן. וכל שכן לטוב שאם יחפוץ להתעלות מעלה מעלה בקבלת עול מלכות שמים ועבודת השי"ת בקדושה ובטהרה, הרי מי יאמר לו מה תעשה וימנעהו מעשות כן,

כלל ויסוד גדול בתורה, דהנה הבורא ב"ה ברא עולמו ונטע ונתן ביד כל אחד ואחד בחירה חופשית, ויש ביד האדם לבחור בעצמו היאך יהיו מעשיו ודרכי התנהגותו. וזהו היפוך ממה שמנסה היצר הרע להטעות ולבלבל לב האדם לומר שבטבע שנברא כן יהיה ואין בידו להשתנות, כי מחשבה זו היא משורש הטומאה, לטעת בלב האדם המחשבה דכיון שנברא בטבע זה הן בענייני מידות והנהגות טובות והן בשאר עניינים - שוב אינו יכול לשנות מעשיו לעשות כביכול מעל והיפוך טבעו,

יסוד האמונה המקובל אצל בני ישראל כתורת אמת ומתורת משה, שכל אחד מישראל יש בידו הכח לבחור היאך להתנהג והיאך יהיו מעשיו, כי הבחירה החופשית ניתנה ביד כל אחד ואחד, והאחד צריך להתאמץ ולהתייגע בענין אחד ואילו בדבר השני יבוא אליו בניקל יותר, וזולתו יצטרך בעניינים אחרים להתייגע, אכן סוף כל סוף כל אחד ואחד יש בידו להיטיב ולשנות כל מעשיו למעליותא, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו הפנימי ועבודתו ויגיעו, וע"ז אמר המשורר האלוקי (תהלים קכה, ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך.

ונודע מה שהאריך הרמב"ם ביסודי התורה (הל' תשובה פרק ה') בענין הבחירה והידיעה שאינם סותרים זה את זה כלל, וכן כתב שם (הלכה ב') 'כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו', והדברים מבהילים להרעיון, כי משה רעיא מהימנא משה איש האלוקים אשר נשמתו חצובה מאצילות שבאצילות, ומכל מקום כל אחד מישראל ראוי להיות לו צדיק כמשה רבינו. וביארנו זה מכבר הדברים דאף שאכן לא יוכל האדם לזכות לבוא להיות מלאך אלוקים כמשה רבינו, ברם כשישלים עצמו לפי כוחותיו ויכולותיו, הרי שבוה נעשה בבחי' משה רבינו. כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואינו מבקש מאיש הישראלי כי אם לפי מה שיכול הוא להשיג ולהגיע לפי שורש נשמתו. ומעתה גם מי שיש לו נשמה ירודה ח"ו, אעפ"כ כאשר יתייגע ויתאמץ להשלים עצמו לפי דרכו ויכולותיו, הרי שזוכה לבוא אל תכלית השלימות, כאשר בא והשיג משה רעיא מהימנא.

ואכן על אף שידע וחזה הקב"ה כל מעשי האדם

ובוודאי אם יתייגע ויתאמץ יזכה לבוא לידי כן, כאשר אדרבה מרובה מדה טובה וכדאמרו חז"ל (שבת דף ק"ד ע"א) הבא ליטהר מסייעין אותו מן השמים. וח"ו לומר שהאדם נברא לילך בדרך המכוונת לו מן השמים, ואין ביכולתו לסור ממנה, כי צדיק ורשע לא קאמר, כי הדרך פתוחה לפני כל אחד ואחד לבחור בטוב או ח"ו להיפך.

- אף יעקב שלימא הוצרך למלחמה כבידה כנגד עשיו לבל יפול אחריו -

והנה נודע מש"כ בישמח משה (פר' תולדות, עה"פ ויתרוצצו הבנים, ד"ה עוד נראה לפרש) דשמע בחלום (אור ליום י"א שבת) כי אף שיעקב נולד בטוב נוטה לטוב, כאמרם (ב"ר סג, ו) שהיה מפרכם בבטן אמו על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, ועשיו נולד ברע נוטה לרע, כאמרם שהיה מפרכם בבטן אמו על פתחי ע"ו, ואם כן לפי זה לכאורה משולל הבחירה כמעט מהם, אלא דזה עצמו היה עיקר פעולתם דכיון שהיו אחים תאומים מבטן אמם אשר יש להם התערבות זכ"ו, אם כן עשיו ננטותו לרע בחשקות נמרץ מושך את יעקב עמו, וההיפך ביעקב, אם כן היה די התחזקות הבחירה בכל אחד מה שכל אחד עמד בשלו וכו'.

וביאר הדברים הם, דהנה מדברי המדרש שאמרו חז"ל שיעקב אבינו ע"ה היה מפרכם בבטן אמו על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, ולעומת זאת עשיו הרשע היה מפרכם על פתחי עבודה זרה, ובטרם אצרך בבטן ידעתוך (ירמיהו א, ה), וכמאמר הכתוב (תהלים נח, ד) זרו רשעים מרחם, אם כן יוצא שיעקב אבינו ע"ה היה צדיק גמור מיד בלידתו, ולעומת זאת עשיו היה רשע מלידה, ולפי זה מן הצורך לבאר מפני מה מגיע שכר ליעקב אבינו ע"ה והלא נולד כצדיק ואין שום רבותא בצדקתו כי צדיק מה פעל, וכן לאידך יש לבאר מפני מה בא עונש לעשיו הרשע על רשעותו, והלא בכך נברא, ומעתה מפני מה בא לו לזה שכר ולזה עונש.

על זה כתב שם הישמח משה זי"ע ששמע בחלום פשרן של דברים מה הן, דהנה נכון אמת הדבר שיעקב נולד כצדיק ועשיו נולד כרשע גמור, עם כל זה מכיון שהיו אחים תאומים, ובטבעו של עולם

בתאומים שכל אחד משפיע על תאומו ויכול למשוך אותו לטוב או למוטב, על כן היה ליעקב אבינו ע"ה במעי אמו מלחמה כבידה שלא ימשך אחר מעשי עשיו אחיו, כי עשיו עמד כנגדו וניסה בכל כוחותיו ויכולתו לטמאו ולבלבלו, ולעומתו עמד יעקב אבינו ע"ה וניסה בכל האופנים להיות לו השפעה על עשיו בכדי שישוב בתשובה שלימה, אולם עשיו עמד ברשעותו ולא חפץ לקבל ממנו מאומה, ובאם היה עשיו חפץ היה יכול לקבל ניצוץ מהרה מיעקב אבינו ע"ה, כאשר יעקב עשה כל מה שביכולתו כדי להגביה את עשיו אחיו משורש הטומאה ולהשיבו אל הקדושה, אולם עשיו עמד בתוקף רשעותו שלא לקבל אורות ושפע קדושה מיעקב אבינו ע"ה, עכתוד"ק יעו"ש מה שביאר בזה דברים נפלאים.

ולהנ"ל יבואר מה שהארכנו זה עתה (בעידן רעד"ר פר' ויחי העעל"ט) במש"כ עוד רביה"ק הישמח משה זי"ע בתפלה למשה (קאפיטל פ) עה"פ (שם פסוק יד) יכרסמנה חזיר מיער, דבמדרש (ילקוט תהלים, רמו תתל) דאות 'ע' שבתובת 'יער' תלויה, והענין בזה עפ"י מאמר חז"ל (חולין דף קכ"ז ע"א) כל מה שבים טהור ביבשה טמא, וכל שביבשה טהור בים טמא, וא"כ החזיר אשר הוא ביבשה טמא, בים טהור הוא, ומבואר במדרש (ויק"ר יג, ה) והובא באור החיים הק' (ויקרא יא, ג) דעתיד חזיר להטהר, וביאר שם האור החיים הק' דהכוונה על עשיו הרשע המכונה 'חזיר יער' וכדדרשו חז"ל במדרש (ב"ר סה, א) עה"פ (תהלים פ, יד) יכרסמנה חזיר מיער, מה חזיר הזה בשעה שהוא רובץ מפשיט את טלפיו, כלומר שאני טהור, כן מלכות הזאת גוזלת וחומסת וכו' עיי"ש (וראה מהרש"א מגילה דף י"א ע"א). ולעתיד לבוא כאשר יבוא עשיו על תיקונו יהפך אות עי"ן שביע"ר לאות אל"ף לתובת יא"ר, וכנ"ל שעתיד חזיר ליטהר, ולכן העי"ן תלויה לרמז שעתידה להתהפך לאות אל"ף, יעו"ש בדבה"ק. וכל זה פעל יעקב אבינו ע"ה במה שאחזה ידו בעקב עשיו, וכאמור דרצה להציל נשמתו ולפדותו מרדת שחת לבל יאבד זכרו לנצח, ואף כי לאותו שעה לא עלה בידו לפעול כן, אכן סוכ"ס כאשר יהיה תיקון העולם ורוח הטומאה יבוער מן הארץ, או אז יבוא אף עשיו אל תיקונו ויתהפך יע"ר ליא"ר

ועתיד הוא להטהר.

ועכ"פ דיעקב אבינו ע"ה נלחם במלחמה כבידה על מנת להשיב את עשיו אל דרך הקדושה, ומאידך גם היה זקוק לעמוד במלחמה כבידה שלא להמשך אחר עשיו הרשע, ואף שבריותם היו כצדיקים ורשעים גמורים עם כל זה עדיין היו תלויים בבחירתם העצמית.

- מיעקב לומדים לדורות עולם שתמיד מסורה הבחירה ביד האדם ולבחור בטוב -

דבר זה ללמד יצא לכל אחד ואחד מבני יעקב, ובית יעקב לכו ונלכה באור ה' (ישעי' ב, ה), ולאור הענין ידע האדם לכל להתפתות אחר יצרו הרע המפתהו לומר כי מאחר ולב יודע מרת נפשו, מה ששנים הרבה כל כך הוא שקוע בחטאו, ועבר והמרה את פי ה' בהרבה עבירות, ואין היצר הרע מניח לנפשו, כי אם תמיד מכשילו מחדש בכל העניינים במחשבה בדיבור ובמעשה, עין רואה ולב חומד וכו', וכיון שרואה שהיצר בוער בקרבו כאש מדמה לחשוב דשוב אינו יכול להתעלות ולהתגבר על יצרו הרע. על זה מורים לו בפרשת לידת יעקב ועשיו, אשר ידו של יעקב אוחות בעקב עשו, והיה לו ליעקב מלחמה כבידה לעמוד כנגד הנסיונות שניסה עשיו לפתות את יעקב להגרר אחריו.

ולזה נמי אהדריה קרא לשם יעקב להורות וללמד ענין זה לדורות עולם כי בכל מצב ומצב גם אחר שיתגבר עליו יצרו הרע ידע כי יש בידו להתגבר עליו, כאשר נלחם יעקב בעשיו אחיו. כי הבחירה החופשית מסורה ונתונה ביד כל אדם ואדם. ואפילו יעקב שנולד תמים בצדקו, מכל מקום היה צריך הוא להלחם במלחמה כבידה על מנת שישאר בן בצדקותו. וכנגדו עשיו אשר נולד תמים ברשעו, אם היה נעתר לילך אחר יעקב אחיו היה יכול להשתנות למעליותא ולשוב בתשובה שלימה. כי אין הדבר תלוי אלא באדם עצמו. ומ'בית יעקב' ילמד האדם אשר 'לכו ונלכה באור ה'', וכל אחד ואחד יכול להיות בבחי' הולך ולהתעלות מעלה מעלה, ולא ישקע ברשת היצר הרע לומר שאחר שכבר נפל שוב אינו יכול להתעלות עוד.

ויורמו בפסוק (קהלת יא, ט) שמח בחור בילדותך

ויטיבך לבך בימי בחרותך וגו', דכשהיצר בא וטוען כלפי האדם, שכפי טבעו ומהותו שבו נברא כן יהיה כל ימי חייו, ואין בידו היכולת להשתנות למעליותא, ידע דעד כאן דברי היצר הרע כאשר אמרו חז"ל במסכת שבת (דף ס"ג ע"ב), אמנם האמת לא כן הוא אלא על כל אלה דייקא יביאך האלוקים במשפט, כי אין הדבר תלוי אלא באדם עצמו, וכאשר ילחם וינסה בכל כוחו להתהלך בדרך טובים, בוודאי יוכל להתעלות ולהשתנות אפי' כנגד טבעו.

- מפרשת פרה אדומה למדנו דאין הידיעה

והבחירה סותרים זא"ז -

ענין זה למדנו גם בפרשת פרה אדומה, דהנה פרשה זו נצטוו כדי לכפר על מעשה העגל במדבר, וכאשר דרש רבי משה הדרשן תבוא אמו ותקנח צואת בנה (ראה רש"י במדבר י"ב, כב), ואולם לכאן הלא מצות פרה נצטוו בני ישראל כמרה עוד קודם שחטאו בעגל לאחר מתן תורה (ראה רש"י שמות טו, כה), ומעתה מן ההכרח הוא שיחטאו בעגל במדבר, והפרה תהא כפרה על זה, ואם כן בני ישראל מוכרחים ועומדים היו ולא היתה הבחירה בידיהם כי הלא אצל הבוכ"ע כבר היה ידיעה מקודם.

אמנם על זאת אמרה תורה (במדבר י"ב, ג) זאת חוקת התורה, רצ"ל שדבר זה חוקה היא ואין לך רשות להרהר אחריה, וכאשר כבר האריך רביה"ק מוהרצ"א זי"ע (ראה אגרא דכלה, פר' חוקת) לבאר פרשתא דא על ענין הידיעה והבחירה שהוא חוקה ואינו מוכן בשכל, כי דבר זה אינו זה בהשגת אנוש להבין ענין ידיעה ובחירה, ואפי' שברור אצל האדם שהקב"ה ידע הכל מקדם את כל תהלוכות בני ישראל, עכ"ז מאמינים באמונה שלימה שהבחירה נתונה ביד כל אחד, ואין האדם מוכרח כלל במעשיו ובפועל ידיו. וכאשר מצינו בזה גופא שבני שבט לוי עמדו כנגד השטן והיצר הרע ולא נכשלו, כן נמי היו כל כלל ישראל יכולים להתגבר על יצרם הרע, כי אין הידיעה סותר הבחירה כלל וכלל, ותמיד בכל עת ישנו לכל אחד ואחד בחירה חופשית.

- אף פרעה אילולי הפיץ באמת היה בידו לבטל

הכבדת הלב ולעשות תשובה וכ"ש בני"י -

בענין זה יבוארו הפסוקים בריש פרשתן,

דלתתא נעשה כן גם לעילא, ומעתה כאשר האדם שב ומתחרט על חטאיו, הריהו גורם כן למעלה שכביכול אומר הקב"ה 'ואשר הרעותי' (מיכה ב, ו) אני הוא שגרמתי להם שבראתי יצר הרע (ברכות דף ל"ב ע"א), והריהו שב כביכול ומתחרט על זה. וזה שאמר הכתוב 'ושב ה' אלוקיך את שבותך', כלומר כביכול ישוב השי"ת בתשובה על ידי 'שבותך'. וכיון שכשבוים ואנוסים הם ביד יצרם ואין הקולר תלוי בצווארם, הרי ש'אונם רחמנא פטריה' (ב"ק דף כ"ח ע"ב) ובכך מתעורר עליהם למחות כל עוונותיהם.

ועפ"ז כתב בספה"ק קדושת יו"ט (פר' אחרי) טעם לשבח מפני מה אין מועיל תשובה לאומות העולם ורק לבני ישראל (ראה תנחומא האזינו, ד), דכיון שהתשובה הוא רק שיתעורר על ידי כן מדה העליונה שיאמר השי"ת אני הוא שגרמתי להם, הרי שכל זה הוא דייקא בישראל אשר עול אין בהם כי אם מפאת היצר הרע, לא כן אומות העולם אשר הם מקור ושורש הרשע, וע"ד הכתוב (הושע ב, ז) זנתה אמם הובישה הורתם, וגם אם לא ברא הקב"ה יצר הרע היו הולכין בחושך ולא אור, על כן בדין הוא שלא יועיל להם תשובה.

וזה שאמר הכתוב בא אל פרעה וברש"י והתרה בו, שיעזוב דרכו הרע ולשוב בתשובה על אשר הרע לישראל, והנה לכאוי היה מקום לומר דאפילו אם ישוב בתשובה לא מהני מידי, דהא לאומות העולם לא מהני תשובה. על זה אמר הכתוב כי אני הכבדתי את לבו, רצ"ל דהא הטעם מה שלאומות העולם לא מהני תשובה הוא כיון שמעצמם באו לידי חטא ולא מצד היצר הרע, אבל כיון דהכבדתי לב פרעה מאת ה' היתה זאת, אם כן שפיר מהני ליה תשובה כדי שיתעורר על ידי זה מדה העליונה שיאמר הקב"ה אני גרמתי לו אשר הכבדתי את לבו, אתוד"ק.

וחזוין דאפילו פרעה הרשע אילו היה מתאמץ ורוצה באמת בתשובה, והיה מקבל על עצמו להיטיב מעשיו ומתחרט על מה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו, והיה זונח כל ענייני גאות והתנשאות וכו', להכניע עצמו כליל לפני הבורא ב"ה, היה מתעורר עליו מליצה זו והיה מועיל לו תשובה וזוכה למחילה סליחה וכפרה. ומעתה הרי לפנינו ברור כי אף שהיה

דכשאמר הקב"ה 'ואני אקשה את לב פרעה' (שמות ז, ג) או 'וחזקתי את לב פרעה' (שם יד, ד), בוודאי אילו היה פרעה מתעורר ומתרצה לקבל עול מלכות שמים ולהכנע לפני הקב"ה, הרי שהיתה הגזירה מתבטלת, וכדמצינו (ברכות דף ז' ע"א) שאפי' גזירה שהיא לרעה חוזר בו הקב"ה, וכל שכן ענין זה של הכבדת לב פרעה.

וזהו כעין מש"כ בספה"ק ראשית חכמה (שער הקדושה, פרק ז', אות כא) דאף שיצאה בת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר (חגיגה דף ט"ז ע"א), אם היה מתעקש ושב היתה תשובתו מתקבלת, ורמזו כן במ"ש (פסחים דף פ"ו ע"ב) כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא, היינו דאף שמגרשים אותו ואומרים לו לצאת ממחנה הקדושה אין לו להשגיח בכך (ועיין שו"ת מהרי"ט ח"ב סי' ה; שלה"ק, שער האותיות, עמק ברכה, אות כג; מסכת ראש השנה, הצעות לתשובה חמישית), ואל יתייאש אלא ימסור נפשו להשי"ת עד שלבסוף יקבלו אותו. כי הכוונה בהכרזה זו היא שמן השמים אין מעוררים אותו לשוב, אבל אם הוא מעורר את עצמו במסירת נפש, ויאמר יעבור עלי מה כי בכל לבי חפץ אני לעשות תשובה, הרי שהגזירה המרחפת על ראשו מתבטלת, ואף מי שאמרו לו 'צא ממחיצתי' מהני ליה תשובה, וזהו בגדר 'חוצפא כלפי שמיא מהניא' (סנהדרין דף ק"ה ע"א), ואף כי צריך לכך עבודה קשה, מכל מקום בוודאי כאשר יגמור האדם בעצמו בכל לבו ונפשו לעשות תשובה בוודאי שמועיל לו.

כמו"כ אפשר לומר שאפי' לפרעה הרשע שחזיק הקב"ה את לבו, עדיין היתה הבחירה מסורה בידו, ואם היה חפץ באמת היה עולה בידו לעשות תשובה. [ושמחתי כששוב הראוני שכדברים הללו ממש כתב הגה"ק החיד"א זלה"ה, בנחל קדומים בפרשתן, יעו"ש].

- ענין התשובה שמועיל לישראל שמתעורר בכך שגם ה' יאמר ואשר הרעותי -

וכענין הזה ראיתי בספה"ק עצי חיים בפרשתן שעמד לדרכו לבאר הכתובים בריש פרשתן, והביא שם מש"כ בספה"ק זרע קודש (פר' כי תצא) לפרש הכתוב (דברים ל, ג) ושב ה' אלוקיך את שבותך, דהנה יסוד התשובה הוא, כי על ידי אתערותא

אבות שה לבית. דלכאון נתחלקה כאן ההוראה לשני חלקים, ראשית 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם ראש חדשים', ושוב 'דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחודש וגו', ומפני מה לא נתחברו יחדיו 'דברו אל כל עדת ישראל החודש הזה לכם ראש חדשים בעשור לחודש וגו'.

אלא שמצינו במדרש (מכילתא, פר' בא) עה"פ (שמות יב, כא) משכו וקחו לכם צאן, משכו ידיכם מעבודה זרה, והמקטרג קטרג ואמר הללו והללו עובדי ע"ז (ילקוט בשלח, רמז רלד). והנה אלילי מצרים היה הטלה כנודע, וכמו שאמר משה רבינו ע"ה לפרעה (שמות ח, כב) כי תועבת מצרים נזבח לה' אלוקינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם וגו', והיו המצריים עובדים ומשתחווים לטלה ראש המזלות, וביותר בחודש ניסן שאז שולט מזל טלה שהוא מזל המצריים (עי' ש"ך עה"ת, שמות יב, ג; שערי אורה, שער א, ספירה עשירית; ספר הליקוטאים, פר' בא; ועוד), וסברו כי כל האדם תלוי במזל שנולד בו וכו', והיה מנהג המצריים בהגיע חודש ניסן לזבוח הטלה לעבודה זרה. ואף בני ישראל אשר התערבו בגוים וילמדו מעשיהם ונפלו לטומאת מצרים עשו כמותם עד אשר שכחו כליל מקור שורש מחצבתם, ואף הם הקריבו טלה לעבודה זרה.

ואמנם בהגיע עת הגאולה, כשעמד משה רבינו ואמר לבני ישראל 'משכו וקחו לכם' משכו ידיכם מעבודה זרה, באותה השעה קיבלו עליהם בני ישראל עול מלכות שמים במסירות נפש, וכדאיתא בטור (או"ה, סי' תל) בטעם שנקרא שבת הגדול, שלפי שלקחו הטלה וקשרוהו לכרעי המיטה, ועשו זאת נגד עיני המצרים שראו שמבזים את אלוהיהם, ובזכות מסירות נפש זה שבזו את אלהי מצרים, וקבלו על עצמם להקריב קרבן לה' ולעבדו בלבב שלם זכו ובאו לבחי' תשובה מאהבה.

והנה קי"ל (יומא דף פ"ו ע"א) דכתשובה מאהבה זדונות נעשין כזכויות. ונמצא שעל ידי מסירות נפשם כעת בתשובה מאהבה שקיבלו על עצמם לעבדו ית"ש באמונה שלימה ותמימה באמת ובלבב שלם, הרי שכל אותם הטלאים שהקריבו לעבודה זרה משך כל השנים שנפלו לזוהמת מצרים, נהפכו הכל

ידיעה תחילה שאמר הקב"ה 'וחוקתי את לב פרעה', אף על פי כן אין זה סותר הבחירה ושפיר היה בידו לעשות תשובה. כי גם אחר הידיעה עדיין תלוי הדבר ביד האדם, וכאשר יחפוץ בכל לבו ונפשו, לא יהיה דבר שיעמוד לפניו בפני התשובה (ירושלמי פאה א, א).

- מחוקת הפסח והפרה ילמד האדם שבכל מצב מועיל לו תשובה -

זהו שאמרו חז"ל במדרש יהי לבי תמים בחוקך זה חוקת הפסח וחוקת פרה אדומה, ששניהם דומים זה לזה, בזה נאמר זאת חוקת הפסח, ובזה נאמר זאת חוקת התורה, ונודע מספה"ק (חומת אנך, פר' אחרי, עה"פ בזאת יבוא אהרן, נחל קדומים, שם) ד'זאת' מורה על תשובה, כי הוא עולה בנימטריא 'צום קול ממון', ונרמז בפסוק (ישעי' נט, כא) ואני זא"ת בריתי וגו', והורו לנו חז"ל מחוקת הפרה וחוקת הפסח, דמב' מצוות אלו דהגם כי ישנו ידיעה מקודמת מכל מקום אין זה סותר להבחירה, ויש ביד כל אחד ואחד תמיד לבחור בטוב. בחוקת הפרה כנ"ל דבמרה נצטוו עליה, אף שלא חטאו בעגל עד אחר מתן תורה, וכן נמי בחוקת הפסח שהגם שחיוזק הקב"ה לב פרעה והכביד את לבו, נענשו פרעה וכל מצרים, ופסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים כנגפו את מצרים, ובוודאי לא חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא, ואם הוכרחו לכך מפני מה הגיע אליהם העונש על ככה. אלא וודאי כדאמרן שאם היה פרעה נלחם עד כדי מסירות נפש לעשות תשובה ולהתחרט על מעשיו הראשונים הרי שהיה בידו להתקבל בתשובה לפני הקב"ה. ומב' עניינים אלו ילמדו בני ישראל לדורות כי 'זאת' היינו התשובה מהני תמיד בכל עת ובכל זמן, ולא יתיאשו חלילה מן התשובה.

- בני עשו תשובה מאהבה ונחשב להם כל מה שהקריבו לע"ז בקרבן פסח לה' -

ביותר יש לומר, עפ"י מה שכתב הגה"ק החתם סופר זי"ע בתורת משה בפרשתן דבר נפלא עד מאוד, ובתוד"ק עמד שם לבאר הפסוקים בפרשתן (שמות יב, א-ג) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה, דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית

חטאותינו שנהפכים לשגגות, אולם בהתקרב ימי הפסח אשר עיקר התשובה אז היא מאהבה אזי באים לשאוב בחזרה את כל הזדונות שנהפכים לזכויות. ולזה אמר החודש הזה לכם ראש חדשים, שעל ידי תשובה מאהבה וההתחדשות שיש לבני ישראל בחודש הזה, על ידי כן דברו אל עדת ישראל וגו', וכל הקרבנות שהקריבו לעבודה זרה יחשבו כקרבנות לריח ניחוח אשה לה'.

- ביאור מאמרי חז"ל ומקראי קודש בפרשתן
ע"ד האמור -

זהו שרמזה תורה זא"ת חוקת הפסח, וכנ"ל דזאת רומזו לתשובה, ומחוקת הפסח ילמד כל אחד ואחד ממה שחילק השי"ת ציווי בעת דברו אל משה ואל אהרן שרק להם אמר 'החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה', ולא אמר כן אל כל עדת ישראל, כי כאמור לבני ישראל לא היה זה הראשון, שעל ידי התשובה מעלייתא שעשו נחשב להם הכל למפרע כקרבנות, והרי לנו דמועיל תשובה אף מי שכבר נפל עד לדיוטא התחתונה, ומכך ישכיל האדם לידע כי לא אבדה תקוות אנוש, ואיך שלא יהיה תמיד בכל עת ובכל נפש ישנו בפניו הבחירה החופשית ובכל עת יועיל לו תשובה ושב ורפא לו.

וזהו ענין חוקת הפרה וחוקת הפסח, דחוקת הפרה מלמדנו דאין הידיעה והבחירה סותרים זה את זה ולכל אחד ואחד ישנו תמיד הבחירה החופשית, וחוקת הפסח מלמד אותנו כי בתשובה מאהבה הרי שכל הזדונות של האדם נעשין כזכויות ולמפרע נעשה הכל כמצות לפני השי"ת. וידוע כי תשובה איקרי 'חוק' (ראה דבש לפי, מערכת חי"ת, סי' כד; הובא בבני יששכר, מאמרי כסלו טבת, מאמר ד, אות סב), וענין זה דהזדונות נעשין כזכויות הוא כחוק מאת הבורא ב"ה. ואמנם אי אתה יודע איזו חוקה גדולה מזו, ומסיק דחוקת הפרה גדולה, כי ראשית דבר צריך האדם להכיר ולידע כי ישנו בחירה חופשית, דהערר הידיעה בכך הרי זה שורש הרע, שמתוך כך לעולם לא ייטיב מעשיו, דבכל עת יפתחו יצרו הרע דלפי טבעו אינו מסוגל ויכול לכך, ואף כאשר יקנא לבו בעושי טוב היראים והשלמים

להיות כקרבן אשה לה', ונתברר עתה למפרע שכל מה שהקריבו בכל שנה ושנה לעבודה זרה נהפך להם לזכות כאילו הקריבו אותו קרבן לשם ה', ולפי זה לא היה זה להם חודש ראשון להקריב קרבנות לשם ה' כי כבר מאז הקריבו לשם ה' על ידי שישבו עתה בתשובה באותו מקום ובאותו זמן ובאותו דבר. אבל משה ואהרן שלא חטאו בעבודה זרה להם היה חודש זה 'ראשון'.

ומעתה יתבאר בטוב טעם מה שחילקה כאן התורה לב' חלקים, 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה', דייקא לכם שאתם לא נכשלתם בחטא ע"ז נמצא שכעת מקריבים אתם בפעם הראשון קרבן פסח לפני, אמנם 'דברו אל כל עדת ישראל' שאצלם אין זה בחי' ראשון, דהא נחשב להם כאילו כבר הקריבו כל אותם הקרבנות לשם ה', אותם תצוו 'בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה' וגו', כי על ידי שיטלו המלה במסירות נפש יזכו וזדונות יעשו להם כזכויות ויחשב להם לרצון כל אותם המלאים שהקריבו לע"ז כאילו הקריבום לפני הקב"ה, אתוד"ק הנפלאים יעו"ש.

ולענייננו למדנו כאן פלא גדול, דאף שעבדו בני ישראל עבודה זרה וככל הגוים בית ישראל ח"ו, מכל מקום כאשר עשו תשובה שלימה מאהבה, נחשב להם למפרע כאילו הקריבו כל אותם השנים קרבן פסח לפני השי"ת.

- ענין חודש ניסן המורה על התחדשות ושמועיל
תשובה לכ"א -

ובספה"ק מבואר (ראה דברי אמת לרביה"ק מלובלין זי"ע, פרשת החודש, ועוד) כי זהו ענין סוד 'החודש הזה לכם', שבא לרמז לבני ישראל כי תמיד יש בהם ענין ההתחדשות, ולא יאמר האדם דמאחר וכן טבעו אינו יכול עוד להשתנות, דלא כן הוא אלא כל אחד ואחד באשר הוא יכול לחדש כנשר נעוריו בעבודת בוראו. ולזה כל ענין עבודת ימי חודש ניסן הוא בבחי' תשובה מאהבה, וכידוע מצדיקים (מיתאמרי משמיה דהרה"ק מזלאמשוב זי"ע) שנתנו טעם לשאיבת מים שלנו, מפני שבימים הנוראים הוי תשובה מיראה ובראש השנה בתשליך באים לים ומשליכים כל

לקבל עליו עול תשובה, הרי שיפתחו לפניו שערי ודלתות שמים, כי הבא לטהר מסייעין אותו, עד שיעלה בידו לתקן הכל, וזהו כאמור ענין חוקת הפסח כנ"ל.

ויבואר בזה גם מה שהסמיכו עוד במדרש להכא הפסוק ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים ירשו, רמז, שאף שנפלו ניצוצי הקדושה לבין הגוים, בבחי' הכתוב (משלי ל, כג) ושפחה כי תירש גבירתה, והגוים והטומאה המה נטלו כל כח יניקתם מכך, מכל מקום יתהווה בחי' 'מבטנו יורישנו א"ל', וזאת בעבור ישמר חוקי' רמז לתשובה הנקרא חק כנ"ל, ועל ידי התשובה יחשב לו הכל כחוקי ותורותיו ינצורו, שיהיה להם הכל לזכות וכמצוות יחשבו.

ועוד הסמיכו הכתוב מגיד דבריו ליעקב חוקי ומשפטי ישראל, והחוק היינו התשובה מועיל רק לבני ישראל, כשעיקר התשובה הוא על ידי מגיד דבריו ליעקב היינו על ידי שיקבלו עליהם ישראל עול תורה, שהתורה הק' היא מטהרת ומזככת נפש האדם, ועל ידי כן יעלה בידם להחזיר כל ניצוצי הקדושה אל מקור שרש מחצבתם.

והנה כתב בספר גבורות אריה (להרה"ק מהרא"ל מלאנצהוט זי"ע שהיה מגדולי המקובלים, בפר' וירא), דאותיות שם הוי"ה ב"ה מורים על ענין הידיעה והבחירה, דאותיות י"ה מורה על ענין הבחירה, כי י"ה פעמים י"ה בגי' רכ"ה שהוא כמנין בחיר"ה, ואותיות ו"ה, מרמז על הידיעה כי ו"ה פעמים ו"ה בגי' קכ"א כמנין א"ל יודע', דהיינו הידיעה, ונמצא דשם הוי"ה מרמז שהקב"ה הוא היה הוה ויהיה ועל אף שהוא יודע ולפניו נגלה כל תעלומות עוד מתחילה, אף על פי כן אינו סותר כלל לענין הבחירה המסורה ביד האדם, יעו"ש בדבה"ק.

דבר זה למדנו כאמור גם מפרשתא הדין שהגם כי אמר הקב"ה ואני אקשה את לב פרעה, והיה לו להקב"ה ידיעה מתחילה בקשיות ערפו, אף על פי כן בוודאי לא היה הקב"ה מענישו אם לא היתה הבחירה החופשית מסורה בידו, כי הקב"ה הוא א"ל המשפט וכל דרכיו הוא לפי דקדוק הדין באמת לאמיתה, וממילא כיון דחוינן שהענישו הקב"ה הרי שבהכרח שהבחירה היתה מסורה בידו.

ההולכים בדרך הישרה ונמנעים מכל ענין חטא, יסבור בדעתו כי הוא אינו יכול להשתנות, ולזה חוקת הפרה המלמדנו על ענין דאין הידיעה סותר הבחירה וביד כל אחד ואחד להשתנות והבחירה מסורה בידו הוא העיקר, שידע האדם כי אין הדבר תלוי אלא בו, ואחר שישריש הדבר היטב בלבו, או אז יוכל לזכות ולבוא אל חוקת הפסח המורה על בחי' תשובה מאהבה וזדונות יעשו לו כזכויות.

ולזה נמי הסמיכו חז"ל במדרש הפסוק ואל יאמר בן הנכר וגו', 'בן הנכר' רמזו לאדם אשר התנכרו מעשיו לאביו שבשמים באשר קלקל ופגם הרבה רח"ל עד שאיבד הצלם האלוקים שהיה על פניו, והושחר משחור תארו מעבירות שבידו, ומכל מקום אליו פונה הנביא ואומר ואל יאמר בן הנכר הבדל יבדילנו ה' וכבר אבדה תקוותו ואפס סברו וסיכויו, באין בידו מעש היאך לשנות מעשיו, דלא כן הוא אלא כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו כאשר חפצתי ומחזיקים בכרית, ונודע דיום השבת מכפרת (ראה שבת דף קי"ח ע"ב), וכאשר יקבל האדם על עצמו להתנהג בקדושה ובטהרה מיומא דגן ולהלך, או אז ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים מבנות, ויזקף לו הכל למפרע, גם כל אותם הניצוצות הק' אשר נתהוה בהם בחי' 'חיל בלע' והקליפות ינקו מכך כל יניקתם שבכך נתן כח לטומאה, גם אלו יתהפכו להיות יד ושם טוב מבנים ומבנות, שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, והקב"ה יחזיר כל הניצוצות הק' מעומק התהום מיד הסטרא אחרא, ומבטנם יורישנו א"ל להחזירם אל הקדושה. וענין זה נרמז כאן בחוקת הפסח שעניינו תשובה מאהבה כנ"ל, שעל ידי תשובה אמיתית יזכה האדם לתקן ולהחזיר הכל אל צד הקדושה.

ורמזו עוד במדרש דזה שאמר איוב לא ילין גר בחוץ, דהנה כל בעל תשובה הוא בבחי' גר כנודע (ראה רמ"א יו"ד סי' רס"ח סעי' י"ב), ואמרו חז"ל (יבמות דף מ"ח ע"ב) גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וכששב האדם בתשובה הריהו נעשה ככריה חדשה, ואמר עוד דלת"י לאורח אפתח, דלת רומז נמי לתשובה כנודע מרביה"ק מוהרצ"א זי"ע (בני יששכר, מאמרי אלול, מאמר א), וכאשר ירצה ויחפוץ האדם באמת

*

הנה כל דברי מסובים רק אלי לעצמי ואיני מדבר לאחרים, כי הנה היצר הרע מבלבל לב האדם לדמות דכיון שההוגל בדבר הרי שזהו טבעו, וע"ד מה שאמרו חז"ל (קידושין דף כ' ע"א) עבר ושנה הותרה לו, והיינו דמתוך שעבר ושנה נדמה לו כי הדבר מותר הוא, ונעשה לו ההרגל לטבע, עד שהוא מדמה דשוב אין הקולר תלוי בצווארו, כי לא יבקש הקב"ה מן האדם יותר מכפי יכולתו, והוא אין הוא יכול יותר. אמנם עלינו לדעת כי עד כאן הוא דברי היצר הרע וצד הטומאה, כי אדרבה אין הדבר תלוי אלא בו, ובכל מצב ומצב יכול הוא להשתנות ולהיטיב מעשיו.

מה אומר ומה אדבר, ובושתי ונכלמתי מאוד, שכבר עברו חלפו מחצית מימי השוכב"ם ועדיין לא פתחתי בעשיית התשובה לפני השי"ת, אכן יש לידע כי לעולם אין מאוחר, והקב"ה הוא בעל הרחמים והחסדים, ואף כאשר האדם הוא בבחי' 'דלת"י לאור"ח', והיינו שעושה תשובה כאורח, ואינו כתושב ובן בית כי בעוונותיו יצא חוצה, מכל מקום כאשר יצעק ויזעק 'טאטע העלף' וחפץ אני מאוד לשוב בתשובה שלימה לפניך, הרי שיפתח לו הקב"ה שערי תשובה ויזכה להכנס להיכל התשובה. יעזור השי"ת ונוכל לקבל עלינו מעתה עול מלכות שמים שלימה, מאי דהוה הוה מכאן ולהלן חושבנא, ומעתה נקבל עלינו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, זכנו לקדש רמ"ח אברינו ושם"ה גידנו לשמור על כל האיברים בשלימות בקדושה ובטהרה, ולא נבוא ולא נכשל בהם בדבר חטא, וזה יתכן רק על ידי קבלת עול תורה ועול מלכות שמים, וע"ד מה שנא' (משלי כג, ה) התעיף עיניך בו, שרק על ידי שמשקיע עיניו בתורה הק', מסייע בידו הקב"ה שיוכל לטהר עיניו ורעיוניו ומחשבותיו, וכן כל האיברים.

ירחם השי"ת על כל בני ישראל ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די, ושורר הסתר פנים גדול בעולם בצרות המתרגשות לבוא, ובוודאי לא חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא, ובקשתנו ותחינתנו שיאמר הקב"ה די לצרות ודמעות בני ישראל, עד מתי לא תרחם ציון, ויחוס וירחם השי"ת על שארית הפליטה לשמרם בשמירה דלעילא, כי אנו אין לנו להשען אלא

וזה שרמז הכתוב בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו, ומעתה יתמה משה מפני מה ילך אם לא יוכל לפעול מאומה כי הלא קשיות ערפו של פרעה הוא בגין הכבדת הלב שהכביד הקב"ה וחיוק את לבו לבלתי שלח את בני ישראל ממצרים, על כן אמר הקב"ה דלא כן הוא אלא למען שתי אותותי אלה בקרבנו, ומכאן חפץ אני ללמד ולהורות שהבחירה מסורה ביד כל אדם ואדם, ואם יחפוץ ויהיה לו רצון אמיתי יוכל לבטל הגזירה הידיעה מתחילה. וממילא תכלית שליחותך והליכתך אל פרעה הוא למען תספר באזני בנגך ובן בנגך את אשר התעללתי במצרים וידעתם כי אני הוי"ה, וכנ"ל דשם הוי"ה מורה על הידיעה והבחירה, ומפרשתא הדין ילמדו כי הגם כי הוא היה הוה ויהיה ויש ידיעה תחילה, מכל מקום אין הידיעה מכרחת אלא הבחירה החופשית מסורה ביד האדם תמיד ואין הדבר תלוי אלא בו.

ובזה יובן ענין מצות זכירת יציאת מצרים שנצטוונו בתורה (דברים טו, ג) למען תזכור את יום צאתך ממצרים כל ימי חייך. היינו שישיריש האדם בקרבנו ענין זה שהבחירה מסורה ביד כל אחד ואחד. ואף אצל פרעה הרשע שהכביד הקב"ה לבו מכל מקום עדיין היתה הבחירה בידו כנ"ל, ואם כן כל שכן וקל וחומר אצל עם בני ישראל אין הדבר תלוי אלא בו, וכאשר ירצה באמת להשתנות למעליותא יזכה ויסייעו אותו בכל מצב ובכל מעמד שעומד בו, כי כאמור הבחירה מסורה בידו תמיד בכל עת להטיב דרכיו ומעשיו.

וזה שרמז רבי יהודה בזה"ק כמה שפתח בפסוק אשרי העם יודעי תרוע"ה, דהנה תרוע"ה הוא אתוון תר"ע ו"ה, והרמז שכשנכשל האדם בחטאים רעים הרי שאין התשובה תלויה אלא בו, ואם יחפוץ באמת הבחירה מסורה בידו להשתנות למעליותא ולעשות תשובה, ואף שישנו בחי' ו"ה שהוא בנימטריא א"ל יודע כנ"ל ויש ידיעה מוקדמת, מכל מקום כאשר יזעק ויתחנן, ולא ייעף ולא יגע מלבקש ולנסות לתקן מעשיו, סופו שיצליח ויעלה בידו, והיינו טעמא כי הוי"ה באור פניך יהלכון, ואין כל סתירה בין הידיעה לבחירה, וממילא תמיד בכל עת יהלכון, הריהו בבחי' הולך.

מרן שליט"א לקידוש לבנה. בסיומה עברו הקהל לברכת א גוט וואך און א גוט חודש.

יום ראשון פר' בשלח ז' שבט

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה דוב נ"י בן הר"ר דוד סלומון מאשדוד (בה"ר יחזקאל מב"ב), להבחור הבר מצוה חיים דוד נ"י בן הרב עזריאל רייכמן מפעיה"ק, ולהבחור הבר מצוה אברהם אליקים נ"י בן הרה"ג ר' יהושע שטראה רא"כ מפעל הש"ס בחיפה (בהג"ר אהרן שמואל מאנטווערפן, וחהג"ר אשר דוד גליק מפעיה"ק).

בערב קיבל מרן שליט"א קהל.

באמצע הגיע לביקור בקו"פ כ"ק האדמו"ר מפייטסבורג שליט"א, לרגל שמחת נישואי בתו הכלה תחי', וזהו תוכן השיחה:

האדמו"ר מפייטסבורג הגיש הזמנה לנישואי בתו שתחי'.

מרן שליט"א: המחותרים הם נכדי צאנז...

האדמו"ר מפייטסבורג: מגזע קשאנוב ע"י הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל.

הם גם נכדי הגה"צ רבי מענדל שנייבאלג זצ"ל גאב"ד מאנשעסטער, שהיה נכד הגה"צ הפתחא זוטא זצ"ל מגדולי חסידי צאנז.

מרן שליט"א: ואחר כך היה חסיד גארליץ.

האדמו"ר מפייטסבורג: ידוע שנסע פעם אל הרה"ק מרודניק זי"ע, והרה"ק סיפר לו מעשה באריכות מהרה"ק מלובלין זי"ע, בנוגע לסנדקאות'...

מרן שליט"א: והרה"ק מרודניק הוסיף לומר שגם הוא עוד יכיר לו טובה. שמעתי זאת באריכות מגאב"ד מאנשעסטער זצ"ל ומגאב"ד שטראסבורג זצ"ל.

*

האדמו"ר מפייטסבורג: רצוני למסור פריסת שלום

אבינו שבשמים, וכיון שבני ישראל המה בנים למקום, והלא אב שמחל על כבודו כבודו מחול (קידושין דף ל"ב ע"א), וכנודע מספה"ק (אהבת דוד להחיד"א, לשבת שובה, דרוש ד, ד"ה א"נ במה שנודע) דזהו שורש התשובה שמועיל לישראל קדושים.

שבט הוא נומריקון ש'מרם ב'רכם מ'הרם, שומר ישראל שמור שארית ישראל וכל שארית הפליטה בכל מקום שהם בכל מקומות מושבותיהם, וכשם שבמצרים שמר הקב"ה בשמירה דלעילא את בני ישראל ולא נתן המשחית לבוא אל תוך בתי בני ישראל, וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות בשמירה דלעילא לכל איש ישראל בכל מקום בכל עת ובכל זמן, שלא יארע עמהם שום פגע ומכשול.

יערה השי"ת ממרומים רוח טהרה ורוח תשובה, שנוכל לנצל הימים שעדיין נשארו מימי השובבי"ם להתעלות ולהתקרב אל הבוכ"ע. ויתהפכו הימים לימי ששון ושמחה, ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם, אורה ושמחה בבתי ישראל, ויתן השי"ת לכל בני ישראל שפע ברכה והצלחה, בני חיי ומוזוני רויחי, רפואות וישועות, ונזכה תיכף ומיד לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי אברהם מתתיהו למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא אלעד וראש כולל מבצר התורה באלעד. אח"כ יצא

והלך לבית מדרשי ושם כבר נתנו לו אש"ל בחינם, ובמוצש"ק נכנס עם קוויטל ונתן 2 רייניש, ואח"כ נסע לביתו לשלום. לאחר כמה שנים נסתלק האיש הזה מהעולם, וכשעמד לפני הבית דין של מעלה אזי לפי דרגתו לא היה להם איזה טענות מיוחדות נגדו ורצו לפסוק לו גן עדן, שהיה סוחר נאמן ומשאו ומתנו באמונה ושומר תורה ומצוות, אמנם הבית דין של מעלה לא נתנו לו להיכנס לגן עדן בגלל שלא היה נימול כראוי, והגם שהמוהל היה אשם בזה והאיש לא ידע מזה כל ימיו, מ"מ לא נתנו לו להיכנס לגן עדן בגלל זה. האיש טען שלא ידע מזה ומה הוא אשם, אך לא שמעו לטענותיו, עד שפתאום התחיל האיש לטעון בעולם האמת, הלא אנכי הייתי בחיים חיותי אצל הרבי מלובלין הנקרא "החוזה", שאומרים שרואה מסוף העולם ועד סופו, וגם נתתי לו קוויטל, ואם לא הייתי נימול טוב לא היה יכול לומר לי? אזי יש לי תביעה להחזרה מלובלין. כששמעו הבית דין של מעלה טענותיו, אמרו שהצדק עמו ואני צריך לתקן הדבר. וסיים הרה"ק מלובלין: "והיום תיקנתי את האיש בעלמא דקשוט, ולכן לבשתי היום הקאפטן המיוחד שאני לובש בעת שיש לי סנדקאות'..." וסיים רבי אלעזר מקאזניץ: "הביטו וראו כי זה האיש לא נסע במיוחד להרבי מלובלין זי"ע, אלא נסע לעסקיו ובגלל ריווח שלו שבת אצל החוזה ונתן קוויטל, ולמרות כן היתה לו תביעה להחזרה עד שעשה לו טובה. כן גם אני אומר לכם, איך וועל איך נישט שולדיג בלייבן, ובעזהשי"ת אעשה לכם ג"כ טובה". כאן הפטיר הרה"ק מרודניק ואמר לבעל הפתחא זוטא: "גם אני אומר לכם שאכיר לכם לטובה עבור שהחיתם את נפשי".

¹ כמובא בספר אוצר ישראל (ח"ב עמ' כט) מה שסיפר לו הרה"ק מרודניק, דכידוע נהג הרה"ק רבי אלעזר מקאזניץ זי"ע לנסוע לכפרים ועיירות, כדי לעורר לבבות בני ישראל הקדושים לתשובה ומעש"ט. פעם נודמן לרבי אלעזר להישאר בשב"ק באיזו עיירה, וכיון שלא היו עמו בגדי השבת וצרכי מאכל, נצטער אותו צדיק, אולם אנשי העיר נתנו לרבי אלעזר אכסניא טובה ודאגו לו לבגדי שבת והחיו את נפשו מאד. לאחר השבת אמר לאנשי העיר: הית והחיתם את נפשי מאד משך כל השבת, לכן אספר לכם עובדא: הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע היה נוהג כי ביום שהיתה לו סנדקאות לבש קאפטן מיוחד. באחד הימים לבש את הקאפטן המיוחד בבוקר, אך לא ראו משך היום שהיה לו סנדקאות, והיה הדבר לפלא בעיני החסידים. בערב שאלוהו תלמידיו לפשר הדבר, ויען להם הרה"ק מלובלין: אם כבר שאלתם אספר לכם עובדא: בלובלין היה נהוג כי היריד היה ביום שישי, וסמוך ללובלין התגורר סוחר יהודי שהיה בא ללובלין ליריד לעסוק במסחר, כשבכל פעם הזדרז שיספיק לו הזמן לנסוע בחזרה לביתו על שב"ק. קרה פעם שהתאחר ולא הספיק לשוב לביתו לשבת והוכרח להישאר בלובלין. הוא נכנס לאכסניא אחת ושאל כמה עולה לשהות כאן בשבת עם אש"ל, ואמרו לו שהמחיר הוא ששה רייניש. חשב היהודי שזה ביוקר מאד ועשה חשבון כי יש בעיר לובלין רבי גדול, ושם באים הרבה אנשים ונותנים אכילה שתיה לינה בחינם עבור האורחים, ואפילו אם יצטרך ליכנס לרבי מלובלין עם קוויטל וליתן שני רייניש, אזי ג"כ ירויח עוד 4 רייניש, א"כ למה לו לשלם כאן לאכסניא 5 רייניש. הוא לא חשב הרבה

החצי השני בוודאי הוא טובה, אבל גם החצי הראשון כבר נמתק, כי הלא לשיטת בית שמאי (ראש השנה ב, א) כבר בראש חודש שבט נכנס שרף באילנות...

האדמו"ר מפיטסבורג: יש מימרא שמראש חודש שבט יש בכל ב' שבועות יומא דפגרא...

מרן שליט"א: מרן הדברי חיים אמר זאת, ואולי איתא כן קודם לכן. מרן הדברי חיים אמר שהוא שמח בר"ח שבט כיון שבכל ב' שבועות יש יומא דפגרא עד חג השבועות (עי' דרכי חיים, אות קכא).

האדמו"ר מפיטסבורג: ראיתי ממרן זי"ע (שפע חיים, חידושים ופולפולים, חמשה עשר בשבט, דרוש פח) על הלשון בגמרא (ר"ה שם) 'ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי', שנקטו אילן בלשון יחיד, וביאר על פי מעשה שהיה, שהחתם סופר זי"ע היה מגדולי המתירים באוונות הפטומות כידוע (ראה חתם סופר, חולין מג, ב ד"ה ולענין; שו"ת חת"ס, יורה דעה סימן כה-כו), ופעם ביקש להוכיח כשיטתו מן המציאות, וציווה להלעיט אוונא אחת והחזיקה י"ב חודש וחיתה, וכשכאו דברים בפני הרה"ק הבני יששכר זי"ע שהיה מגדולי האוסרים (ראה אגרא דכלה, סוף פרשת וארא), נענה ואמר: בודאי אצל החתם סופר ולכבודו נשארה בחיים, אבל סתמא דמילתא טרפה היא ואין כמוה חיה.

והיינו שנתקיים בו ותגזור אומר ויקם לך (איוב כב, כח; בבא מציעא קו, א) באופן שמציאות הטבע נשתנה אצלו על פי הוראתו. וכך הוא לגבי השרף באילן, דבאמת השרף נכנס בחמשה עשר, אבל מכח דבריהם ושיטתם של בית שמאי נקבע כן בטבע שהשרף עולה

מה'צאנזער שטיבל' באשדוד. הייתי שם אתמול בשמחת השבע ברכות לבת הדומ"צ הרה"ג רבי יצחק אהרן ישראל שליט"א, עם החתן בן הדומ"צ מביתר הרה"ג רבי אברהם שטיגליץ שליט"א.

הרב ישראלי החייה ורומם את הקהילה...
מרן שליט"א: הציבור שלנו עדיין מגיע לאשדוד?
האדמו"ר מפיטסבורג: אין בונים שם דירות, והיוקר מאמיר...

מרן שליט"א: בכל הארץ... ארץ ישראל נקנית ביסורים...
האדמו"ר מפיטסבורג: היה איזה מימרא מצדיקים, דאף שהרבי ר' אלימלך זי"ע ביטל חבלי משיח, אבל נשאר מזה משהו כשמחתנים את הילדים וצריך דירות עבורם... כך שמעתי מכ"ק האדמו"ר מטשאקאווא זצ"ל...

מרן שליט"א: ידוע מצדיקים שכאשר אדם מישראל משיא את בנו נפתחים עבורו שערי שפע'...

האדמו"ר מפיטסבורג: הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל אמר אודות השואה, שזה היה גזירה מיוחדת ולא חבלי משיח. היה זה כאשר אחד התבטא על השואה שזה היה חבלי משיח, אמר הרה"ק מבעלזא שהרבי ר' אלימלך ביטל חבלי משיח וזה היה גזירה אחרת.

הרה"ק מקאמארנא זי"ע מביא זאת מהרבי ר' אלימלך זי"ע שאמר שביטל חבלי משיח.

מרן שליט"א: כשרואים מה עבר בחורבן הגדול, יכולים לתאר מה היה עלול להיות אם לא היה מבטל ח"ו. אנו מקווים שהנה זה בא... קרובה ישועתנו לבוא...

*

מרן שליט"א: חודש 'שבט' הוא חודש של שמחה.

דמשיחא, היה רק קודם שהיה אלימלך בעולם, אבל אח"כ שהיה אלימלך בעולם, נשתנה הכל לטוב, ועיי"ש מ"ש בביאור הדברים. וראה בספר נפלאות הסבא קדישא מראדאשיץ (ח"ב עמ' ו): בתוך אחד השיחים הנוראים סיפר איך שהצדיק הק' מופה"ד מרן הסבא קדישא זצ"ל מראדישיץ, פ"א בליל שבת קודש קודם קידוש ישב בחדרו ונאנח מאד, ועברו כמה שעות אשר ישב כן בחדרו קודם קידוש, והחסידיים עמדו ושמעו כ"ז ורעדה אחזתם כי נבהלו מאד, והיה שם מקורב אחד (כמדומה כי היה שמו הר' יחיאל ז"ל) אשר אמר כי הוא יגש לקודש פנימה לשאלו זה ואף כי היה קשה לו באלה מ"מ הרהיב בנפשו עוז, ושאל את מרן הקדוש ואמר 'נא, רבינו מהו זה ועל מה זה?', והשיב מרן הקדוש בשפה רפה 'חבלי משיח', ונאנח מאד באנחה השוברת גופו של אדם, ושאל החסיד המקורב, בודאי יודע רבינו יותר מה שחסידיים אומרים בשם מרן אדמו"ר הקדוש הרבי ר' אלימלך ז"ל, אשר אמר כי פליאה גדולה על התנאים ואמוראים הקדושים שהפליגו כ"כ בענין 'חבלי משיח' ולא ראו כי יהיה 'מיילך' בעולם אשר יבטל זה. והשיב הסבא קדישא, עוד מעט, רצ"ל כי על מעט החבלי משיח אשר השאיר הרבי ר' אלימלך זצ"ל הוא יושב ונאנח ומבקש רחמים להמתיק הדינים. ואמר אז כ"ק אאמו"ר זצ"ל (בעת שסיפר זאת), מעתה תבינו נא כי עיקר חבלי משיח ביטל הר"א זצ"ל, ועל המעט אשר השאיר ביקש הסבא קדישא, ובודאי ביטל הרבה בתפלתו הק' ואעפ"כ ראו מה נשאר עוד לנו בעוה"ר, ומזה יש להבין כמה היה עתיד להיות בעוה"ר, עיקר חבלי משיח, לולא שעמדה לנו זכות הקדושים צוקללה"ה.

וראה בהקדמת הספר ליקוטי צבי: ושמעתי מהרב הקדוש רבי שלום אליעזר זצ"ל הי"ד מראצפערד בן הגה"ק בעל דברי חיים שאמר בשם אביו זצ"ל שהיה אומר מה שמקובל בפי העולם שרבינו בעל נועם אלימלך היה אומר חידוש הוא שחז"ל אמרו ייתי ולא אחמיני מחשש חבלי משיח, הלא ידעו שיהיה בעולם אלימלך ואחיו הקדוש רבי זושא שיבטלו חבלי משיח, ואמר על זה בעל דברי חיים, עם כל זה לא יהיה 'האניג לעקען' לפני ביאת משיח.

^א ראה בספר טעמי המנהגים: הרה"ק ר' הענין מאלעסק זצ"ל אמר בשם צדיקים, שכאשר אדם עושה נישואין לבניו נפתח לו שער חדש, ומי שיש לו שכל עושה לעצמו גם כן מלבוש חדש. ובקובץ תרשי"ש (ב) הובא מכתב מכ"ק האדמו"ר רבי איציקל מפעווארסק זצ"ל אל כ"ק האדמו"ר מהרשי"ש מרעישניוב זצ"ל: זקיני הקדוש משינאווא זצ"ל אמר בשם הגה"ק מאפטא שאמר, אז מען מאכט חתונה אין מען מאכט זיך נישט קיין נייעם מלבוש, לאכען אויס איהם די מלאכים, אז מען האט דיר גיעפענט א טויער פון פרנסה וואס כאפטו נישט פאר דיינעט וועגען [כשעושים חתונה ואין מתקין לעצמו מלבוש חדש, צוחקים ממנו המלאכים, פתחו לך שערי פרנסה, מדוע אינך לוקח מאומה לעצמך].

^ב ראה בספר הרה"ק מבעלזא (לר"ב לנדוי, עמ' נח): בשעה שרבינו נפגש בירושלים עם אחד מגדולי הדור, רבי איסר זלמן מלצר, נסבה השיחה ביניהם על השואה הגדולה שפגעה בבית ישראל. כאשר רבי איסר זלמן הביע דעתו: נקוה שאלה הן חבלי משיח ונתכונן לקראת הגאולה המקווה, העיר לו רבינו: 'אין להגדיר גזירות אלו כחבלי משיח, שכן חבלי משיח נתבטלו מכבר בתפילותיו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק, וזו השואה, הרי היא גזירה מן השמים, שיש לקבל אותה באהבה'.

^ג ראה להרה"ק מקאמארנא זי"ע בנתיב מצוותין (נתיב אמונה, שביל ד): ושמע מו"ח הצדיק מוהר"ר אברהם מרדכי מפינטשב מפיו של רבינו אלימלך, ינוחו מלחלוק עלי שתי שנים ואביא משיח וגאולה שלימה, ואמר, חידוש נפלא הוא לי על התנאים שצפו ברוח קדשם עד סוף כל הדורות וכתבו כל כך גזירות רעות ויסורים שיהיו קודם ביאות משיח ולא ראו שאלימלך יהיה בעולם וכל אלו הרעות והגזירות כבר המתיק אותם וביטל אותם אלימלך כל זה שמע מו"ח זצ"ל מפיו הקדוש.

ובספר תולדות אדם להרה"ק מאוסטרובה זי"ע (פרשת עקב ד"ה ועינינו) מובא: שמעתי אומרים בשם רבינו הה"ק רבי אלימלך זצללה"ה זי"ע שאמר: כל הצרות שאמרו חז"ל שיהיה בעקבתא

צאנז, ובית מדרשו היה נקרא כל השנים 'דברי חיים'.
מֶרֶן שְׁלִיט"א: והמנהגים ברובם היו מנהגי צאנז.
 הוא בעצמו נתגדל אצל רבי ישעיה'לע.
האדמו"ר מפייטסבורג: הוא עלה לארץ ישראל לפני
 המלחמה, ורבי ישעיה'לע בקשו לבא אליו.*

מֶרֶן שְׁלִיט"א כבדו בפירות: הרי חודש שבט...
האדמו"ר מפייטסבורג: אומרים 'ווערטל' על שם
 החודש 'שבט' שהוא ראשי תיבות ש'מחת ב'ית
 ט'שערנוביל... כיון שמרוב הקפידות שיש שם על זמני
 נישואין, נשאר חודש שבט שאין יותר מדי קפידות...
מֶרֶן שְׁלִיט"א: בבעלזא גם היו הרבה קפידות.
 בצאנז לא היו קפידות מיוחדות על זמן נישואין,
 מלבד סוף החודש כדברי הרמ"א (יור"ד קעט, ב; אבהע"ז
 סד, ג) לעשות חתונה רק במילוי הלבנה (ועי' שו"ת אבני
 צדק, יורה דעה, סימן מד).

האדמו"ר מפייטסבורג: יש מקילים יותר בחודש סיון
 כיון שהוא החודש של מתן תורה.
מֶרֶן שְׁלִיט"א: ויש שהקילו בחודש אדר (עי' ערוה"ש סד,
 יג; שו"ת תירוש ויצהר, סימן כא).

במקרה שהיה בחור מבוגר, אמר מֶרֶן אַדְמו"ר זי"ע
 שלא להסתכל על קפידות כגון אלו, ואמר שיקדימו
 כמה שאפשר, ואפילו בסוף החודש"י.
האדמו"ר מפייטסבורג: ואיך נהגו בצוואת ריה"ח
 לענין שמות?

מֶרֶן שְׁלִיט"א: הרי לא קבלו את כל החומרות של
 צוואת ריה"ח, והיו כמה דברים שנתקבלו בעולם. הרי
 יש אומרים שהצוואה היא רק לזרעו ולא לכלל כולו
 (עי' שו"ת נודע ביהודה תנינא, אבעה"ז סי' עט; ועי' עוד
 באריכות בהקדמת צוואת ריה"ח, מהדורת הרה"ג רבי יחזקאל
 אהרן שווארץ שליט"א).

בצאנז נתקבל בעיקר ענין כלה וחמותה, משא"כ
 בחתן וחמיו שהקילו יותר (עי' שו"ת דברי יציב שם אות ד';
 סימן יא, אות ו), וכן בסיגוט הקילו בזה, וגם בשמות

באחד בשבט, אף שלא הגיע עדיין שבט דתקופה.
 ואולם מאחר דבית שמאי במקום בית הלל אינה
 משנה, לכן שנה רבי באחד בשבט ראש השנה **לאילן**
 בלשון יחיד, לרמז שלמעשה כן היה וכן נמצא באילן
 מסויים שבמקומם וברשותם של בית שמאי, דשם
 נשתנה המציאות להיות כדבריהם, אך לא כן בכל
 אילנות דעלמא...

מֶרֶן שְׁלִיט"א: פעם אמרתי (בשוה"ט חמשה עשר שבט
 תשע"ו) דלכאורה היאך יתכן מחלוקת במציאות, אם
 השרף נכנס באילן בראש חודש או בחמשה עשר,
 ובוודאי אלו ואלו דברי אלקים חיים, אלא שבית
 שמאי סוברים שהולכים בתר מחשבה בכמה מקומות
 בש"ס (עי' בבא מציעא מג, ב; עוקצין ג, יא), ותחילת כניסת
 השרף הוא כבר בראש חודש, אבל בית הלל סוברים
 שזה עדיין לא חשוב עד שיתחזק יותר וירגישו זאת
 למעשה בפועל.

האדמו"ר מפייטסבורג: זהו בוודאי טוב אם הולכים
 בתר מחשבה, כי איזה יהודי אינו רוצה להיות טוב...
מֶרֶן שְׁלִיט"א: בבני יששכר (מאמרי שבט, מאמר ב, אות ב)
 איתא בהא דנקט 'אילן', דרומז לאילן של אתרוג"א.
 יש על זה הרבה ביאורים ממֶרֶן אַדְמו"ר זי"ע בדרך
 דרוש ואגדה.

הרי לעתיד לבא יהיה ההלכה כבית שמאי (חלק שמעון,
 ערך ז, בנימין, ד"ה ונקדים עוד; ויקהל משה, דף מה, ב),
 וכשאוחזים סמוך לגאולה אפשר לפסוק כמותם...
האדמו"ר מפייטסבורג: שכבר מעכשיו יהא המתקה...
 אחד מהצדיקים אמר, קודם כל 'ברכם' ואח"כ 'טהרם'...
 זהו חודש שב"ט, ש'מרם ב'רכם, אח"כ ט'הרם.*

האדמו"ר מפייטסבורג: בניי הם גם נכדי צאנז, על ידי
 חותני כ"ק האדמו"ר מקרעטשניף ירושלים שליט"א,
 שהוא חתן כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל זצ"ל, שהיה
 נכדו של הרה"ק רבי ישעיה'לע מטשחויב זי"ע.
 כשעלה לארץ ישראל הסתובבו אצלו החסידים מבית

²¹ ראה מה שסיפר כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א
 מארה"ב (בצילא דמהימנותא, בה"ב תש"פ): בשנת תרצ"ד עלה
 בידו של כ"ק אבי זצ"ל לעלות מרוסלאנד לארץ ישראל, ובערך
 בשנת תרצ"ו נסע לגאליציה והיה בקראקא אצל רבי ישעיה'לע,
 ושהה אצלו עד החורף של תרצ"ט, שאז עלה שוב לארץ ישראל
 כי היה צריך לסדר לעצמו פספורט אנגלי, שהם שלטו אז בארץ
 ישראל, ועד אז היה לו פספורט רוסי. וכשהיה שם כבר התגברו
 הצרות, ורבי ישעיה'לע נמלט ללעמבערג, ושלה מכתב לאבי זצ"ל
 שלא יחזור. זה היה נס מן השמים שנסע משם. הרי כמעט כל
 צאצאיו נהרגו... בנו הגה"צ הרב מסוכא זצ"ל הי"ד, והגה"צ רבי
 יחזקאל שרגא זצ"ל הי"ד חתנו של כ"ק האדמו"ר הקדושת ציון
 מבאבוב זצ"ל הי"ד, עם כל צאצאיו.

²² עי' שו"ת משפטיך ליעקב (יור"ד, סימן מב) בשם אביו בעל
 ערוגות הבושם זצ"ל, בבחור למעלה מכן עשרים שלא לדחות
 אפילו בכלה וחמותה, וז"ל: וגדולה מזו מצאתי בכי"ק של כ"ק
 אמ"ו זצ"ל אפילו לענין כלה וחמותה, שצדד להקל באם החתן
 כבר הוא בן עשרים שנה, וזל"ק, ולענ"ד דכ"ז לא נאמר אלא במי
 שעדיין לא הגיע לעשרים, אבל במי שכבר עבר עליו כ' שנה ולא
 נשא, וידוע מה שאמרו רז"ל וכו', אין לו לחוש לשום דבר, ומצו'
 לזרזי נפשיה, דיפה שעה אחת קודם, להנצל מלטותא שנאמרה
 על זה מפי רבותינו ז"ל וכו'.

²³ ראה שם: ר"ה לאילן, לא אמר לאילנות כמו באינן, יש לרמז
 מה שקבלנו מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה
 ומהודר שיזמין הש"י בעת המצטרך למצוה, כי הנה זה היום
 אשר עולה השרף באילנות (רש"י, ראש השנה יד, ב ד"ה הואיל),
 והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל, הנה מה טוב ומה נעים
 שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה, שיזדמן לו
 הש"י לעת המצטרך את הפרי עץ הדר, והנה תפלתו תעשה
 פירות. וזהו שרמז התנא באומרו לשון יחיד לאילן, להורות על
 האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה.

²⁴ ראה בספר פאר יצחק (פרק י, אות יג): כל ימיו של רבינו
 [הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע] היתה זו כל מגמתו, בין
 בתורה בין בתפלה, להמשיך על ידם לכל ישראל אך טוב וחסד,
 ובכל דרושי תורה שלו, סמוך לחתימה, היה מוצא תמיד סמוכים
 בפסוקים שדרש עליהם, שיושעו בני ישראל בבני חיי ומזוני,
 וכל מי שצריך לישועה יושעו - 'לשונו ממש'. וכששאל אותו
 הגה"ק ר' יהושע זצ"ל מבעלזא, מדוע הוא מטפל רק בצרכי
 גופם ופרנסתם של חסידיו ואינו אומר להם דברי מוסר, השיבו
 רבינו בזה"ל: אנו מתפללים בכל יום בתפלת אנא בכת, 'ברכם
 טהרם', בתחילה 'ברכם' ואח"כ 'טהרם', בראש וראשונה צריכים
 בני ישראל להיושע בפרנסה, והטהרה תבא מאליה.

יום שני פר' בשלח ח' שבט

בערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן החבר צבי נ"י בן הרב מיכאל אליעזר מושקוביץ מקרית הבעש"ט (ח"ר חיים שמעון הרבסט מק. הבעש"ט), ע"ב הרה"ח ר' פנחס מרדכי גליק מפעיה"ק (בהג"ר יוסף שלמה מירושלים, וחהג"ר שלום אליעזר הרבסט מבית שמש).
אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל, באמצע נערך שמחת הווארט של הבה"ח החתן החבר יחיאל נ"י בן הרב יעקב משה הלפרן מירושלים (בהג"ר אברהם שליט"א רב ביהמ"ד קאזניץ בתל אביב), ע"ב הרב מרדכי צבי שמרלר מפעיה"ק.

יום שלישי פר' בשלח ט' שבט

אחר תפילת מנחה כינס מרן שליט"א בביתו נאווה קודש את רבני הועדה הרוחנית לענייני תקשורת, הרבנים הגאונים רבי מרדכי ברנט שליט"א, רבי מרדכי לוינשטיין שליט"א ורבי הלל דויטש שליט"א, לחזק ולבצר חומות הקדושה ולעמוד כנגד פגעי הטכנולוגיה, לרגל ימי סגולה ושבת טהרנו בפר' יתרו הבעל"ט. משך שעה ארוכה שהו רבני הועדה שליט"א בקו"פ במהלכה נתלבנו דרכי הפעולות לחזק גבולות הקדושה וביצור חומות הדת.

בערב קיבל מרן שליט"א קהל. בין הנכנסים היה הרה"צ רבי טוביה שטרן שליט"א אב"ד מירון. באמצע נערך שמחת הווארט של החתן שמעון נ"י בן הרה"ח ר' משה אהרן שפירא מפעיה"ק (בהג"ר שמואל אריה שליט"א), ע"ב ידידינו העומד לימינו בכל עת הרה"ח ר' אהרן אליעזר שכטר מקרית הבעש"ט בפ"ת (ב"ר מענדל מב"ב).

יום רביעי פר' בשלח י' שבט

לפנה"צ הגיע מרן שליט"א לניחום אבלים אצל האבר"ך הר"ר מנחם מענדל רייניץ מפעיה"ק, היושב שבעה על פטירת בתו הפעוטה ע"ה, מרן שליט"א ניחמו בדברי תנחומים, ונביא כאן מתוכן הדברים: ♦ כל נשמה יורדת לשליחות שלה. ישנם נשמות גבוהות שמבקשים שלא ירדו לזמן רב, ומי שיש לו זכיה יכול לבקש שירד לתקופה קצרה בלבד כדי שלא

ואם יסכים אתי כבודו, ועוד רב אחד, רשי לסמוך להקל, כי כך מקובלני בעניינים אלו, לעשות בהסכמת שלשה רבנים. והביאו כ"ק מרן זי"ע בשו"ת דברי יציב (אבן העזר, סימן יא), וראה שם בסוף התשובה: ולכן מה אני ומה דעתי בנפלאות ממני, אם ימצאו שלשה רבנים גדולי תורה ויראה שיפסקו להיתר, בודאי יוכל לסמוך עליהם וכו'.

י"י ראה שם: והנה לפלפל בזה הוא למותר, כי איך בדבר שאין לנו שום ידיעה והוא מדברים הנסתרים ובמחכ"ת הגאונים בתראי שהחלו לפלפל בכונת רבינו יודא החסיד ז"ל, וכי נשכיל בדבר שאין מבוא לשכלנו להשיג, אולם גם לסכל ח"ו דעת רבינו אדון החסידים גם כן ח"ו, כי ידוע רבינו יהודא החסיד ה' רבו של הסמ"ג ואור זרוע אשר כל תורתנו ומנהגנו בארץ אשכנז וצרפת נמשכים אחריהם, ולכן בודאי יפה שיחתן מתורתן של בני האחרונים...

שונים של מחותנים לא הקפידו כ"כ (עי' שו"ת אבני צדק, סימן י).

ידוע שהגה"צ הרב מסלאטפינא זצ"ל נתאלמן בצעירותו כאשר זוגתו ע"ה בתו של העצי חיים זצ"ל, נסתלקה בדמי ימיה, אבל העצי חיים לא וויתר עליו ונתן לו שוב את בתו מרת העסא ע"ה לאשה, ומרן אאדמו"ר זי"ע מזכיר זאת בשו"ת דברי יציב (אבן העזר, סימן יג) שהעצי חיים לא חשש לכך שהיה לו ולחתנו את אותו השם 'חיים' טי'.
האדמו"ר מפיטסבורג: כאשר יש שם נוסף, לא הקפידו. **מרן שליט"א:** כתבו בזה סברה ישרה דכשיש לאדם ב' שמות, הרי זה כשם אחד ארוך, וממילא אין זה כלל כאותו שם אחד שיש לצד השניטי'.

באבני צדק (אהע"י, סימן יא) יש תשובה בענין ב' שמות, וכותב שישאלו שלשה מורי הוראות שיסכימו לזהי'. אמנם בשו"ת דברי חיים (ח"א, אבהע"ז, סי' ח) מקפיד מאד בכלה וחמותה גם בשתי שמות, בהטעימו דכיון שאלו הם ענינים גבוהים אי אפשר להקל, דרק בנגלות אפשר לפלפל משא"כ בנסתרותי" (ועי' שו"ת דברי יציב, אבן העזר, סימן י).

האדמו"ר מפיטסבורג: שמעתי שכאשר כ"ק האדמו"ר רבי נפתלי חיים מדזיקוב זצ"ל נהיה חתן אצל כ"ק האדמו"ר האמרי חיים מויזניץ זצ"ל, והיה שעוררו ששניהם נקראים בשם 'חיים', אמר האמרי חיים: לי קוראים וויזניצע רבי...

מרן שליט"א: אכן יש אומרים שאם לשני אין קוראים בשמו אלא בתואר, כמו רב (עי' שו"ת מהרש"ם ח"ה סי' כח; שאילת שלום תניינא, סימן רמג) או רבנית (עי' שו"ת תירוש ויצהר סימן ריד) וכדומה, זה גם מועיל.

כי אחד מהטעמים זה שלא יטעו בשם, ואם אף פעם אין קוראים עם השם הפרטי אין חשש שיטעו. הטעם הפשוט אצל חסידים הוא על פי קבלה.

אחד הטעמים שלא יקראו אותם בשמות שונים הוא שאם יקראו לאחד מהם לא יחשוב השני שקוראים לו, וחשש זה שייך יותר בכלה וחמותה ואפשר לבוא לידי תקלה (עי' שו"ת בית יצחק אבהע"ז ח"ב סי' עב; שו"ת צבי לצדיק סימן יא).

ואחלו מרן שליט"א מברכות קדשו לרגל השמחה במעונו, ונפרדו לשלום.

^{טו} ראה שם: ודכירנא אצל מו"ח בעל עצי חיים זל"ה, שלקח את גיסי להבדיל בין חיים לחיים הרה"ג הק' מסלאטפינא הי"ד, ששמותיהן היו שוין, וגם כשנפטרה בתו בקוצר ימים ל"ע השיא לו בתו האחרת, וכיון דאיתרע מילתא, הגם שהיה לו עוד שם, הרהרתי בזה, אך מו"ח לא חשש לזה כלל, עיי"ש.

^{טז} ראה במכתב מהרה"ק בעל ההפלאה זי"ע, הנדפס בסוף ספר נזיר השם: המקפיד לא הקפיד אלא בשמות שווין לגמרי בלי שום שינוי, אבל אם יש שינוי אין קפידא, וכ"ש בשני שמות של הערוסה, דכחזא חשיבא, ושני השמות מצטרפין לאחת וכו'. וראה עוד שו"ת מהרש"ם, ח"ה סימן כח.

^י וז"ל: ומקובלני בעניינים כאלו, אם יסכימו דעת ג' רבנים להיתר, אין להקפיד. אשר על כן אני מסכים להיתר, ואם יסכימו לדעתי הרב הג' מקו"ד והרב הג' מדאראג, אין לחוש כלל, ויעשו נשואין בכי טוב ובשעה מוצלחת. וראה גם לעיל שם בסימן י':

(א), שאז יבינו שהכל לטובה. הצל"ח בפסחים (שם) הביא בשם המגיד מבראד, דלכאורה אין הבדל בין עולם הזה לעולם הבא, ומה שבעולם הבא כולו הטוב והמטיב כי אז יהיו רק בשורות טובות, וגם בעוה"ז מברכים על בשורות טובות הטוב והמטיב, ומבאר דבעולם הזה נדמה לאדם על בשורות רעות שהם רעות, ובאמת הם טובות, ורק לעתיד לבוא יראו שכל מה שהיה נראה בעיניהם בעוה"ז כרעות, באמת הם טובות. ♦ ידוע העובדא שיהודי אחד שאל את המגיד ממעזריטש זי"ע לפרש לו דברי הגמ' (ברכות נד, א) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, דאיך יתכן כזאת, ושלחו המגיד לתלמידו הרבי ר' זושא שיסביר לו, וכשמע הרבי ר' זושא שאלה זו אמר שבוודאי טעה השואל ולא אליו שלחו הרבי, שהרי הוא אינו יכול לענות על שאלה זו יען כי לא טעם טעם רע מימיו ואך טוב וחסד היה עמו כל ימי חייו, ושאלה כזו צריך לשאול אצל מי שבאו עליו צרות ורעות והוא ידע להשיב היאך מודים על הרע. ומתוך תשובת הרבי ר' זושא הבין כבר אותו אדם לשם מה שלחו המגיד ממעזריטש אליו דווקא... בני המשפחה הזכירו שאתמול היה היא"צ של זקנים הרה"ג רבי יוסף שלמה רייניץ ז"ל, שגם לו היה ילד שנסתלק, ואמר **מרן שליט"א**: אני זוכר זאת, ולו הורה מרן אאדמו"ר זי"ע שלא יאמר אחריו קדיש. וציין **מרן שליט"א**: אף פעם לא ראו מבחוץ על ר' יוסף שלמה את כל הצרות שעבר. היה אבלתו בלבו.

יקלקל יותר. להבין זאת נוכל רק בביאת המשיח, כעת אנו מאמינים בלי להבין. ♦ אנו צריכים להתחזק שכלל ישראל הם כבן יחיד להקב"ה, וכשיש לאדם בן יחיד חולה, הרי צערו כפול ומכופל, והקב"ה בוודאי משתתף בצערן של ישראל, והוא רואה כל צער וכל אנחה. הקב"ה יכול להושיע ולרפא ברגע אחד. ♦ צדיקים פרשו הכתוב (תהלים ל, ג) למען יזמרך כבוד ולא ידום וגו', שלא נגיע למצב שהיה במיתת נדב ואביהוא שנאמר בו 'וידום אהרן', דאף שחייבים לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה, אבל כבוד שמים אין כאן. ♦ צדיקים סיפרו משל על יהודי שהלך לדרכו ובאמצע פגש בו הפריץ שנסע במרכבתו, וכידוע שהפריצים היו יכולים לעשות באנשים כרצונם, והפריץ קרא ליהודי לבוא אליו ונתן לו כמה מלקות הגונות עם השוט שבידו. לאחר זמן כשהגיע הפריץ לביתו סיפר לאשתו את אשר אירע, והיא נכמרה רחמיה על היהודי ואמרה לפריץ שצריכים לפצותו, וקראו ליהודי ושאלו אותו כמה מכות קיבל, וענה שקיבל עשרה מכות, ומיד נתן לו הפריץ עשרה זהובים. וכשחזר היהודי לביתו התאונן ואמר, אוי למה לא נתן לי הפריץ עוד כמה מכות, שכך הייתי מקבל עוד זהובים... וכך יהיה לעתיד לבוא, כשיראו שהצרות היו בעצם לטובתנו. אבל כבר אמר רבי יוחנן לגבי היסורים (ברכות ה, ב), לא הן ולא שכן... ♦ לעולם הבא על כולו מברך הטוב והמטיב (פסחים ג,

לשבת
נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

אבדק"ק צאנז

קרית צאנז, נתניה, ת.ד. 5001, טל. 09-8604655

בס"ד, שבט תשפ"ג

לקראת נסיעתו של מוה"ר ישראל גולדשטיין הי"ו, מנהל מפעל 'אחים לשמחה' לארה"ב, אמר לי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א למסור לקהל אנ"ש ידידנו ואוהדנו בארה"ב הי"ו, כהאי לי שנא:

"ר' ישראל איז א שליח-מצוה פאר משפחות וואס מאכן חתונה קינדער ב"ה בשעת ווען זיי געפינען זיך אין שווערע אנגעצויגענע מצבים ל"ע, אלמנות מיט יתומים, קראנקע, און נאך פארשידענע שווערעקייטן רח"ל.

עס איז א געוואלדיגע זכות אים אויפנעמען ווארעם און זיך צושטעלן בעין יפה, מיט א קביעות. דאס איז מצות 'הכנסת כלה' און הילף פאר 'עניי ארץ ישראל' אויף די שטערקסטע פארנעם. ברכת ה' היא תעשיר, און אלע זאלן געבענטשט ווערן מיט בני חיי ומזוני רוויחי, נחת פון די קינדער און אלע השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות".

יציבכס אריחוק אקוס וחוקימוכ לב

אברהם צו שטר

משב"ק

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

ברכת מזלא טבא

שלוחה בזה, קדם ידידנו הנכבד, האי גברא יקירא, איש חי ורב פעלים, שמו הטוב הולך לפניו, עושה חסד לאלפים, העסקן הנמרץ לבית צאנז, ה"ה

הר"ר **אלחנן רייך** הי"ו

מגדולי עסקני קהילתנו הק' בלונדון

לרגל השמחה השרויה במעונו

שמחת הולדת הבן נ"י במז"ט ובשעטומ"צ

והברכה אחת היא לאביו איש חי ורב פעלים, ירא ושלם

הרה"ח ר' אליעזר רייך הי"ו

מראשי קהלתנו הק' בלונדון

וזאת הברכה, מאלוקי המערכה, שאך ששון ושמחה ישמע לעד במעונו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, ולגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט, מתוך רוב שפע ונחת דקדושה, ושפע רב לעלמי עלמיה אכ"ר.

ההנהלה

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הרה"ח ר' אברהם מרדכי אסקל הי"ו

אב"י ביוניאן סיטי

לרגל השמחה השרויה במעונו

שמחת הולדת הנינה תחי

בת לנכדו הר"ר יקותיאל יהודה הי"ו

אב"י בפונטריאול

בן בנו הרה"ח ר' ישראל הי"ו

אב"י ביוניאן סיטי

בפזל טוב ובשעטומ"צ

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד

פתוך סד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

העופד ליפנינו בהפצת פעיינות הקודש

הר"ר **אהרן אליעזר שכטר** הי"ו

קרית הבעש"ט - פ"ת

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט

שמחת אירוסי בתו תחי

עב"ג הבה"ח שמעון שפירא נ"י

בן הרה"ח ר' משה אהרן הי"ו אב"י פעיה"ק

וברכת מזל טוב

לאביו הרה"ח ר' מנחם מענדל - בני ברק

ולסב הרה"ג רבי שמואל אריה שפירא שליט"א

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד

פתוך סד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא יקירא, משנתו רב ונקי, מורה ודאין,

צנא מלא ספרא, מרביץ תורה והוראה, ערוגת הבושם, ה"ה

הרה"ג רבי **שמואל יגר** שליט"א

דומו"צ בבי"ד לדיני ממונות בנתניה וראש כולל חושן משפט במרכז התורה

לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת נישואי בתו הכלה תחי

עב"ג הבה"ח החתן המו"מ בתוי"ש מורנו אשר נ"י

בן הרה"ג ר' חיים יהודה אייזנבאך שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים פעיה"ק

במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב לסבים הדגולים

הגאון רבי משה דויטש שליט"א

רב ביהמ"ד וזינוץ בנתניה

הרה"ג רבי יצחק אייזיק יגר שליט"א

ר"מ בישיבה"ק

הרה"ח ר' משה יעקב אייזנבאך שליט"א - אב"י בי-ם

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכה לראות דורות ישרים ומבורכים,

מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

ההנהלה

הבית להקמת בתים

שמחם

גיליון ב' • ט"ו שבט תשפ"ג

701

נעשה ונשמע

פעילות מוגברת במרכז 'שמחם'; החלו כינוסי 'איגוד חברים'

בשורה הטובה על התחדשות מרכז 'שמחם', מכה גלים בכל שדרות אנ"ש ומעוררת הדים רבים. עוד בטרם נשלמו התכניות הרשמיות, כבר החלו פניות של שדכנים ושדכניות אל 'שמחם' מתוך מטרה למצוא דרכים לקדם שידוכים של צעירים ומעוכבים.

בשבועות האחרונים החלו כבר להתקיים כינוסים של 'איגוד חברים', במסגרתם מפעילים 'מציג-שידוכים', בתכנית מפורטת כאשר השורה התחתונה היא שאין מישהו שנעזב או נשכח ח"ו, כל החברים הנשואים עושים יד יחדיו, למענם של חבריהם בצעדים שונים, כפי שהם מפורטים בכינוסים.

מנהלי מרכז 'שמחם' הם מוה"ר ישראל חיים בלומנטל הי"ו ומוה"ר מרדכי שבתי גולדשטיין הי"ו, אף מתכנסים לישיבה שבועית עם העסקנים הוותיקים לבית צאנז הרה"ח ר' בערל שטמור הי"ו והרה"ח ר' הערשל רייכמן הי"ו, מתוך מטרה לייעל את פעילות הארגון ואת גיוס המשאבים שלו. אל הישיבות האלה אף מצטרף הדיין הרה"ג ר' אשר ישעיה מוטצען שליט"א, רב מרכז 'שמחם'.

הפעילות כולה נעשית בעידוד ובברכתו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א שהנושא קרוב מאוד ללבו הטוהר, וכמלאך העומד בראש ואומר גדל, מחוק ומייעץ ונותן מברכות קדשו.

נעשה!

דמעות מלוחות

לפני כמה שנים לפני ראש השנה אמר לי בחור מבוגר כי הוא נוסע לדינוב על ר"ה, שאלתי אותו מה הדבר הזה, סע לרבי שלך, לירושלים, לשנה טובה ומתוקה, ענה לי בחור, וכי הרב חושב שאני נוסע לדינוב, לא ולא, אני בורח מירושלים...

בודאי הוא בורח, כאשר בליל ר"ה הוא יצטרך לעמוד בתור אצל הרבי לברך ולהתברך, הוא ימצא שם את חבריו שכבר זומן חבקו בנים, ואלו גם אלו עומדים כולם כאחד להיכנס לברך ולהתברך, או לאותה בושה או לאותו כלימה שמכסה את פני המבוגר, הלא הוא חוזר שבר כלי בלב קרוע ומורתח...

הולכת לה מבוגרת שעדיין לא זכתה להקים ביתה, ומשתתפת בחתונה של חברתה, אמנם היא רוקדת ושמחה, אבל מוריו ורבותי. כשהיא חוזרת הביתה מיד היא נופלת על פניה ודמעות מלוחים יורדים על הכרית (קישע'ן). אין לה מנוח לא יום ולא לילה, כמה בושה וכמה כלימה תכסה פניה בכל עת ובכל שעה. הנוכל להתעלם... ובכן שואלים כולם מה אני היחיד יכול לעשות?

הרה"ג רבי חיים שמרל שליט"א רב בית מדרשו 'היכל צבי' ירושלים וראש ארגון 'הגפן'

ובאמת שבודאי כל אחד יכול לעזור, אחרי שנתת לבך להצטער עליהם, תן גם מוחך וראשך שעליך, כולם יודעים שהמון שידוכים נערכים ונגמרים על ידי ידידים וקרובי משפחה, יש לך הצעה, לך ותציע, אינך יכול להציע, תבקש מחבר או ידיד, אל תתן לו מנוח כל עוד שהוא לא הציע, מבוול של שידוכים יהיו.

סיפר לי יהודי שבביתו כמה מבוגרים, כי זה שמונה חודשים לא הגיע שום טלפון להצעה כל שהוא, איזה שברון לב איזה אכזבה, מה האם הבן שלי לא שוה כלום ח"ו. רבותי זוהי ההרגשה.

כל טלפון שעושים ומציעים, זה טל תחיה על לבבות נשברים פשוט תחייית המתים, וזה עוד לפני גמר הדבר, רק עצם ההצעה...

יהודי יקר? חושב על הצעה שיכולה להתאים? אנהנו כאן, לצלצל אלינו ונטפל בהצעה הזו ברגישות עד שבעו"ה יבוא לידי גמר מאת ה'.

נשמע

שיחת חברים שנערכה השבוע. לא נגענו.

שאף אחד לא רוצה את בנם, ואילו רק היה אחד רק מראה להם שיש מי שזוכר אותם - מצב רוחם של הבן והוריו היה משתפר להפליא.

לכן כולנו כן כולנו כל מחזור... מתגייסים למטרה לעשות השתדלות ולעזור לחברינו כאילו היו אחינו ממש ושמים לעצמינו מטרה שעוד פורים הבעל"ט נוכל להגיד לעצמינו כן עשינו את המקסימום לעזור לחברינו להגיע לשלב הטוב.

הקב"ה מסובב כל הסיבות ברא את עולמינו, כך שיש אחד עשיר ואחד עני, אחד עם כשרונות ואחד עם מעלות אחרים, אחד עם ילדים ואחד רח"ל ללא.

ויש אותך שזכית להקים בית נאמן בישראל ויש את חברך שעוד לא זכה לכך. ידוע לכולם עד כמה סבלו וצערו ושל הריו הרואים את בנם מתנוון בבית ללא רוח חיים ללא מעש וללא מטרה, ואפילו לא רואים את האור בקצה המנהרה, כי אפילו ההצעות חדלו מלהישמע וכאילו

בשבוע הבא, ב'קול צאנז', ביום שלישי בשעה 18:00, יפורסם אי"ה מיזם מטלטל ומרגש, למענם של המצפים לישיבה! שווה לחכות!

תבשרנו בשורות טובות!

מרכז 'שמחם' • רחוב החוזה מלובלין 26 קרית צאנז נתניה • טל': 09.88.515.88 דוא"ל יישלח לכל דורש. לצורך העברת רשימות ושמות וכדו'.

בארא פארק ■ מאנסי ■ וויליאמסבורג ■ ליקווד ■ יוניאן סיטי
 בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א | בראשות מורנו הגה"צ רב ואב"ד וראש הישיבה שליט"א

א ברודער פון ארץ ישראל

בכבוד רב, בהערכה ובהערצה נקדם בזאת את פני האברך הנמרץ, המשליך נפשו מנגד במסירות נפש עילאית למען מצות הכנסת כלה ועושה בעול החתנים והכלות של הצר קדשנו בנאמנות אין קץ, המכתת רגליו יום וליילה לא ישובת למען לא תימוט רגלם של מחותנים ומשפחות הנמצאים במצבים לא פשוטים, ומביא גיל ושמחה ואור בבתיהם באופן נעלה עד מאוד, איש אשר רוח בו

הרה"ח מוה"ר ישראל גולדשטיין שליט"א

מנהל מפעל 'אחים לשמחה' דחסידי צאנז
 בראשות מורנו הגה"צ רב ואב"ד וראש הישיבה שליט"א

המניע לארצנו בברכת הקודש של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א כשליחם של עשרות מאנשי בני ארץ ישראל הנמצאים במצב כלכלי קשה ערב נישואי צאצאיהם, ובתוכם מקרים קשים של אלמנות ויתומים שאין להם פרוטה לפרוטה ור' ישראל לקח על עצמו להכניסם תחת החופה באופן מכובד

- ר' יצחק יוסף בארניץ -

מיום א' פרשת יתרו
 עד יום ד' פרשת תרומה

ר' ישראל מביא עמו מארץ ישראל את מפתחות הקודש, שכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בירכם ואמר עליהם "מפתח של טובה וברכה", המחולקת לגדיבים בעם המשתתפים ביתר שאת וביתר עוז בהכנסת כלה, ומעידים עליה שהיא מביאה טובה וברכה אין קץ לתוך בתי ישראל ביזכותה של מצות הכנסת כלה ובזכות ברכת הקודש!

לפרטים: 929-3016-123

יהי בואו לברכה

054-957388

אגרת

מאת מוה"ר ישראל גולדשטיין הי"ו
מנהל מפעל החדש "אחים לשמחה"

בנשיאותו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א
ובראשותו של הגה"צ אב"ד קהילתנו הג' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א

אחי ורעי

אנשי שלומנו היקרים בארה"ב הי"ו, שלום רב וכטו"ס

תחילה וראש ברצוני להקדיש את השורה הזאת, להודות לכם, כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך, שבזכותכם זכינו בשנה האחרונה קרוב ל- 3 מיליון ש"ח, מלבושים מפוארים נאים ומכובדים לחתנים וכלות כראוי וכיאות, וכן לשלם לילות חתונה שלמים לחתנים וכלות ממשפחות מתמודדות, לאחר שאשתקד קיבלתם אותי בסבר פנים יפות בעת שביקרתי במחוזכם ובארצכם. תשוח"ח להם.

אי"ה ביום ראשון הקרוב, פרשת יתרו, מתעתד אני שוב לבוא אל ארה"ב למשך שבועיים ימים. אינני מגיע לבה כי זכיתי להיות שליחו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א שבברכת קדשו אני מגיע. פיזית אני מגיע לבה, אבל מפי בוקעת הזעקה של כמה וכמה משפחות נשברות שאין להם כלום והחתנים והכלות שבהם שולחים לומר בדמעות שאין להם במה להתחיל לקנות לחתונה. מי יכול לעמוד לפני זעקתם? וכי יכול אני לאטום אחזני לקול שוועתם?

ולא רק את זעקתם אני משמיע. אלא גם את זעקתם של אנשים חשובים דפה, שכולם סוברים כי בעלי אמצעים המה, אך רח"ל הם נפלו עמוק לבור של חובות ואיש כמעט אינו יודע על כך. והנה כעת הם עומדים ערב חתונה של הבן או הבת, והם לא יודעים היכן לטמון עצמם מרוב בושה וכלימה. מוטל עליי גם לעזור להם במלבושים, בהוצאות החתונה, והכל בהצנע לכת ובהסתרה.

ידוע מה שצדיקים אמרו שגזירת השואה הומתקה בארץ ישראל והומרה בגזירה של עול נישואי הילדים. ב"ה זוכים לגדל ילדים ולזכות מהם לנחת, וגם על זה צריך להתפלל הרבה, אבל כשמגיע לפרק נישואי הילדים, אנשים מאבדים צלם אנוש והופכים להיות טרודים מאוד ונחלים מרוב צער על שאין בידם לפרטה אפילו שווה פרוטה. בשליחותם אני בא לעורר רחמים ולבקש עבורם, למען נוכל לשמחם ביותר שמחת לבם שהשמחה תהיה יותר בשלימות כראוי וכנכון.

טייערע אידן. כמעשהו בראשונה, כך מעשהו בשנייה. עוד נמצא בי הטעם המתוק של הקבלת פנים החמימה לה זכיתי אשתקד, כאשר נפעמתי לראות את הרצון ואת החשק ואת השמחה לתת למען מצות הכנסת כלה, עד שהיו כאלו שאפילו חיפשו אותי בטלפון כדי לתת את נדבת לבם, ועוד התרגשתי לראות שהמונים מכס הביעו את רצונם להיות שותפים באופן קבוע במפעל כבירים זה כדי שיידרשם לזכותם מצוה של הכנסת כלה שס"ה ימים בשנה, דווקא לעניי ארץ ישראל.

אשר כל כן אחלה פניכם גם הפעם, לתת את שאלתי ולמלא את בקשתי, ולתת למען החתנים והכלות, נדבת לבכם הטוב כפי מסת ידכם ולהוסיף על זה כהנה וכהנה ובקביעות, וה' הטוב יחזיר לכם כגמולכם הטוב, למלא כל משאלות לבכם לטובה ולברכה ולתת את שאלתכם אשר תשאלו ממנו, בני ברוכי חיי אריכי ומוזני רויחי אכיה"ה.

ברוב הוקרה והערכה

ישראל גולדשטיין